

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Në përputhje me nenin 36, paragrafi 1, nënparagrafi 1.4, i Ligjit Nr. 03/L-09 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës, të plotësuar dhe ndryshuar me Ligjin Nr. 05/L-150, nenin 16 të Statutit të Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës, si dhe nenin 83, paragrafi 3, të Ligjit 05/L-045 për Sigurimet, Bordi Ekzekutiv i Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës, në mbledhjen e mbajtur më 27 shtator 2024, miratoi këtë:

Manual i Mbikëqyrjes së Bazuar në Rrezik për Siguruesit

Data efektive: 1 janar 2025

Përmbajtja

1. Hyrje.....	4
2. Qëllimi i manualit	5
3. Procesi i mbikëqyrjes së bazuar në rrezik	8
3.1. Faza e parë - të kuptuarit e institucionit	10
3.2. Faza e dytë - vlerësimi i rrezikut	10
3.2.1 KORNIZA E VLERËSIMIT TË RREZIKUT - PËRMBLEDHJE	11
3.2.2 QËLLIMI I KORNIZËS	11
3.2.3 ELEMENTET E KORNIZËS	11
3.3. Procesi i vlerësimit të rrezikut – përmbledhje	12
3.3.1 HAPI 1: KUPTIMI I AKTIVITETEVE TË RËNDËSISHME TË SIGURUESIT.....	13
3.3.2 HAPI 2: KUPTIMI I RREZIQEVE TË QENËSISHME TË SIGURUESIT	14
3.3.3 HAPI 3: IDENTIFIKIMI I NIVELEVE TË RREZIKUT TË QENËSISHËM NË SECILËN PREJ AKTIVITETEVE TË RËNDËSISHME.....	16
3.3.4 HAPI 4: PËRCAKTIMI I KUALITETIT TË MENAXHIMIT TË RREZIKUT TË SIGURUESI.....	16
3.3.5 HAPI 5: VLERËSIMI I KUALITETIT TË FUNKSIONEVE TË KONTROLLIT TE SIGURUESI.....	19
3.3.6 HAPI 6: VLERËSIMI I RREZIKUT NETO TË SIGURUESIT	20
3.3.7 HAPI 7: ZHVILLIMI I MATRICËS SË RREZIKUT PËR NJË SIGURUES	20
3.3.8 VEPRIMET POTENCIALE PËRCJELLËSE	21
3.4. Kategoritë e vlerësimit të rrezikut të përbërë.....	22
4. Faza e tretë - ekzaminimet në vend	26
4.1. Planifikimi dhe përgatitja	26
4.2. Llojet e ekzaminimeve.....	27
4.2.1 EKZAMINIMI I PLOTË.....	27
4.2.2 EKZAMINIMI ME FUSHËVEPRIM TË KUFIZUAR	29
4.3. Fushat e rrezikut për t’u ekzaminuar nga ekzamineret	29
4.4. Ekzaminimi në vend - parimet	32
4.5. Procesi i kompletimit të ekzaminimit në vend	33
4.5.1 Vlerësimi i Rrezikut të Përgjithshëm Neto dhe Rrezikut të Përbërë.....	54
4.5.2 Vlerësimi i gjendjes dhe performancës financiare.....	55
4.5.3 Rreziku i përbërë.....	59
5. Faza e katërt: Letrat e punës së ekzaminimit	60
6. Faza e gjashtë – Raporti i Ekzaminimit dhe Letra e Menaxhmentit.....	60
6.1. Raporti i ekzaminimit.....	60
6.2 Letra e menaxhmentit	61
7. Faza e shathtë - profili Përmbledhës i Rrezikut, Përcaktimi i Përparësive dhe Plani Mbikëqyrës	61
7.1 Vendorsja e përparësive	61
7.2 Profili përmbledhës i siguruesi	61
7.3 Shkalla e Ndërhyrjes	

.....	62
8. Faza e tetë – Përcjellja dhe mbikëqyrja nga jashtë (off-site).....	69
8.1 Burimet e informacionit për analistët (ekzaminerët) nga jashtë	70
8.2 Procesi i Mbikëqyrjes nga Jashtë.....	71
8.2.1 Përkrhaja e ekzaminimeve në vend	73
8.2 Përcjellja pas ekzaminimeve në vend	73
8.3 Nërveprimet në ciklin mbikëqyrës	74
9. Shtojcat e Manualit.....	76
10. Hyrja në fuqi	76
Shtojca I: BQK Sigurimet – Tabelat Mbikëqyrëse	76
Shtojca II: Njohuritë (informacionet) bazë të siguruesit	100
Shtojca II: Tabela e përmbajtjes dhe indeksimi i letrave të punës	104
Shtojca IV: Modeli i raportit RBS për siguruesin	105
Shtojca V. Profili përmbledhës iu siguruesit	107
Shtojca VI. Treguesit e paralajmërimit të herëshëm.....	109

1. Hyrje

Banka Qendrore e Republikës së Kosovës (BQK), është përgjegjëse për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e të gjitha institucioneve financiare në Republikën e Kosovës, në përputhje me ligjet përkatëse. Një përgjegjësi e tillë, është e paraparë në Ligjin Nr. 03/L-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës, neni 23, paragrafi 1 si dhe Ligjin Nr. 05/L-045 për Sigurimet neni 4, paragrafi 2, përkatësisht për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e siguruesve dhe ndërmjetësuesve të sigurimit, si dhe të subjekteve tjera që ushtrojnë aktivitetet e parashikuara me këtë ligj.

Sigurimin i një sistemi stabil, efikas dhe konkurrues të sigurimeve si dhe mbrojtja e interesave të policëmbajtësve janë objektivat kryesore të BQK-së, të cilat janë të përcaktuara në Nenin 7 të Ligjit Nr. 03/L-09 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës si dhe nenin 4, paragrafi 1 të Ligjit 05/L-045 për Sigurimet.

Në përputhje me kornizën ligjore në fuqi dhe strukturën organizative të saj, BQK-ja realizon përgjegjësitë mbikëqyrëse të industrisë së sigurimeve përmes Departamentit të Mbikëqyrjes së Sigurimeve (më tutje:DMS) i cili përbëhet nga Divizioni i Mbikëqyrjes në Vend të Siguruesve (on-site) dhe Divizioni për Raportim dhe Analiza (off-site).

Në funksion të realizimit të përgjegjësive të saj, BQK-ja harton dhe rishikon politikat, procedurat dhe praktikrat e saj mbikëqyrëse në mënyrë që të sigurojë një kornizë mbikëqyrëse dinamike, efikase, të strukturuar dhe të orientuar në rrezik. Rezultat i kësaj është miratimi dhe ushtrimi i qasjes së mbikëqyrjes të bazuar në rrezik në përputhje me nenin 83, paragrafi 2 dhe 3 i Ligjit 05/L-045 për Sigurimet si dhe praktikrat më të mira ndërkombëtare.

Manuali i mbikëqyrjes së bazuar në rrezik të siguruesve në vend ndihmon dhe lehtëson mbikëqyrjen e vazhdueshme të siguruesve nga stafi i Departamentit të Mbikëqyrjes së Sigurimeve (DMS), në kuadër të BQK-së dhe do të shfrytëzohet nga stafi i DMS-së si manual referues dhe udhëzues pune. Manuali mund të përditësohet në mënyrë të vazhdueshme, në mënyrë që të mbulojë zhvillimet dhe ndryshimet në industrinë e sigurimeve të Kosovës.

2. Qëllimi i manualit

Mbikëqyrja e bazuar në rrezik është një proces i strukturuar, fleksibil dhe progresiv i krijuar që të identifikojë, vlerësojë, matë, monitorojë dhe kontrollojë/zvogëlojë faktorët kryesorë të rrezikut të cilëve u janë ekspozuar siguruesit individual dhe e gjithë industria e sigurimeve. Një qasje e tillë rrit efektivitetin e mbikëqyrjes duke mbështetur dhe forcuar vendimmarrjen përmes vlerësimit dhe adresimit të fushave të rreziqeve sipas rëndësisë së tyre dhe përdorimit efikas dhe efektiv të burimeve në dispozicion të mbikëqyrjes. Qëllimi i këtij manuali është që të organizojë dhe formalizojë objektivat dhe procedurat mbikëqyrëse që ofrojnë udhëzime për ekzaminimet e sigurimeve të BQK-së, si dhe për të rritur cilësinë dhe zbatimin e vazhdueshëm të procedurave mbikëqyrëse.

Manuali ofron udhëzime specifike për përcaktimin dhe vendosjen e strategjisë mbikëqyrëse për çdo sigurues:

- Përcaktimin e procedurave që do të përdoren në ekzaminimin e të gjitha fushave të një siguruesi, duke përfshirë edhe ato procedura që do të mundësojnë zbulimin e hershëm të trendëve, që nëse vazhdojnë, mund të rezultojnë në përkeqësim të kushteve të siguruesit;
- Vlerësimin e përshtatshmërisë së praktikave dhe procedurave të institucionit për menaxhim të rrezikut, si dhe nivelin e pajtueshmërisë me to;
- Vlerësimin e performancës së përgjithshme dhe aktiviteteve të menaxhmentit dhe bordit të drejtorëve;
- Bazën për përgatitjen e letrave të punës që mbështesin konkluzionet e arritura dhe ndihmojnë në vlerësimin e punës së kryer;
- Përdorimin e kritereve objektive si bazë për konkluzionet e përgjithshme dhe për komentet dhe kritikën të cilat gjenden në raportin e ekzaminimit në lidhje me gjendjen dhe kualitetin e siguruesit dhe menaxhmentin e tij.

Manuali mbështetet nga një numër shtojcash. Në veçanti, është paraqitur tabela mbikëqyrëse, të cilat mund të gjenden si pjesë e këtij dokumenti. Këto tablea plotësojnë përmbajtjen e kryesore të manualit dhe fokusohen në mbikëqyrjen e qeverisjes së siguruesve. Tabelat përshkruan një numër çështjesh vlerësimi, të cilat mbikëqyrësit duhet t'i marrin parasysh kur kryejnë ekaminime në vend dhe mjetet që ata mund të përdorin, duke përshkruar çështjet kryesore të qeverisjes të cilat duhet të vlerësohen. Në mënyrë të thjeshtë këto përfshijnë temat e mëposhtme:

A. Qeverisja e brendshme:

- Korniza organizative, dizajni dhe struktura
- Përgjegjësitë kryesore të bordit dhe mbikëqyrjes së menaxhmentit
- Funksionimi dhe proceset e bordit
- Përshtatshmëria, përbërja dhe profili
- Komitetet e Bordit

B. Qeverisja e rrezikut:

- Korniza e Menaxhimit të Rrezikut dhe Përgjegjësitë e Bordit dhe Menaxhmentit në Qeverisjen e Rrezikut
- Funkzioni i Menaxhimit të Rrezikut
- Funkzioni aktuarial
- Stres testet dhe menaxhimi i kapitalit

C. Kontrolli i Brendshëm:

- Sistemi i kontrollit të brendshëm
- Funkzioni i Pajtushmërisë
- Auditimi i Brendshëm
- Të dhënat
- Transferimi i jashtëm

D. Shpalosja dhe Transparenca:

- Transparenca e brendshme
- Shpalosja

E. Strategjia e BNJ dhe plotika e kompensimit:

- Politika e kompensimit
- Strategjia e BNJ

Ekzaminerët inkurajohen që të përdorin këtë manual dhe shoqcat si manual referues dhe si udhëzues pune. Në shumicën e seksioneve të manualit, janë ofruar procedurat që formojnë bazën e procesit mbikëqyrës të secilit sigurues në mënyrë individuale. Këto procedura kanë për qëllim që të çojnë në mbikëqyrje të vazhdueshme dhe objektive të secilit institucion. Ekzaminerët duhet të jenë në gjendje të rrisin nivelin e profesionalizmit dhe qëndrueshmërisë së sistemit financiar duke inkurajuar secilin sigurues që të përcjellë praktikat më të mira që ekzistojnë aktualisht në këtë industri. Megjithatë, në asnjë rast, kjo qasje nuk guxon të ndalojë zhvillimin dhe zbatimin e praktikave konceptualisht të shëndosha dhe inovative nga institucionet individuale. Objektivi i këtij manuali është që të krijojë një pikë referimi të rëndësishme për BQK-në, por nuk synon dhënien e të gjitha zgjidhjeve të gatshme që t'iu përshtatet të gjitha çështjeve të përditshme që do të hasen në mbikëqyrjen e siguruesve në Kosovë. Më saktë, synohet mbulimi i një game të gjerë çështjesh, në detaje të mjaftueshme për të lehtësuar qasjen praktike për çështje të ndryshme dhe të paparashikuara që mund të lindin. Gjatë zbatimit të këtij manuali mbeten në fokus konceptet themelore dhe parimet bazë në mbikëqyrjen e sigurimeve.

Në periudhë afatmesme deri afatgjatë, BQK-ja pritet të lëvizë drejtë zbatimit të kërkesave që rrjedhin nga qasja prudente Solvenca II dhe kërkesavetë EIOPA-s. Me zbatimin e kësaj, mbikëqyrësit e BQK-së do të presin që siguruesit më të mëdhenj në Kosovë të përmbushin dhe zbatojnë kërkesat e reja. Megjithatë, këto kërkesa do të zbatohen proporcionalisht, në varësi të madhësisë/kompleksitetit të siguruesit në vlerësim.

1.1. Mbikëqyrja nga jashtë

Për të qenë sa më efektiv, mbikëqyrja e siguruesve duhet të zbatohet në mënyrë të vazhdueshme, jo vetëm nëpërmjet ekzaminimit në vend, por të mbështetur nga vlerësimi dhe monitorimi jashtë saj. Monitorimi gjithëpërfshirës jashtë vendit duhet të kryhet ndërmjet ekzaminimeve në dhe ky manual ofron informacione dhe udhëzime për analistët jashtë vendit në Kapitullin 6. Ekzistojnë disa objektiva të mbikëqyrjes jashtë vendit, por ato mund të përmblihen si më poshtë:

- Të identifikojë institucionet e sigurimeve që, ndonëse aktualisht janë të shëndetshme, mund të përballen me probleme në periudhën afatshkurtër dhe afatmesme;
- Të monitorojë nga afër institucionet e sigurimeve të identifikuara me probleme të theksuara;
- Të vlerësoj modelet më të gjera dhe trendet në tregun e sigurimeve apo pjesëmarrjen e përgjithshme të këtij sektori në gjithë sistemin financiar.
- Të ndërmarrë veprime kur vërehen probleme dhe të shmang problemet e mëtutjshme me siguruesin.

Këto objektiva realizohen nga aktivitetet e mëposhtme përmes monitorimit nga jashtë (off-site):

- Mbajtja e monitorimit adekuat të të gjithë siguruesve dhe siguruesve të tjerë të mbikëqyruar nga DMS përmes një rishikimit dhe analizave të raporteve financiare dhe raporteve të kujdesshme të dorëzuara nga siguruesit, me qëllim korrigjimin e shkeljeve rregullative dhe të sigurojë operacione të sigurta dhe të shëndosha të siguruesit.
- Rishikimi i informacioneve nga burime të tjera, si gazetatat dhe informacione të tjera të disponueshme për publikun, për shembull përmes faqes së internetit të siguruesit.
- Ofrimi i raporteve të analizave të tilla për organet përkatëse, duke përfshirë menaxhmentin e BQK-së, mbikëqyrësit përgjegjës të caktuar për siguruesin ose siguruesit e ndërlidhur ose subjektet e tjera, dhe në disa raste edhe vetë siguruesit e rregulluar. Raportet mund t'u ofrohen edhe palëve të tjera, qoftë brenda apo jashtë Kosovës, që të nxisin komunikimin ndërmjet BQK-së dhe tyre në mënyrë që të vlerësohet plotësisht rreziku i një siguruesi në Kosovë. Ky komunikim zakonisht paraprihet nga nënshkrimi i një Memorandumi Mirëkuptimi (zakonisht i referuar si "MOU") ndërmjet palëve që shkëmbejnë, për të përshkruar përgjegjësitë e secilës dhe për të siguruar që informacioni të ruhet dhe përdoret sipas qëllimit.
- Kërkesa për siguruesit që të fillojnë të ndërmarrin veprime korrigjuese në kohë për problemet e shpalosura; të inicojnë marrjen e veprimeve në raste më të rënda; duke i rekomanduar menaxhmentit të BQK-së se si dhe kur duhet të merren me çështjet që kërkojnë vëmendje nga BQK-ja.
- Mbështetja e procesit të ekzaminimit në vend duke ofruar të dhëna dhe informacione financiare që mund të kontribuojnë në ciklin mbikëqyrës dhe strategjinë mbikëqyrëse; dhe përcjellja e gjetjeve të ekzaminimit.

- Vlerësimi i saktësisë dhe konsistencës së raporteve financiare dhe raporteve të kujdesit të dorëzuara në DMS, si dhe raportit vjetor të auditimit të jashtëm të siguruesit. Të ndihmojnë për të siguruar transparencë në sektorin financiar dhe saktësi të të dhënave të paraqitura për publikun dhe palët e tjera të interesit.
- Analizimi i arsyeshmërisë së projeksioneve financiare dhe të dhënave të tjera financiare të dorëzuara nga siguruesit për të mbështetur kërkesat për licencim, të tilla si bashkimet, ndryshimet në kontroll, ndryshimet në strukturën e kapitalit, aktivitetet e reja të siguruesit ose në filialet e tyre, dhe hapja e degëve të reja.
- Rekomandimi i mjeteve analitike dhe përmirësimeve të programeve dhe modeleve të monitorimit nga jashtë (DMS) që përdoren nga DMS.
- Trajnimi i personelit mbikëqyrës të analizave financiare dhe aktiviteteve dhe mjeteve të tjera të divizionit nga jashtë (off-site).

Figura 1: Cikli Mbikëqyrës

3. Procesi i mbikëqyrjes së bazuar në rrezik

Synimi i procesit të mbikëqyrjes së bazuar në rrezik është që të zgjerojë dhe të nxisë identifikimin e rrezikut të pranishëm tek siguruesi dhe ta përdorë këtë vlerësim për formulimin e mbikëqyrjes së vazhdueshme të siguruesit. Procesi i mbikëqyrjes së bazuar në rrezik përfshinë identifikimin e rreziqeve domethënëse, vlerësimin dhe analizën e këtyre rreziqeve, dokumentimin e rezultateve të analizës dhe hartimin e rekomandimeve për mënyrën se si mund të zbatohet analiza në monitorimin e vazhdueshëm të siguruesit.

Metodologjia e mbikëqyrjes së bazuar në rrezik e përqendron përgjegjësinë për ruajtjen e sigurisë dhe stabilitetit financiar të siguruesit aty ku duhet – tek bordi drejtues dhe menaxhmenti i saj. Është përgjegjësi e siguruesit të ketë dhe t'i përmbahet politikave dhe praktikave të përshtatshme për menaxhimin e rrezikut, për të zbutur rreziqet domethënëse që shoqërojnë biznesin.

Procesi i mbikëqyrjes është një cikël i plotë, një proces i vazhdueshëm dhe dinamik i cili përbëhet nga hapat e mëposhtëm:

1. Të kuptuarit e institucionit – të kuptuarit e karakteristikave unike të institucionit, kulturës së korporatës dhe profilit të rrezikut të institucionit:
 - 1.1 Mbledhja dhe shqyrtimi i informacionit për siguruesin përfshirë raportet paraprake të ekzaminimeve;
 - 1.2 Shqyrtimi i pasqyrave financiare respektivisht analizave financiare dhe indikatorëve financiar nga off-site;
 - 1.3 Shqyrtimi i planit të biznesit, raporteve të auditorit të jashtëm dhe raporteve aktuaristike
 - 1.4 Shqyrtimi i çështjeve tjera të lidhura me aktivitetin e siguruesit;
2. Vlerësimi i rreziqeve të institucionit – fokusimi i përpjekjeve mbikëqyrëse mbi ato fusha që paraqesin rrezikun më të madh për sigurinë dhe qëndrueshmërinë financiare të një institucioni në përputhje me profilin e siguruesit:
 - 2.1 Planifikimi dhe caktimi i aktiviteteve mbikëqyrëse - zhvillimi i një plani që pasqyron shqetësimet e mbikëqyrjes, se si janë duke u adresuar ato apo si do të adresohen;
 - 2.2 Përkufizimi i aktiviteteve të ekzaminimit – detajimi i procedurave dhe veprimeve që do të kryhen; përcaktimi i informacioneve të kërkuara nga siguruesi lidhur me aktivitetin e ekzaminimit;
3. Ekzaminimi në vend (on-site) – testimi dhe verifikimi i të dhënave të ofruara nga institucioni;
4. Dokumentet e punës për ekzaminimin në vend - indeksimi i letrave të punës do të bëhet sipas fushave të ekzaminimit;
5. Raportimi - komunikimi i gjetjeve dhe rekomandimeve për siguruesin e ekzaminuar, duke përfshirë procesin e hartimit, dorëzimit dhe finalizimit të draft raportit të hartuar nga DMS-ja.
6. Përcjellja – procesi i përcjellejes pas ekzaminimit, i cili vazhdon nga mbikëqyrja nga jashtë, lidhur me planin e veprimit dhe ndërmarrjen e hapave në drejtim të implementimit të rekomandimeve nga ana e siguruesit.

Ky proces do bëhet në pajtim me nenin 89, Raporti i ekzaminimit të Ligjit Nr. 05/L -045 për Sigurime si dhe aktet tjera përkatëse.

Fokusi duhet të jetë në arritjen e një procesi të plotë dhe të koordinuar të mbikëqyrjes të bazuar në rrezik, të cilat ë cilat përfshijnë analiza mbikëqyrëse në vend (on-site) dhe nga jashtë (off-site). Përmbajtja dhe formati i dokumenteve të përgatitura janë fleksibil dhe duhet t'i përshtaten praktikave të mbikëqyrjes të BQK-së, si dhe strukturës dhe kompleksitetit të institucioneve.

3.1. Faza e parë - të kuptuarit e institucionit

Objektivi i të kuptuarit të institucionit përfshinë përditësimin e të dhënave lidhur me siguruesin, profilin dhe praktikën e menaxhimit të rrezikut, si dhe zhvillimin e një strategjie mbikëqyrëse të përshtatshme për siguruesin.

Përmbledhja mbi njohuritë themelore të siguruesit duhet të përfshijë një përmbledhje që komunikon, në mënyrë koncize, informatat të cilat tregojnë gjendjen aktuale të siguruesit dhe vënë në pah çështjet kryesore, duke përfshirë gjetjet dhe shqetësimet e ekzaminimeve të mëhershme. Përmbledhja duhet të ofrojë një pasqyrë të strukturës së siguruesit, gjendjes financiare dhe profilit aktual dhe të ardhshëm të rrezikut. Për më shumë, pasqyra do të përmbajë informata të cilat kanë të bëjnë me pronësinë, kapitalin dhe strukturën e grupit (aty ku është e zbatueshme), rrjetin e degëve, plotësimin me personel, sistemin e qeverisjes korporative, profilin afarist, strategjinë e siguresit, rreziqet, sfidat me të cilat përballet institucioni, si dhe vlerësimet rregullative dhe vlerësimet e tjera.

Informatat për hartimin dhe përditësimin e përmbledhjes institucionale të siguruesit duhet të mblidhen nga burimet e besueshme në dispozicion të ekzaminerëve. Këto burime do të përfshijnë raportet e ekzaminimeve në vend, raporteve të rregullta prudenciale dhe ligjore, raportet ad-hoc, rezultatet e publikuara financiare, minutat e takimeve formale dhe joformale të bordit drejtorëve dhe menaxhmentit të lartë, auditorët e brendshëm dhe të jashtëm, si dhe raportet dhe takimet me autoritetet e tjera mbikëqyrëse/rregullatore.

Burimet e tjera të informacionit përfshijnë raportet e mediave, inteligjencën e tregut (informata rreth konkurrencës në treg), si dhe ankesat e paraqitura kundër siguruesit. Të kuptuarit e institucionit që rezulton nga të gjitha informacionet e mësipërme në formë të përmbledhur është paraqitur në shtojcat në fund të manualit.

3.2. Faza e dytë - vlerësimi i rrezikut

Procesi i vlerësimit të rrezikut duhet të ndërmerret para se të bëhet ndonjë ekzaminim në vend. Korniza vijuese e ekzaminimit të bazuar në rrezik duhet të përdoret për të gjithë siguruesit në Kosovë. Kjo është kornizë e mbikëqyrjes që është në evolucion dhe që në vazhdimësi azhuron vlerësimin e rrezikut për secilën sigurues.

Vlerësimi i rrezikut kryhet gjatë ciklit të mbikëqyrjes dhe kërkohet input nga personeli i ekzaminimit në vend dhe stafi i divizionit të raportimit dhe analizave (off-site). Ky proces duhet të kryhet së paku një herë në gjashtë muaj.

Vendimi për të kryer një ekzaminim me fushëveprim të plotë apo ekzaminim të fokusuar mund të merret vetëm pasi të kompletohet vlerësimi i rrezikut.

Vlerësimi i rrezikut gjithashtu mund të bëhet për të gjithë aplikantët që mund të jenë në proces të aplikimit për licencë si sigurues gjatë procesit të

regjistrimit, duke u bazuar në informatat e ofruara si mbështetje për aplikacionin.

3.2.1 Korniza e vlerësimit të rrezikut - përmbledhje

Korniza e vlerësimit të rrezikut do të rezultojë me kategorizimin e përgjithshëm të rrezikut në: rrezik të ulët, moderuar, mbi mesatare ose të lartë.

Renditja e përbërë e rrezikut të siguresit përcaktohet nga:

- Identifikimi i aktiviteteve të rëndësishme;
- Vlerësimi i rrezikut të qenësishëm për secilin aktivitet të rëndësishëm;
- Nxjerrja e rrezikut neto për secilin aktivitet të rëndësishëm duke vlerësuar shtrirjen deri ku rreziqet e qenësishme të identifikuar zbuten nga menaxhimi kualitativ i rrezikut;
- Kombinimi i rrezikut individual neto për të arritur deri te vlerësimi rreziku i përgjithshëm neto i siguresit; dhe
- Rregullimi i rrezikut të përgjithshëm neto duke marrë parasysh kapitalin në dispozicion dhe fitimet e akumuluar për të përcaktuar nivelin e rrezikut të përgjithshëm (të përbërë) të siguresit.

Drejtimi i rrezikut neto gjithashtu përcaktohet nga cilido aktivitet i rëndësishëm dhe ndryshimet e përgjithshme në biznesin e siguresit. Vlerësimi i rrezikut dokumentohet duke përdorur matricën e rrezikut të mbështetur në përmbledhjen e vlerësimit të rrezikut dhe dokumentet e ndryshme mbështetëse të cilat detajohen në pjesët e mëvonshme.

Gjatë kryerjes së vlerësimit të rrezikut merret parasysh në veçanti vlerësimi i kualitetit të menaxhimit të rrezikut, natyrës, madhësisë dhe kompleksitetit të biznesit të siguresit. Përveç vlerësimit të njohurive për vetë siguresin, krahasimi mund të bëhet gjithashtu me siguresit tjerë, si dhe sektorin e sigurimeve në përgjithësi.

3.2.2 Qëllimi i kornizës

Qëllimi i kësaj kornize është ofrimi i procesit efektiv të vlerësimit të gjendjes aktuale të siguresve duke vlerësuar profilin e rrezikut të siguresve, proceset dhe praktikatat e tyre të menaxhimit të rrezikut, pozitën e tyre financiare dhe respektimin e legjislacionit.

3.2.3 Elementet e kornizës

Elementet kryesore të kornizës mund të vlerësohen duke ngritur pyetjet, sikurse:

- Është e fokusuar në rrezik;
- Mbështetet në funksionet e kontrollit të menaxhimit për mbikëqyrje të rrezikut, përfshirë punën e auditimit të brendshëm;
- Mbështetet në punën e bërë nga palët e treta siç janë auditorët e jashtëm dhe aktuarët;

- Ofron renditje rregullative të rrezikut për secilin sigurues, bazuar në vlerësimin e rreziqeve të qenësishme të aktiviteteve të rëndësishme të një siguruesi dhe kualitetin e funksionit të kontrollit të menaxhmentit për mbikëqyrje të rrezikut;
- Ofron komunikimin e gjetjeve dhe kërkesave për siguruesit në një mënyrë konfidenciale, të qartë dhe me kohë;
- Siguron që niveli dhe frekuenca e shqyrtimit mbikëqyrës do të varet nga renditja e rrezikut; siguruesit e menaxhuar mirë do të kenë nevojë për më pak mbikëqyrje;
- Promovon veprime të përshtatshme rregullative në linjë me profilin e rrezikut për një sigurues; dhe
- Lehtëson zhvillimin e pikave krahasuese të cilat do të mundësojnë identifikimin dhe krijimin e praktikave më të mira të industrisë për t'u ballafaquar me nivele të ndryshme të rrezikut.

3.3. Procesi i vlerësimit të rrezikut – përmbledhje

Rreziku është mundësia e ndodhjes ose shkaktimit të dëmit, lëndimi, detyrimi, humbje apo ndonjë ngjarje tjetër negative, e shkaktuar nga ndryshueshmëria e faktorëve të jashtëm ose të brendshëm të cilat mund të zbuten ose edhe të neutralizohen përmes veprimeve të paramenduara. Një kompani sigurimi përfshinë rrezikun e sigurimit që kompania e sigurimit e pranon me dëshirë kur ofron mbulim sigurimi për mbajtësit e policës së saj.

Rreziku substancial i referohet mundësisë së humbjes që rrjedh nga rrethanat e caktuara në njëmjedis. Mjedisi definohet si rrethanë, ndikim nga faktorët konkurrues, kulturor, demografik, ekonomik, natyror, politik, rregullativ dhe teknologjik që ndikojnë në mbarëvajtjen e operacioneve dhe rritjen e siguruesit.

Vlerësimi i rrezikut dhe analizat e tij përbëhen nga:

- Identifikimi i kushteve, ngjarjeve dhe rrethanave të mundshme negative të jashtme dhe të brendshme;
- Përcaktimi i marrëdhënies të shkakut dhe efektit në mes të ngjarjeve të mundshme, madhësisë së tyre dhe rezultateve të mundshme;
- Vlerësimi i rezultateve të ndryshme sipas vlerësimeve dhe probabiliteteve të mundshme të ndodhjes së tyre;
- Aplikimi i teknikave kualitative dhe kuantitative për të zvogëluar paqartësinë e një rezultati dhe koston, detyrimin apo humbjen e ndërlidhur.

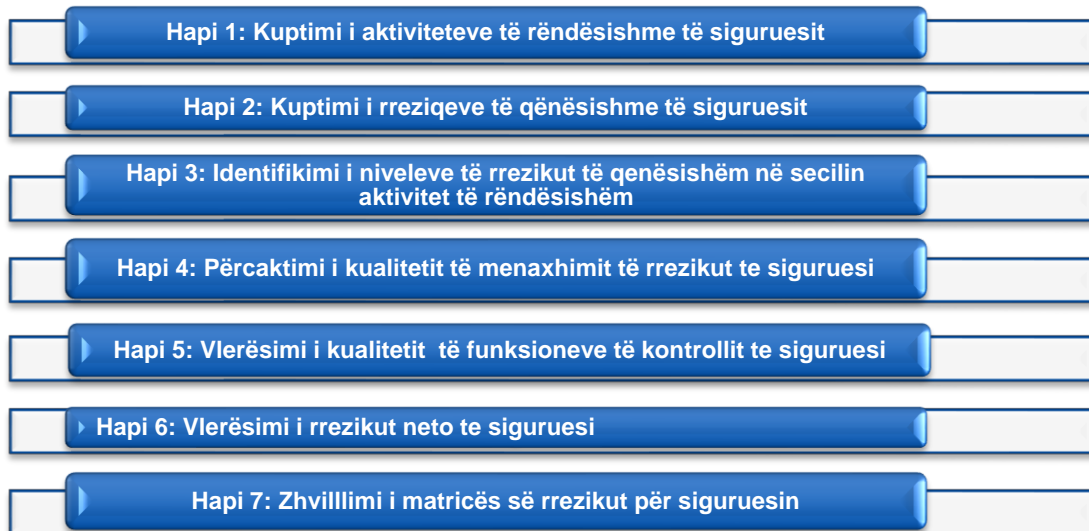
Ky vlerësim është i ilustruar nga raporti në vijim.

Rreziqet e qenësishme mund të zbuten përmes Kualitetit të Menaxhimit të Rrezikut = Rreziku Neto

Vlerësimi i rrezikut në kornizën tonë fillon me identifikimin e aktiviteteve të rëndësishme të një siguruesi. Rreziku neto i këtyre aktiviteteve të rëndësishme është funksion i rrezikut agregat të qenësishëm, i zbutur nga kualiteti i përgjithshëm i menaxhimit të rrezikut.

Përmes tabelës 1 janë përcaktuar hapat të cilat duhet ndërmarr gjatë vlerësimit të rrezikut të siguruesit.

Tabela 1. Hapat që duhet ndërmarrë gjatë vlerësimit të rrezikut

Burimi: BQK (2019)

3.3.1 Hapi 1: Kuptimi i aktiviteteve të rëndësishme të siguruesit

Për të zhvilluar komponentët e rëndësishëm të ndërlidhur me rrezikun, identifikimi i aktiviteteve të rëndësishme të siguruesve konsiderohet si hapi i parë në krijimin e kornizës.

Aktivitetet e rëndësishme mund të përfshijnë çfarëdo linje të rëndësishme të biznesit, njësi apo proces. Ato identifikohen nga burimet e ndryshme përfshirë strukturën organizative të siguruesit, planet strategjike biznesore, performancën financiare dhe raportimin e brendshëm dhe të jashtëm financiar. Sipas gjykimit përcaktohet rëndësia apo materialiteti i çfarëdo aktiviteti në të cilin është i përfshirë siguruesi.

Në vijim janë dhënë shembujë të kriterëve kuantitativë dhe kualitativë që mund të përdoren për të përcaktuar materialitetin e një aktiviteti:

- Asetet e krijuara nga aktiviteti në raport me asetet totale;
- Të hyrat e krijuara nga aktiviteti në raport me të hyrat e përgjithshme;
- Të ardhurat neto para tatimit për aktivitetin në raport me gjithësej të ardhurat neto para tatimit;
- Ekspozimi i marrjes në sigurim në raport me kapitalin;
- Rezervat e mbajtura si përqindje e gjithsej rezervave;
- Kategoria e aseteve të çvlerësuara në raport me gjithsej asetet;
- Rëndësia strategjike;

- Ndikimi në reputacion; dhe
- Proceset kyçe të shtrira në tërë ndërmarrjen.

3.3.2 Hapi 2: Kuptimi i rreziqeve të qenësishme të siguruesit

Rreziku i qenësishëm është i pandashëm nga një aktivitet biznesor dhe rrjedh nga ekspozimi dhe pasiguria nga ngjarjet potenciale të ardhshme. Rreziku i qenësishëm vlerësohet duke konsideruar shkallën e probabilitetit dhe ndikimin e mundshëm negativ në kapitalin apo fitimet e siguruesit. Një kuptim i plotë i ambientit ku një sigurues operon dhe aktivitetet e ndryshme biznesore të tij janë esenciale për të identifikuar në mënyrë efektive dhe për të vlerësuar rrezikun e qenësishëm në ato aktivitete.

Për kornizën tonë do të përdorim definicionet vijuese të rrezikut të qenësishëm:

Probabiliteti i humbjes që rrjedh nga rrethanat në një ambient. Ambienti është i definuar si rrethanë, ndikim dhe faktorët konkurrues, kulturor, demografik, ekonomik, natyror, politik, rregullativ dhe teknologjik që ndikojnë në mbijetimin e operacioneve dhe rritjen e një siguruesi.

Rreziqet e qenësishme janë paraqitur në kategoritë vijuese për qëllim të vlerësimit të rrezikut.

1) Rreziku kreditor

Rreziku kreditor rrjedh nga paaftësia ose mosgatishmëria e palës tjetër për të përmbushur obligimet kontraktuale që gjenden në bilanc të gjendjes dhe jashtë bilancit të gjendjes. Ekspozimi ndaj këtij rreziku rezulton nga transaksionet financiare me një palë e cila mund të jetë sigurues, debitor, huamarrës, broker, policëmbajtës, risigurues ose garantues.

2) Rreziku i investimeve ose i tregut

Rreziku i tregut rrjedh nga ndryshimet në normat ose çmimet e tregut. Ekspozimi ndaj këtij rreziku mund të rezultojë nga marrja e pozicionit të caktuar në treg dhe aktivitetet e ndërlidhura me marrjen e pozicionit siç janë normat e interesit, kurset e këmbimit valutor, ekuiteti, mallrat dhe patundshmëritë. Rreziku i normës së interesit dhe rreziku i kursit të këmbimit janë të përshkruar si: rreziku i normës së interesit që rrjedh nga lëvizjet në normat e interesit. Ekspozimi ndaj këtij rreziku në rend të parë rezulton nga dallimet kohore në rivlerësimin e aseteve dhe detyrimeve, edhe të atyre që janë në bilance të gjendjes dhe atyre që janë jashtë tij, qoftë për shkak se maturojnë (instrumente me normë fikse) apo rivlerësohen sipas kontratës (instrumente me normë lëvizëse). Rreziku i kursit të këmbimit valutor rrjedh nga lëvizjet në kursin e këmbimit valutor. Ekspozimi ndaj këtij rreziku zakonisht ndodhë gjatë një periudhe në të cilën siguruesi ka një pozitë të hapur, brenda dhe jashtë bilancit të gjendjes, dhe/ose është i përfshirë në tregjet spot dhe forward.

3) Rreziku sigurues

Ekzistojnë dy fusha kryesore të rrezikut sigurues, përfshirë produktet dhe marrjen e rreziqeve në sigurim. Rreziku i dizajnit të produktit dhe vendosja e çmimit dalin nga ekspozimi drejt humbjes financiare nga transaksionet e biznesit të sigurimeve ku kostoja dhe detyrimet e marra në lidhje me linjën e produkteve, tejkalojnë pritjet nga vendosja e çmimit për atë produkt.

Rreziku i marrjes në sigurim dhe detyrimeve është ekspozimi ndaj humbjeve financiare që rezultojnë nga përzgjedhja dhe aprovimi i rreziqeve që do të sigurohen, zbritja, mbajtja dhe transferimi i rrezikut, rezervimi, trajtimi dhe rregullimi i dëmeve, si dhe menaxhimi i produkteve të kontraktuara.

4) Rreziku operacional

Rreziku operacional rrjedh nga problemet në performancën e funksioneve ose proceseve të biznesit. Ekspozimi ndaj këtij rreziku mund të rezultojë nga mangësitë apo prishjet e kontroleve apo proceset e brendshme, dështimeve teknologjike, gabimeve njerëzore dhe katastrofave natyrore.

5) Rreziku i likuiditetit

Rreziku i likuiditetit rrjedh nga mos-aftësia e siguruesit që të ketë fondet e domosdoshme në dispozicion, qoftë përmes rritjes së detyrimeve ose mbulimit të aseteve, për të plotësuar obligimet e tij në bilanc të gjendjes dhe jashtë tij kur të vijë koha e pagesës së tyre, pa pësuar humbje të papranueshme.

6) Rreziku ligjor dhe rregullativ

Rreziku ligjor dhe rregullativ rrjedh nga pamundësia e respektimit, nga ana e siguruesit ose palës së ndërlidhur, të legjislacionit ose rregulloreve dhe mund të qoj në rrezik të lartë reputacional.

7) Rreziku strategjik

Rreziku strategjik rrjedh nga paaftësia e siguruesit për të implementuar planin adekuat të biznesit.

3.3.3 Hapi 3: Identifikimi i niveleve të rrezikut të qenësishëm në secilën prej aktiviteteve të rëndësishme

Pasi që të identifikohen aktivitetet e rëndësishme, bëhet vlerësimi i nivelit për secilin rrezik të qenësishëm për ato aktivitete si i ulët (U), i mesëm (M), mbi mesatare (MM) ose i lartë (L).

Rreziku i ulët i qenësishëm (U):

Rreziku i ulët i qenësishëm ekziston atëherë kur ekziston probabiliteti më i ulët se mesatarja që të ketë një ndikim të pafavorshëm mbi kapitalin apo fitimet e siguruesit për shkak të ekspozimit dhe pasigurisë nga ngjarjet e ardhshme potenciale.

Rreziku mesatar i qenësishëm (M):

Rreziku i qenësishëm mesatar ekziston kur ka një probabilitet mesatar të ndikimit të pafavorshëm mbi kapitalin ose fitimet e siguruesit për shkak të ekspozimit dhe pasigurisë nga ngjarjet e ardhshme potenciale.

Rreziku mbi mesataren i qenësishëm (MM):

Rreziku i qenësishëm mbi mesataren ekziston kur ka një probabilitet mbi mesatar të ndikimit të pafavorshëm mbi kapitalin ose fitimet e siguruesit për shkak të ekspozimit dhe pasigurisë nga ngjarjet e ardhshme potenciale.

Rreziku i lartë i qenësishëm (L):

Rreziku i qenësishëm i lartë ekziston kur ka një probabilitet të lartë të ndikimit të pafavorshëm mbi kapitalin ose fitimet e siguruesit për shkak të ekspozimit dhe pasigurisë nga ngjarjet e ardhshme potenciale. Ky vlerësim bëhet pa marrë në konsiderim ndikimin e zbutjes së rrezikut përmes proceseve dhe kontrolleve të menaxhimit të rrezikut të siguruesit.

3.3.4 Hapi 4: Përcaktimi i kualitetit të menaxhimit të rrezikut të siguruesi

Kualiteti i menaxhimit të rrezikut vlerësohet për secilin aktivitet të rëndësishëm. Përveç menaxhimit operacional (menaxhimit të përditshëm), korniza identifikon funksione të mundshme të kontrolleve për menaxhimin e rrezikut (funksione të pavarura mbikëqyrëse) të një siguruesi.

Në vlerësimin e cilësisë së menaxhimit të rrezikut, mbikëqyrësit duhet të marrin parasysh cilësinë e qeverisjes së rrezikut (shih Aneksin 1: Seksioni B – Qeverisja e Rrezikut), duke përfshirë:

- Kornizën e Menaxhimit të Rrezikut
- Përgjegjësitë e Bordit dhe Menaxhmentit në Qeverisjen e Rrezikut

- Funkzioni i Menaxhimit të Rrezikut
- Funkzioni Aktuarial
- Stres testet dhe proceset e menaxhimit të kapitalit

Funksionet e mundshme të kontrollit për menaxhimin e rrezikut

Këto mund të përmbliidhen sipas titujve vijues si shembull për tu përcjell nga personeli i ekzaminimit:

Analizat financiare

Analizat financiare janë analiza të thella të rezultateve operacionale për një sigurues dhe i raportohen menaxhmentit ekzekutiv. Raportimi efektiv është kyç për këtë funksion, pasi që rezultatet operacionale ndikojnë mbi vendimet strategjike dhe biznesore të marra nga menaxhmenti dhe bordi.

Menaxhimi operacional

Menaxhimi operacional është planifikimi, drejtimi dhe kontrollimi i operacioneve të përditshme të aktiviteteve biznesore të një siguruesi.

Pajtueshmëria

Pajtueshmëria është një funksion brenda një siguruesi që:

- Cakton politikat dhe procedurat për respektimin e kërkesave rregullative dhe politikave dhe procedurave të brendshme;
- identifikon, vlerëson, monitoron dhe raporton ekspozimin ndaj rrezikut të pajtueshmërisë së siguruesit;
- është i përfshirë në miratimin e çdo aktiviteti apo produkti të ri biznesi përpara lëshimit të tyre; dhe
 - Monitoron përmbushjen nga ana e siguruesit të këtyre politikave dhe procedurave; dhe raporton mbi çështjet e përmbushjes te menaxhmenti ekzekutiv dhe bordi.

Auditimi i brendshëm

Auditimi i brendshëm është një funksion i pavarur brenda një siguruesi që vlerëson respektimin dhe efikasitetin e kontrolleve operacionale dhe organizative. Përveç kësaj, auditimi i brendshëm mund të vlerësojë edhe respektimin dhe efikasitetin e politikave dhe procedurave të përmbushjes dhe menaxhimit të rrezikut.

Si funksion, Auditimi i Brendshëm duhet:

- Të jetë objektiv dhe i pavarur nga aktivitetet organizative të audituara dhe duke i kryer detyrat e tij me paanshmëri;
- Të pajiset me të drejtën e plotë dhe të pakufizuar për të marrë informacion, duke përfshirë dhënien e menjëhershme të të gjithë informacionit të nevojshëm, disponueshmërinë e të gjithë dokumentacionit thelbësor dhe aftësinë për të parë në të

gjitha aktivitetet dhe proceset e ndërmarrjes, të rëndësishme për përmbushjen e përgjegjësi të saj;

- Të përfshijë në raportin e tij drejtuar komitetit të auditimit të bordit/bordit periudhën kohore të parashikuar për korrigjimin e mangësive, si dhe informacionin për zbatimin në kohë të rekomandimeve të mëparshme të auditimit.

Menaxhimi i rrezikut

Menaxhimi i rrezikut është një funksion i pavarur përgjegjës për planifikimin, drejtimin dhe kontrollimin e ndikimit të rreziqeve që mund të rezultojnë nga operacionet e siguruesit. Ky funksion mund të adresoj çështjet vijuese: identifikimin e rrezikut, zhvillimin e sistemit matës për rrezik, krijimin e politikave dhe procedurave për të menaxhuar rrezikun, zhvillimin e limiteve të tolerimit të rrezikut, monitorimi i pozitive kundrejt limiteve të aprovuara për tolerimin e rrezikut, si dhe raportimin e rezultateve të monitorimit të rrezikut te menaxhmenti ekzekutiv dhe bordit.

Si funksion, funksioni i menaxhimit të rrezikut duhet:

- Të jetë formalisht i krijuar brenda strukturës organizative të siguruesit, si funksion i pavarur;
- Raportoni te bordi/komiteti i riskut për rreziqet që janë identifikuar si potencialisht materiale;
- Raportojo për fusha të tjera specifike të rreziqeve, qoftë vetëm me iniciativën e tij apo edhe në adresimin e kërkesave nga bordi/komiteti i rrezikut.

Menaxhmenti Ekzekutiv

Menaxhment ekzekutiv janë menaxhmenti i lartë brenda siguruesit që është përgjegjës për planifikim, drejtim dhe kontrollim të drejtimin strategjik dhe operacioneve të përgjithshme të siguruesit. Përgjegjësitë e tyre kryesore përfshijnë:

- Zhvillimi i strategjive dhe planeve për të arritur qëllimet e aprovuara strategjike dhe biznesore; dhe
- Sigurimi që Bordi të ketë qasje në informacione të sakta, relevante dhe me kohë, si dhe mund të ketë qasje te personat përkatës brenda organizatës;
- Sigurimi se kontrollet organizative dhe procedurale janë efektive;
- Sigurimi se politikat dhe procedurat e aprovuara janë duke u përmbushur;
- Zhvillimi i praktikave, kulturës dhe etikës së shëndoshë biznesore.

Mbikëqyrja nga Bordi i Drejtorëve

Bordi i drejtorëve merr përsipër përgjegjësinë përfundimtare për funksionet e kontrollit të menaxhimit të rrezikut, si dhe përgjegjësitë e tij më të gjera për miratimin dhe mbikëqyrjen e strategjisë, ushtrimin e mbikëqyrjes efektive mbi menaxhmentin e lartë dhe krijimin e kulturës së organizatës. Implementimi i këtyre funksioneve zakonisht i delegohet ekzekutivit menaxhues, të cilët pastaj mund t'ia delegojnë tutje këto funksione specialistëve.

Bordi i drejtorëve është përgjegjës për ofrimin e mbikëqyrjes mirëbesuese dhe menaxhuese për siguruesin (shih Shtojcën 1: Tabela e Mbikëqyrjes – Seksioni A2). Përgjegjësitë kryesore të tij përfshijnë ushtrimin e mbikëqyrjes efektive mbi menaxhmentin e lartë: sigurimi se menaxhmenti është i kualifikuar dhe kompetent dhe ka përcaktuar qartë standardet e performancës që sigurojnë konsistencë me objektivat afatgjata, strategjinë dhe qëndrueshmërinë financiare të institucionit; shqyrtimi dhe aprovimi i kontrolleve organizative dhe procedurale, rishikimin e rregullt të sistemit qeverisës për të siguruar efektivitet, sigurimi se rreziqet kryesore të identifikohen dhe menaxhohen si duhet, shqyrtimi dhe aprovimi i politikave dhe procedurave për aktivitetet kryesore të siguruesit, përcaktimin, drejtimin, rishikimin dhe miratimin e planeve strategjike dhe biznesore, si dhe ofrimi i vlerësimit të pavarur për kontrollet e menaxhmentit.

Konsiderimet shitesë për funksionet e kontrollit

Aty ku siguruesve i'u mungon një pjesë ose të gjitha funksionet e pavarura të kontrollit të menaxhimit të rrezikut të referuara më lartë, fokusimi do të vendoset mbi funksionet tjera të tyre, të brendshme ose të jashtme, që menaxhojnë këto përgjegjësi. Në përgjithësi, nëse një sigurues nuk ka një funksion të pavarur të kontrollit të menaxhimit të rrezikut (për shembull, analizat financiare) performanca e funksionit të menaxhimit të rrezikut mbetet pjesë e funksionit të menaxhmentit ekzekutiv, ndërsa menaxhmenti ekzekutiv do të vlerësohet në përputhje me rrethanat, për të konfirmuar nëse ata janë apo jo duke e plotësuar si duhet këtë funksion. Vlerësimi i sistemit të kontrollit të brendshëm në tërësi dhe funksioneve të tij përbërëse duhet të bëhet duke iu referuar Tabelës Mbikëqyrëse të vendosur në Shtojcë, në veçanti Seksionit C: Qeverisja e Brendshme dhe Seksioneve A dhe B.

Prezenca dhe natyra e këtyre funksioneve dallon varësisht nga natyra, madhësia dhe kompleksiteti i siguruesit. Për shembull te siguruesit më të vegjël, mund të mos jetë e arsyeshme që t'i kenë të gjitha funksionet e kontrollit të menaxhimit të rrezikut të kryera në baza të vetme të pavarura, në të cilin rast siç edhe u cek më lartë, kontrollet e tilla mbesin pjesë e përgjegjësive të menaxhmentit ekzekutiv i cili do të vlerësohet për këtë. Te siguruesit e vegjël, ndonjëherë ndodhë që menaxhmenti ekzekutiv kryen funksionet e menaxhimit operacional. Në këto raste është sfidë për siguruesit që të demonstrojnë se kanë mekanizma të vendosur për të siguruar mbikëqyrje të përshtatshme të pavarur për këto funksione të menaxhimit operacional.

3.3.5 Hapi 5: Vlerësimi i kualitetit të funksioneve të kontrollit te siguruesi

Për secilin aktivitet të rëndësishëm, vlerësohet kualiteti i funksioneve të kontrollit të menaxhimit të rrezikut aktual të siguruesit. Kualiteti i menaxhimit të rrezikut vlerësohet si i dobët (D), ka nevojë për përmirësim (NP), e pranueshme (P), ose e fortë (F).

Tabela 2. Udhëzues i vlerësimit të menaxhimit të rrezikut

Dobët (D)	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstron raste serioze ku duhet të përmirësohet efektshmëria përmes veprimeve të menjëhershme; karakteristikat dhe performanca në përgjithësi nuk plotësojnë praktikën dhe standardet e pranuar në industri.
Ka nevojë për përmirësim (NP)	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstron performancë efektive, por mund të jenë disa fusha ku efektshmëria mund të përmirësohet (por jo aq serioze sa të shkaktoj shqetësime të qëndrueshmërisë financiare).
E pranueshme (P)	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstron performancë efektive dhe plotëson praktikën dhe standardet e pranuar në përgjithësi të industrisë.
E fortë (F)	<ul style="list-style-type: none"> • Në mënyrë të vazhdueshme demonstron performancë të lartë efektive. Karakteristikat dhe performanca janë superiore ndaj praktikave të pranuar në përgjithësi të industrisë.

Burimi: BQK.

3.3.6 Hapi 6: Vlerësimi i rrezikut neto të siguruesit

Rreziku neto për secilin aktivitet të rëndësishëm është një funksion i nivelit agregat të rrezikut të qenësishëm të balancuar përmes kualitetit të menaxhimit të rrezikut. Për shembull, rreziku neto i një aktiviteti të rëndësishëm me rrezik të qenësishëm mbi mesatare mund të vlerësohet si i moderuar për shkak të zbutjes përmes kualitetit të fortë agregat të menaxhimit të rrezikut që rezulton nga menaxhimi i fortë operacional, auditimi i fortë i brendshëm, menaxhimi i fortë i rrezikut, si dhe mbikëqyrjes së fortë nga bordi.

Vlerësimi i rrezikut gjithashtu përfshinë përcaktimin e drejtimit aktual të rrezikut neto. Drejtimi i rrezikut vlerësohet si: në rënie (R), stabil (S), ose në ngritje (N). Ky vlerësim bëhet përgjatë një periudhe të përshtatshme kohore për një sigurues, duke u bazuar në rrethanat e atij siguruesi dhe këndvështrimit të vlerësimit nga vlerësuesi.

3.3.7 Hapi 7: Zhvillimi i matricës së rrezikut për një sigurues

Pasi që të kompletohet vlerësimi i rrezikut, vlerësimi regjistrohet në matricën e rrezikut (referojuni shtojcës 1).

Si përmbledhje, matrica e rrezikut përdoret për të përcaktuar dhe regjistruar:

- Vlerësimin e përgjithshëm të rrezikut neto;
- Vlerësimin e përgjithshëm të kualitetit të secilit funksion të kontrollit për menaxhimin e rrezikut;

- Demonstrohen raste serioze kur duhet përmirësuar karakteristikat dhe performanca në përgjithësi nuk përmbushin praktikën dhe standardet e pranuar në industri;
 - Demonstron performancë efektive, por mund të ketë disa fusha ku efikasiteti mund të përmirësohet (por jo mjaftueshëm për të shkaktuar shqetësime financiare afatgjata);
 - Demonstron performancë efektive dhe plotëson praktikën dhe standardet e pranuar përgjithësisht të industrisë;
 - Në mënyrë të vazhdueshme demonstron performancë të lartë, veçoritë dhe performanca janë superiore ndaj praktikave të pranuar përgjithësisht të industrisë.
- Vlerësimin e përbërë të rrezikut;
 - Drejtimin e vlerësimit të përbërë të rrezikut; dhe
 - Intervalin kohor para të cilit duhet të bëhet shqyrtimi i vlerësimit.

Në arrijen deri te vlerësimi i përgjithshëm i rrezikut neto, merret në konsiderim rëndësia relative ose materialiteti për secilin aktivitet. Rreziku i përgjithshëm neto vlerësohet si i ultë (U), mesatar (M), mbi mesatar (MM) ose i lartë (L). Ky vlerësim siguron që një aktivitet me materialitet të ulët por rrezik të lartë neto nuk do të deformojë vlerësimin e përbërë të rrezikut. Përpjekjet mbikëqyrëse do të fokusohen në rend të parë në aktivitetet e rëndësishme materiale me rrezik të lartë. Sidoqoftë, aktivitetet tjera gjithashtu do të shqyrtohen për shkak të ndikimit që mund të kenë ato mbi vlerësimin e përgjithshëm të rrezikut për siguruesin.

Vlerësimi i përbërë i rrezikut përfshin shqyrtimin e kapitalit dhe fitimeve të siguruesit, duke marrë parasysh kualitetin, kuantitetin dhe disponueshmërinë e kapitalit dhe fondeve të jashtme të krijuara brenda siguruesit. Një periudhë e përshtatshme kohore për shqyrtimin dhe azhurnimin e vlerësimit të përbërë të rrezikut dhe drejtimit të tij gjithashtu përfshihet.

Matrica e rrezikut duhet të mbështetet nga analizat e dokumentuara dhe përfundimet racionale, para se të komunikohen gjetjet apo rekomandimet të siguruesit.

Kërkohet nga menaxhmenti i Departamentit të Mbikëqyrjes së Sigurimeve që të shqyrtojë vlerësimet përfundimtare. Vlerësimet e kompletuara të rrezikut do të shpalosen dhe do të diskutohen me siguruesit individual në baza konfidenciale.

3.3.8 Veprimet potenciale përcjellëse

Varësisht nga vlerësimi i rrezikut të përbërë të siguruesit, mund të ketë nevojë për rritje të mbikëqyrjes dhe intervenim mbikëqyrës. Intervenimi është pjesë e rëndësishme e procesit të ekzaminimit në vend (on-site). Konsiderohet relevante që të bëhet përmbledhja e veprimeve potenciale intervenuese duke u bazuar në vlerësimin e rrezikut dhe kornizën rregulltive mbikëqyrëse.

Paragrafët vijues detajojnë intervenimet të cilat mund t'i konsideroj BQK-ja varësisht nga vlerësimi i përbërë i rrezikut për secilin sigurues.

Procesi i intervenimit nuk është ndonjë masë e përcaktuar dhe nuk mundet secila situatë të adresohet me një grumbull të paracaktuar të veprimeve. Rrethanat mund të ndryshojnë në mënyrë të konsiderueshme nga rasti në rast dhe fushëveprimi i intervenimit nuk duhet të interpretohet si kufizues i fushëveprimit të BQK-së në adresimin e problemeve apo kompanive specifike. Udhëzuesi i intervenimit ka për qëllim të tregoj se në cilin nivel do të ndodhte zakonisht një veprim/intervenim. Sidoqoftë, intervenimet e përshkruara në një nivel mund të përdoren në një nivel të mëvonshëm, në ndonjë situatë; disa intervenime mund të ndodhin në nivele të mëhershme nga ajo që është e përcaktuar në udhëzues.

Përveç kësaj, BQK-ja mund të zgjedh të implementoj fuqitë e saj në kohëra të ndryshme dhe/ose të përcaktoj veprimet tjera.

Për informacion shtesë të detajuar të proceseve të tjera përcjllëse dhe ciklit të përgjithshëm të mbikëqyrjes nga jashtë (Off-site), shihni Kapitullin 9: Përcjllja dhe Mbikëqyrja nga Jashtë.

3.4. Kategoritë e vlerësimit të rrezikut të përbërë

Kategoritë vijuese të vlerësimit mund të përdoren si udhëzues për veprimet e mundshme intervenuese.

Ulët deri mesatar: (nuk ka probleme të rëndësishme, aktivitetet normale)

Nëse BQK përcakton se gjendja financiare e një siguruesi, politikat dhe procedurat janë të mjaftueshme dhe se praktikat, kushtet dhe rrethanat nuk tregojnë për ndonjë problem të rëndësishëm apo mungesë të kontrolleve, atëherë siguruesi zakonisht merr një vlerësim të rrezikut të përbërë të ulët apo mesatar. Kombinimi i rrezikut të përgjithshëm neto të siguruesit, kapitali dhe fitimet e bëjnë siguruesin të qëndroj ndaj shumicës së kushteve normale të pafavorshme biznesore dhe ekonomike. Performanca e siguruesit ka qenë e kënaqshme deri te e mirë. Siguruesi mund të ketë qasje në kapital shtesë dhe është në gjendje të adresoj shqetësimet e mundshme të mbikëqyrësit.

Në këtë situatë aktivitetet dhe përgjegjësitë e BQK-së mund të përfshijnë:

- Vlerësimin e gjendjes financiare dhe performancës operative të siguruesit;
- Shqyrtimi i informatave të marra nga raportet tremujore dhe vjetore;
- Mbajtja e takimeve me siguruesin;
- Kryerja e ekzaminimeve të rregullta mbikëqyrëse për siguruesin sipas standardit ciklit mbikëqyrës të bazuar në rrezik;

- Ofrimi i letrës së menaxhmentit për siguruesin pas secilës vizitë në vend, ku do të këshillohet siguruesi për çfarëdo mase korrektuese që mund të kërkohet nga ta; dhe
- Monitorimi i masave korrektuese, ku mund të përfshihen kërkesa për informata shtesë dhe/ose kryerja e shqyrtimeve përcjellëse mbikëqyrëse.

Mesatar deri mbi mesatar: (mangësi ose shqetësime rreth gjendjes financiare, paralajmërim i hershëm)

Nëse BQK ka identifikuar mangësi apo shqetësime rreth gjendjes financiare të siguruesit, politikat apo procedurat e tij, ekzistimin e praktikave, kushteve dhe rrethanave tjera të cilat mund të shpijnë drejt krijimit të problemeve, atëherë siguruesi zakonisht do të pranojë vlerësim mesatar deri mbi mesatar të rrezikut nëse mangësitë ose shqetësimet nuk adresohen menjëherë.

Kombinimi i rrezikut të përgjithshëm neto të siguruesit dhe kapitalit e fitimeve të tij përbëjnë qëndrueshmërinë e siguruesit. Siguruesi gjithashtu mund të ketë probleme me menaxhimin e rrezikut ose mangësitë në kontrolle, edhe pse jo aq serioze që do të përkeqësonin situatën në ndonjë problem më serioz nëse nuk adresohet.

Në këtë situatë aktivitetet dhe përgjegjësitë e BQK-së mund të përfshijnë:

- Njoftimi zyrtar i menaxhmentit, bordit të drejtorëve, aktuarit statutor dhe auditorit të jashtëm të siguruesit përmes letrës për menaxhmentin ku kërkohet nga siguruesi që të ndërmerr masa për të zbutur apo përmirësuar mangësitë e identifikuara.
- Takimi me menaxhmentin, bordin e drejtorëve (apo ndonjë komision të bordit), aktuarin dhe/ose auditorin e jashtëm të siguruesit për të bërë një përmbledhje të shqetësimeve të evidentuara dhe për të diskutuar veprimet përmirësuese.
- Monitorimi i siguruesit në baza eskaluese duke rritur frekuencën e kërkesave raportuese dhe/ose zgjerimin e nivelit të detajeve të informatave të cilat kërkohen që të dorëzohen nga siguruesi.
- Kryerja e shqyrtimeve të zgjeruara ose më të shpeshta që fokusohen në ndonjë fushë të caktuar ku ka shqetësime siç janë vlerësimi i aseteve ose vlerësimet e detyrimeve ndaj policave, të cilat mund të përfshijnë caktimin e ndonjë personi të pavarur për të kryer këtë.
- Kërkesa ndaj siguruesit që të rrisë kapitalin e tij.
- Imponimi i kushteve mbi siguruesin në rrethanat e caktuara dhe/ose lëshimi i direktivës për përmbushje në rrethanat e caktuara.

Mbi mesatare deri në i lartë: (rrezik për qëndrueshmërinë financiare ose solvencën)

Vlerësimi i rrezikut të përbërë mbi mesatare deri te i lartë do të thotë se BQK-ja mendon se ka shqetësime për sigurinë dhe shëndetin material të siguruesit dhe se është i ndjeshëm ndaj kushteve të pafavorshme biznesore dhe ekonomike.

Problemet janë identifikuar që mund të përkeqësohen në ndonjë situatë serioze nëse nuk adresohet menjëherë, edhe pse problemet nuk janë aq serioze për të kërcënuar menjëherë qëndrueshmërinë financiare ose solvencën. Kombinimi i rrezikut të përgjithshëm neto të siguruesit, kapitali dhe fitimet e bëjnë të ndjeshëm ndaj kushteve të pafavorshme biznesore dhe faktorëve ekonomike, gjë e cila mund të jetë kërcënim serioz për qëndrueshmërinë financiare apo solvencën në rast se nuk ndërmerren veprime efektive korrektuese. Siguruesi gjithashtu mund të ketë probleme me menaxhmentin, edhe pse jo aq serioze për të kërcënuar menjëherë qëndrueshmërinë financiare ose solvencën, mund të përkeqësohet në probleme më serioze nëse nuk adresohen menjëherë.

Në këtë situatë aktivitetet dhe përgjegjësitë e BQK-së mund të përfshijnë:

- Monitorimi i zgjeruar përmes monitorimit të masave përmirësuese duke imponuar kërkesa të raportimit më të shpeshtë;
- Kryerja e shqyrtimeve përcjellëse mbikëqyrëse më shpesh dhe/ose zgjerimi i fushëveprimit të tyre;
- Matje më të hollësishme nga mbikëqyrja nga jashtë;
- Kërkesa që siguruesi të dorëzojë një plan të biznesit i cili përfshinë masat e duhura përmirësuese që kanë për qëllim zgjedhjen e problemeve brenda një kornize të caktuar kohore;
- Kërkesa që auditori i jashtëm i siguruesit të zgjerojë fushëveprimin e shqyrtimit të pasqyrave financiare;
- Kërkesa që siguruesi të kryej një auditim special që do të kryhet nga një auditor tjetër nga auditori i jashtëm i siguruesit;
- Kërkesa që aktuari të ofroj detyrimet e policave të kalkuluara duke përdorur vlerësime apo metoda alternative; dhe
- Kërkesa që një aktuarë i jashtëm të kryej një shqyrtim special të rezervave aktuariale të siguruesit

I lartë (qëndrueshmëria financiare në të ardhmen është vënë në dyshim serioz)

Kjo fazë përshkruan situatën ku një sigurues kategorizohet se i takon vlerësimit të rrezikut të lartë të përbërë dhe BQK-ja ka identifikuar se siguruesi ka dështuar që të zgjedh problemet që janë identifikuar më parë dhe se situata është duke u përkeqësuar. Për siguruesin ka shqetësime serioze sa i përket sigurisë dhe është duke u ballafaquar me probleme që paraqesin kërcënim material për qëndrueshmërinë financiare në të ardhmen ose solvencën nëse nuk ndërmerren masa korrektuese menjëherë.

Kombinimi i rrezikut të përgjithshëm neto të siguruesit dhe kapitalit si dhe fitimeve e bën të ndjeshëm ndaj kushteve të pafavorshme biznesore dhe ekonomike, gjë e cila paraqet kërcënim serioz ndaj qëndrueshmërisë financiare dhe solvencës nëse nuk ndërmerren veprime efektive korrektuese menjëherë. Si alternativë siguruesi ka probleme serioze në menaxhimin e rrezikut ose mangësi në kontrollë të brendshme, të cilat paraqesin rrezik serioz ndaj qëndrueshmërisë ose shëndetit financiar nëse nuk ndërmerren veprime korrektuese menjëherë.

Në këtë situatë aktivitetet dhe përgjegjësitë e BQK-së mund të përfshijnë:

- Angazhimi i specialistëve ose profesionistëve të jashtëm që të vlerësojnë fushat e caktuara siç mund të jenë kualiteti i asetëve, likuiditeti, mjaftueshmëria e rezervave, mjaftueshmëria për detyrimet ndaj policave, besueshmëria e marrëveshjeve për risigurim, etj.
- Zgjerimi i fushëveprimit të kushteve të regjistrimit të cilat tanimë i janë imponuar siguruesit;
- Zgjerimi i nivelit të detajeve për informatat të cilat kërkohet nga siguruesi që t'i dorëzoj në BQK.

I lartë me trend të rritjes (problemet me paqëndrueshmëri në solvencë të pashmangshme)

Kjo fazë i referohet rasteve ku BQK-ja ka përcaktuar se siguruesi është duke u përballur me vështirësi të rënda financiare dhe është përkeqësuar deri në atë masë sa që:

- siguruesi ka dështuar që të përmbush kërkesat rregullative për kapital dhe suficit së bashku me paaftësinë që të përmirësojë situatën në bazë të menjëhershme;
- siguruesi ka dështuar në zhvillimin dhe implementimin e planit të biznesit, duke rezultuar në atë se rrethanat paraprijëse do të bëhen të pashmangshme brenda një periudhe të shkurtër kohore;

Në këtë situatë aktivitetet dhe përgjegjësitë e BQK-së mund të përfshijnë:

- Lëshimi i njoftimit për siguruesin ku i bëhet me dije se BQK ka për qëllim që të ndaloj siguruesin nga bërja e biznesit të ri; dhe/ose
- Masat për fillimin e procesit të administrimit/likuidimit të siguruesit.

Në mënyrë të përmbledhur veprimet e mundshme intervenuese ose shkallët e ndërhyrjes janë paraqitur në seksionin 7.3.

4. Faza e tretë - ekzaminimet në vend

4.1. Planifikimi dhe përgatitja

Korniza ligjore dhe rregullative i jep kompetencë të plotë BQK-së për të ekzaminuar siguresit dhe risiguresit, si dhe të mbledhë çfarëdo llojë të informatave.

Për më shumë, BQK-ja ka autoritet, aty ky është e përshtatshme, që të zgjeroj ekzaminimet e veta drejtë ndërmjetësuesve/brokerëve dhe kompanive tjera të kontraktuara nga jashtë për kryerjen e funksioneve të caktuara për siguresit.

Pas analizave të informatave financiare dhe statistikore të dërguara nga siguresit, (p.sh. pas procedurave të analizave/off-site) BQK-ja duhet të zhvilloj një plan, të bazuar në analiza sistematike të shënimeve të siguresve, për ekzaminimet në vend të cilat duhet të bëhen gjatë muajve në vijim.

Faza e planifikimit përfshinë përdorimin e njohurive nga profilet e rrezikut të siguresve për të përcaktuar prioritetet e ekzaminimeve për secilin sigures.

Pasi që të përcaktohet se cilët janë siguresit me nivelin më të lartë të rrezikut, atëherë mund të shqyrtohen fushat specifike brenda këtyre siguresve të cilat paraqesin kërcënimin më të madh për qëndrueshmërinë financiare të atyre siguresve (dhe/ose të gjithë tregut në tërësi).

Për shembull, nëse siguresi në fjalë është mbështetur shumë në risigurime dhe pozita e tij financiare së fundi është përkeqësuar, duhet shikuar nga afër rregullimet e risigurimeve në mënyrë që të sigurohet, nëse është nevoja, se risiguresi do të paguaj obligimet kur të ndodhë humbja.

Nëse ky sigures i njëjtë ka histori të investimeve konservative të fondeve të veta dhe ka një nivel të ulët të rrezikut në këtë fushë, atëherë gjasat janë që nuk do ketë nevojë të madhe për ekzaminimin e pjesës së investimeve.

Strategjia është që të përdoren informatat në dispozicion për të përcaktuar prioritetet e ekzaminimit, edhe në kuptim të identifikimit të siguresve individuale për t'u ekzaminuar fushat funksionale brenda tyre.

Plani final do të marr në konsiderim frekuencën e vizitave për ekzaminim në vend për secilin sigures si dhe profilin e rrezikut për secilin sigures. Ekzaminimet në vend janë më të shpeshta dhe më të thella kur në pyetje janë siguresit të cilët janë në pozitë të vështirë financiare. Sidoqoftë, një ndryshim kryesor në menaxhmentin e lartë apo në qëllimet dhe planin e biznesit të siguresit mund të jetë arsye e mjaftueshme për një ekzaminim të ri në vend.

Plani i ekzaminimit në vend duhet të jete fleksibil pasi që mund të shfaqen prioritete të reja gjatë vitit. Përveç kësaj, kohëzgjatja e ekzaminimit është e parashikueshme dhe mund të zgjasë nga një ditë deri në disa javë varësisht nga lloji i ekzaminimit, madhësia e siguresit, problemet që mund të gjenden te siguresi dhe çështjet tjera të rëndësishme për aktivitetin e siguresit.

Ekzaminimi në vend duhet të filloj me një përmbledhje të siguruesit në mënyrë që të mund të bëhet planifikimi i duhur dhe vendoset fokusi në punën e terrenit. Ky shqyrtim duhet të ndiqet së bashku me mbikëqyrësit e caktuar dhe të rezultojë me një plan të punës që duhet kryer në ekzaminimet në vend.

Ekzaminimet në vend sipas qasjes të ekzaminimit të bazuar në rrezik fokusohen në vlerësimin e llojeve dhe shtrirjes së rreziqeve ndaj të cilave janë të ekspozuar siguruesit.

Siguruesit kanë kontrolle të brendshme të menaxhimit të cilat i përdorin për të monitoruar operacionet e përditshme të tyre. Një nga karakteristikat kryesore të mbikëqyrjes së bazuar në rrezik është fokusi i shtuar në vlerësimin e atyre kontrolleve të menaxhimit e jo vetëm në vlerësimin e rezultateve të menaxhimit.

Mbikëqyrja e bazuar në rrezik përveç se është një sistem për vlerësimin e rrezikut, përfshin veprime mbikëqyrëse që duhet të ndërmerren për nivele të caktuara të rrezikut, duke rritur masën e ndërhyrjes mbikëqyrëse sipas nivelit të rrezikut.

4.2. Llojet e ekzaminimeve

Ekzistojnë dy lloje të ekzaminimeve në vend:

- Ekzaminimet e plotë; dhe
- Ekzaminimet me fushëveprim të kufizuar (të fokusuara).

Para kompletimit të ekzaminimit në vend për secilin sigurues, duhet të kryhet një vlerësim i rrezikut për secilin sigurues në mënyrë që të përcaktohet nëse siguruesi do t'i nënshtrohet ekzaminimit të plotë apo me fushëveprim të kufizuar.

Ekzaminimi i plotë konsiderohet ekzaminim me një qëllim të përgjithshëm për të ofruar një raport të detajuar mbi pozitën financiare të siguruesit dhe çështjeve tjera që lidhen me aktivitetin e tij.

Ekzaminimi me fushëveprim të kufizuar, shpesh i quajtur si ekzaminim i fokusuar, kryhet për të shqyrtuar aspektet specifike të performancës apo situatës financiare të siguruesit dhe/ose fushat specifike të operacioneve të siguruesit.

4.2.1 Ekzaminimi i plotë

Nëse pas vlerësimit të rrezikut të një siguruesi, BQK-ja përcakton se një ekzaminim i plotë është i domosdoshëm, ekzaminimi duhet të mbulon fushat e rreziqeve, dhe do të fokusohet edhe në ekzaminimin dhe vlerësimin e fushave, si:

- Mjaftueshmërinë e kapitalit;
- Cilësinë e asetëve;
- Risigurimin;

- Mjafueshmërinë e provizioneve teknike;
- Menaxhmentin;
- Fitimet;
- Likuiditetin;
- Ndjeshmërinë ndaj rrezikut të tregut;

Në mënyrë që të ekzaminohen çështjet e cikleve si më lartë, ekzaminimi do të përfshijë aktivitetet si në vijim që do të kryhen nga stafi i ekzaminimit:

- Vlerësimin e menaxhmentit, auditimit dhe sistemit të kontrolleve të brendshme;
- Analizën dhe vlerësimin e sistemit të qeverisjes së siguresit, kornizës organizative, dizajnit dhe strukturës (në përputhje me Seksionin A: Qeverisja e Brendshme në tablelat mbikëqyrëse);
- Një analizë të natyrës së aktiviteteve të siguresit, p.sh. llojin e produkteve të sigurimit, llojin e policëmbajtësve dhe gjendjen e dëmeve;
- Një vlerësim i pozitës teknike të biznesit të sigurimit dhe/ose një vlerësim të organizatës dhe menaxhmentin e siguresit, politikat dhe mbulesën e risigurimit dhe si ky mbulim ofron siguri për siguresin dhe policëmbajtësit e tij;
- Një analizë të marrëdhënieve me entitetet e jashtme, siç mund të jetë përmes kontraktimit të jashtëm apo në lidhje me siguresit tjerë të grupit të njëjtë;
- Një vlerësim i fuqisë financiare të siguresit, me theks të vecantë të provizioneve teknike;
- Një vlerësim të respektimit të kërkesave për qeverisje korporative, dëshmi se sistemi i qeverisjes i nënshtrohet rishikimit të rregullt nga Bordi dhe konfirmimi se struktura korporative e siguresit është e përshtatshme për madhësinë dhe nivelin e kompleksitetit të tij dhe është transparente dhe e kuptueshme nga të gjithë brenda siguresit;
- Ekzaminimin dhe vlerësimin e teknologjisë informative;
- Ekzaminimin dhe vlerësimin e saktësisë së raportimit në pajtueshmëri me SNRF-të dhe kërkesat specifike të BQK-së, duke përfshirë pritshmëritë e vendosura në Rregulloren e Qeverisjes së Korporatave të Siguresve (2023), duke u dhënë palëve të interesuara një pamje të duhur të strategjisë dhe objektivave të siguresit, aktiviteteve të biznesit, qeverisjes, strukturës së pronësisë, kompensimit, performancës dhe pozicionit financiar, dhe lehtëson një kuptim të rreziqet ndaj të cilave është i ekspozuar siguresi;
- Kontrolli i mjaftueshmërisë, përshtatshmërisë dhe apektit kohor të informatave që i ofrohen policëmbajtësve;
- Shqyrtimi i kohës së pagesave;
- Shqyrtimi i frekuencës dhe natyrës të ndërmjetësimit ligjor; dhe

- Vlerësimi i respektimit të standardeve të sjelljes së mirë në treg dhe rregulloreve për korrektësinë ndaj policëmbajtësve.

Përveç kësaj, ekzaminimet efektive në vend mund të kenë nevojë që të përfshijnë qasjen të ofruesit e shërbimeve të kontraktuara apo palët tjera për të siguruar se BQK-ja kupton sa duhet nivelin e rrezikut të cilin e ka siguruesi dhe nivelin e mbrojtjes që e kanë policëmbajtësit kur siguruesi ka transferuar funksionet dhe informatat jashtë siguresit.

Aty ku një autoritet tjetër rregullativ mbikëqyrë ofruesin e shërbimeve të kontraktuara, BQK-ja duhet të koordinoj veprimet e veta me këtë autoritet tjetër mbikëqyrës, në varësi të mundësive dhe marrëveshjeve të lidhura me këto autoritete mbikëqyrëse.

Procesi i kompletimit të vlerësimit të rrezikut është përshkruar në fazën e dytë të manualit. Duke vërejtur se shumë aspekte të procesit të vlerësimit të rrezikut mund të kompletohen nga informatat e analizuara nga stafi i divizionit të raportimit dhe analizave (off-site) me ndihmë nga stafi i divizionit të mbikëqyrjes në vend (on-site).

4.2.2 Ekzaminimi me fushëveprim të kufizuar

Nëse pas vlerësimit të rrezikut për një sigurues, BQK-ja përcaktohet se një ekzaminim me fushëveprim të kufizuar (ekzaminim i fokusuar) është i domosdoshëm, ekzaminimi do të mbulonte fushat e rrezikut ndaj të cilave BQK-ja konsideron se është ekspozuar siguruesi, duke u bazuar në atë vlerësim të rrezikut.

Pas kësaj kryhet ekzaminimi me fushëveprim të kufizuar (ekzaminimin i fokusuar) për të shqyrtuar aspektet të performancës apo situatës financiare të siguresit, siç është identifikuar nga dhe/ose fushat specifike të operacioneve të siguresit, siç janë identifikuar në vlerësimet e mëhershme të rrezikut.

4.3. Fushat e rrezikut për t'u ekzaminuar nga ekzamineret

Manuali është i ndërtuar sipas fushave kryesore të rrezikut që duhet të menaxhohen nga secili sigurues.

Për të kompletuar një ekzaminim të fushëveprimit të plotë të gjitha fushat e rrezikut do të ekzaminohen, ndersa ekzaminimi i fokusuar ose me fushëveprim të kufizuar do të mbulonte vetëm fushat e rrezikut ndaj të cilave BQK-ja konsideron se siguruesi është i ekspozuar, bazuar në një vlerësim të mëhershëm të rrezikut.

Rreziqet të cilat do të ekzaminohen gjatë një ekzaminimi të plotë janë si në vijim:

- Ligjor;
- Qeverisës;
- Strategjik;
- Operacional;
- Sigurues;
- Likuiditetit;

- Kreditor; dhe
- Rreziku i investimeve ose i tregut;
- Rreziku i sjelljes në treg; dhe
- Rreziku i shpërljarjes së parave dhe financimi i terrorizmit (ShP/FT).

Këto fusha të rrezikut janë të përshkruara në më shumë detaje më poshtë.

1) Rreziku ligjor dhe rregullator

Një shqyrtim ligjor do të përfshijë rrezikun e humbjes që rrjedh nga kontratat e pazbatueshme dhe aktgjykimeve të pafavorshme, publicitetit negativ në lidhje me praktikën biznesore të institucionit apo paaftësisë ose jo-gatishmërisë që të respektojë ligjet, rregulloret dhe rregullat. Ky rrezik gjithashtu përfshinë pritjen që një sigurues të shfrytëzohet për shpëlarje të parave dhe financim të terrorizmit.

2) Rreziku qeverisës

Efektshmëria e bordit, menaxhmentit të lartë dhe zyrës qendrore të një institucioni në ofrimin e drejtimit strategjik dhe mbikëqyrjes së operacioneve të institucionit duhet të analizohet si pjesë e shqyrtimit të qeverisjes. Duke vlerësuar përmbushjen nga siguruesi të standardeve të përcaktuara në Shtojcën 1: Tabela e Mbikëqyrjes, mbikëqyrësit mund të përcaktojnë rrezikun e prnashëm të qeverisjes në institucion dhe të identifikojnë qartë fushat e korigjimit.

Vlerësimi i mbikëqyrjes dhe qeverisjes merr parasysh të gjitha fushat e përcaktuara në tableta mbikëqyrëse, duke përfshirë strukturën dhe praktikën (përfshirë shpeshësinë e rishikimit), aftësinë e bordit dhe menaxhmentit për të siguruar se aktivitetet kryhen në një mënyrë të sigurtë dhe të shëndoshë dhe se puna e institucionit me klientët është transparente dhe korrekte në pajtim me standardet e larta të profesionalizmit dhe praktikave të shëndosha biznesore.

Këtu duhet përfshirë efektshmëria e:

- Sistemet e menaxhimit të rrezikut dhe kontrollet e brendshme në menaxhimin e rrezikut të qenësishëm në aktivitetet e institucionit (shih Tabelat e Mbikëqyrjes - Seksioni B: Qeverisja e Rrezikut dhe Seksioni C: Kontrolli i Brendshëm);
- Funkcioni i auditimit të brendshëm në ofrimin e sigurisë për efektshmërinë dhe përmbushjen e menaxhimit të rrezikut të institucionit, kontrolleve dhe proceseve të qeverisjes (shih Seksionin C3: Auditimi i Brendshëm); dhe
- Funkcioni i pajtueshmërisë në ofrimin e mbikëqyrjes së pavarur për menaxhmentin për zbatueshmërinë e të gjitha ligjeve, rregulloreve, kodeve të sjelljes, standardeve dhe praktikave më të mira që kanë të bëjnë me aktivitetet e institucionit në juridiksionin ku vepron ai (shih Seksionin C2: Funkcioni i Pajtueshmërisë);

3) Rreziku strategjik

Modeli i biznesit dhe strategjia e siguruesit duhet të vlerësohet për rrezik. Për shembull, cilat vendime është duke i marrë siguruesi për të ardhmen e tij që mund të ndikojnë në nivelin e rrezikut brenda tij dhe sa suksesshëm i ka implementuar siguruesi ndryshimet në të kaluarën? A zhvillon dhe vendos bordi strategjinë e përgjithshme, objektivat e biznesit dhe planet kryesore të veprimit dhe monitoron performancën?

4) Rreziku operacional

Një vlerësim operacional duhet të përfshijë rrezikun e humbjes që rrjedh nga operacionet komplekse, kontrolleve të brendshme jo-adekuate, proceset dhe sistemet e informimit, ndryshimeve organizative, mashtrimeve apo gabimeve njerëzore ose katastrofave të paparashikueshme (përfshirë këtu sulmet terroriste dhe fatkeqësitë natyrore).

Çfarëdo rezultati potencial i pafavorshëm, dëmi, humbje, shkeljeje, dështimi ose ndërprerjeje që rrjedh si rezultat i shfrytëzimit të harduerit kompjuterik, softuerit, pajisjeve, sistemeve, aplikacioneve dhe rrjeteve duhet të ekzaminohet. Ky rrezik është zakonisht i ndërlidhur me të metat e sistemit, gabimeve të procesimit, defekteve softuerike, gabimeve operative, prishjeve harduerike, dështimeve të sistemeve, pamjaftueshmërinë e kapaciteteve, dobësitë e sistemit dhe kontrollave, mungesat në siguri, sulmeve keqdashëse, incidenteve të hakimit, veprimeve mashtruese apo aftësive jo-adekuate për rimëkëmbje.

Rreziku i humbjes apo cenimit të konsumatorit dhe palëve që rrjedh nga praktikat e padëshiruara të sjelljes në treg nga një institucion dhe/ose përfaqësuesi i tij, dhe/ose paaftësia e tyre apo mosgatishmëria për të përmbushur kërkesat e tregut dhe sjelljes biznesore është një fushë tjetër për t'u ekzaminuar.

5) Rreziku sigurues

Rreziku sigurues përfshinë rrezikun e humbjes që rrjedh nga vendosja jo-adekuate e çmimeve, gjykimet e gabuara në përzgjedhjen, aprovimin dhe mbajtjen e rrezikut që do të sigurohet apo nënvlerësimi i detyrimeve të policës së sigurimeve.

6) Rreziku i likuiditetit

Rreziku i likuiditetit do të thotë kur institucioni nuk është në gjendje të përmbush nevojat e rrjedhës së parave të pritura dhe të papritura të tashme dhe të ardhshme, e me këtë ndikohen operacionet e përditshme apo pozita financiare. Kjo rrjedh nga mospërputhja e maturiteteve të hyrjeve dhe daljeve të parave të gatshme.

7) Rreziku kreditor

Rreziku kreditor mund të përfshijë rrezikun që rrjedh nga dështimi i një detyruesi (p.sh. huamarrësi, palëve, risiguruesit, etj.) që të performojnë në pajtim me kushtet dhe afatet të kontratës/marrëveshjes së tyre me institucionin, si dhe humbje në vlerë të aseteve të institucionit për shkak të përkeqësimit të kualitetit kreditor të detyruesit.

8) Rreziku i investimeve ose i tregut

Rreziku i tregut përfshinë efektin e pafavorshëm në vlerën e aseteve për shkak të lëvizjeve në nivelin dhe paqëndrueshmërinë e normave apo çmimeve të tregut (p.sh. normat e interesit, kurset e këmbimit valutor, çmimet e instrumenteve të ekuitetit, etj.) të aseteve në fjalë.

9) Rreziku i sjelljes në treg

Rreziku i sjelljes së tregut përkufizohet si rrezik për klientët, siguresit, sektorin e sigurimeve ose tregun e sigurimeve që lind nga siguresit dhe/ose ndërmjetësit që kryejnë biznesin e tyre në një mënyrë që nuk siguron trajtim të drejtë të klientëve.

10) Rreziku i shpërlarjes së parasë dhe financimi i terrorizmit (ShP&FT)

Rreziku i pastrimit të parave (ShP) ose financimit të terrorizmit (TF) është rreziku që një organizatë, ose një produkt ose shërbim i ofruar nga një organizatë, mund të përdoret për të lehtësuar PP/FT).

4.4. Ekzaminimi në vend - parimet

Përderisa monitorimi i vazhdueshëm mund të jetë sistematik dhe deri në një masë mund të standardizohet (për shembull një analizë e konsistencës të pasqyrave financiare, pozita e siguresit në relacion me tregun), mbikëqyrja në vend i përshtatet specifikave të siguresit dhe problemeve që potencialisht do të zbulohen në vend. Për këtë arsye është e vështirë të përcaktohet paraprakisht kohëzgjatja dhe detajet e sakta për secilin ekzaminim që do të kryhet në vend.

Ka shumë veprime dhe aktivitete të cilat mund të përfshihen në vizitat e ekzaminimit në vend.

4.4.1 Aktivitetet të cilat duhet të përfshihen dhe të implementohen nga stafi i BQK-së gjatë ekzaminimeve ose vizitave në vend, përfshijnë si vijon:

4.4.1.1 Vlerësimi i menaxhmentit, rreziqeve dhe sistemit të kontrolleve të brendshme

Aktivitetet e vlerësimit të menaxhmentit të siguresit, rreziqeve dhe sistemit të kontrolleve të brendshme mund të përfshijnë:

- Shqyrtimi i procesverbaleve nga takimet e bordit të drejtorëve (i cili duhet të përdoret gjithashtu për të vlerësuar nëse anëtarët e bordit e kuptojnë rolin e tyre dhe po sfidojnë menaxhmentin), rishikimin e procesverbaleve nga mbledhjet e komitetit të bordit, raportet e auditorit të brendshëm dhe të jashtëm, si dhe raportet e aktuarëve;
- Rishikimi i statutit, ose termave të referencës, të Bordit të Drejtorëve dhe komiteteve të Bordit;
- Rishikimi i politikave në lidhje, të paktën, me menaxhimin e rrezikut, kontrollin e brendshëm, auditimin e brendshëm, pajtueshmërinë dhe, kur është e nevojshme, kontraktimin e jashtëm;

- Analiza e strukturës pronësore dhe burimet e fondeve kapitale;
- Vlerësim i të qenurit i përshtatshëm dhe i duhur për menaxhmentin, efikasitetin e tyre dhe aftësinë e tyre për të identifikuar dhe rregulluar praktikat jo të mira menaxheriale;
- Ekzaminimi i të gjitha procedurave të brendshme aktuale dhe sistemeve të kontrollit të rrezikut të siguruesit;
- Ekzaminimi i procedurave kontabël për të zbuluar se informatat financiare dhe statistikore që dërgohen në mënyrë periodike te autoriteti rregullativ janë të besueshme ose jo dhe nëse janë në pajtim me kërkesat e rregulloreve përkatëse;
- Analizë e aktiviteteve të fundit biznesore të siguruesit dhe ndërlidhjen e tyre me planin e fundit strategjik të siguruesit; dhe
- Analizë e çfarëdo ndryshimi në kategoritë kryesore të biznesit, policëmbajtësit dhe shtrirjen gjeografike të aktiviteteve të siguruesit.

4.4.1.2 Protokollet që duhet përcjellë për vizitat në vend

Gjatë fazës së ekzaminimit në vend, ekzaminuesit mbledhin informata të cilat i ndihmojnë atyre në përcaktimin e saktë të profilit të rrezikut të siguruesit. Me marrjen në dispozicion të më shumë informatave, BQK gjithmonë duhet të shqyrtojë nëse këto informata do të ndërronin profilin aktual të rrezikut për atë sigurues të caktuar. Nëse po, dhe ndryshimi është për të keq, atëherë BQK mund të vendosë se nevojitet punë shtesë. Ekzaminuesit gjithashtu duhet të jenë të vëmendshëm për çfarëdo çështje që mund të ketë implikime më të gjëra për mbikëqyrjen (p.sh. çështje që ndikojnë në tërë sektorin e sigurimeve).

Çfarëdo kërkimi për informata që paraqitet gjatë procesit të monitorimit analitik (off-site), por të cilat nuk është menduar se kanë qenë aq të rëndësishme që të ngritën menjëherë me siguruesin, do të duhej të verifikohen gjatë ekzaminimit në vend.

Është shumë e rëndësishme për një ekzaminues që të mbaj komunikim të vazhdueshëm me menaxhmentin e siguruesit gjatë kryerjes së detyrave të tyre gjatë ekzaminimit. Qartësimi i një situatë para konstatimit final duhet të kërkohet nga menaxherët/drejtorët relevant.

Burimet më të rëndësishme të informatave zakonisht mund të merren nga diskutimet e fokusuara me menaxhmentin e siguruesit. Është e rëndësishme inicimi i diskutimeve nga ekzaminuesi me menaxhmentin për problemet aktuale të biznesit, strategjinë e siguruesit për t'iu qasur tregut e kështu me radhë, në mënyrë që të arrihet shpalosja e informatave të plota dhe cilësore për një kohë të shkurtër. Vlerësuesit duhet gjithashtu të flasin me anëtarët e Bordit për të konstatuar nëse Bordi dhe komitetet e tij po përmbushin rolet e tyre të caktuara dhe nëse këto janë kuptuar mirë nga ata në Bord dhe komitete (shih Tabelën e Mbikëqyrjes: A2. Përgjegjësitë kryesore të bordit dhe menaxhmentit mbikëqyrje).

4.5. Procesi i kompletimit të ekzaminimit në vend

Pjesa në vijim përcakton procesin që nevojitet për të kompletuar ekzaminimin në vend për një sigurues.

Të gjitha pjesët (apo fushat e rrezikut) duhet të kompletohen gjatë ekzaminimit të plotë, përderisa vetëm pjesët specifike (apo fushat e rrezikut) do të kompletohen për një ekzaminim me fushëveprim të kufizuar.

Në kuadër të kompletimit të vlerësimit të të gjitha fushave të rrezikut gjatë ekzaminimit, janë paraqitur aktivitetet e ekzaminimit si dhe aspektet tjera për tu konsideruar për secilën fushë të rrezikut.

1) Rreziku ligjor dhe rregullativ

Ky rrezik i referohet atyre rreziqeve që dalin nga lloji dhe natyra e marrëveshjeve kontraktuale të siguruesit. Kjo mund të përfshijë rrezikun që kontrata mund të mos zbatohet sipas kërkesave ligjore dhe rregullative.

Një nga aspektet kryesore të ekzaminimit të kësaj fushe të rrezikut është për të vërtetuar nëse mund të ketë një situatë ku një sigurues mund të pësojë humbje përmes dështimit të përmbushjes së kërkesave ligjore.

Aktivitetet e ekzaminimit

Gjatë kryerjes së ekzaminimit të rrezikut ligjor duhet të ndërmerren aktivitetet vijuese:

- Shqyrtimi i bazës të të dhënave të marrëveshjeve ligjore;
- Mbledhja, kopjimi dhe regjistrimi i detajeve për të gjitha marrëveshjet domethënëse ligjore;
- Mbledhja, kopjimi dhe regjistrimi i detajeve të të gjitha marrëveshjeve domethënëse të reja ose marrëveshjeve të ndryshuara nga vitet paraprake (për vitin e dytë dhe vitet vijuese);
- Shqyrtimi i procesverbalit të takimeve të bordit për të siguruar se të gjitha marrëveshjet janë aprovuar dhe nënshkruar në pajtim me statutin e siguruesit; dhe
- Kompletimi i kontrollit fizik të çfarëdo asetëve që janë të mbuluara nga këto marrëveshje ligjore. Aspektet tjera për t'u konsideruar

Aspektet tjera për t'u konsideruar

- A mund të sigurohen dhe kuptohen informatat për secilën kontratë të nënshkruar nga siguruesi. A ka ndonjë faktor rreziku të ndërlidhur me këto informata?
- A janë marrëveshjet ligjore në pajtim me kornizën ligjore në fuqi? A nevojitet mendimi profesional i ndonjë pale të tretë për sqarime?

- A i mbulojnë marrëveshjet ligjore të mbledhura të gjitha marrëveshjet kontraktuale biznesore dhe siguruese të cilat i ka siguruesi?
- A janë të përshtatshme marrëveshjet ligjore për siguruesin (p.sh. a janë në pajtim me natyrën, shkallën dhe kompleksitetin e rreziqeve qenësore në biznesin e tij?)
- A ofrojnë mbrojtje efektive për siguruesin marrëveshjet që janë të ndërlidhura me kontraktimin e shërbimeve?
- A ekziston manual procedural për atë se si duhet të hartohen marrëveshjet ligjore dhe a azhurnohen këto manuale në mënyrë të rregullt?
- A aprovohen të gjitha marrëveshjet ligjore në pajtim me statutin e siguruesit?
- Sa janë të efektshme marrëveshjet ligjore në mbrojtjen e siguruesit?
- A janë të gjitha asetet, detyrimet dhe kërkesat operationale të biznesit të rëndësishme, të mbuluara si duhet përmes marrëveshjeve ligjore të hartuara?
- A janë të gjitha kontratat e agjentëve dhe ndërmjetësuesve/brokerave të lidhura përmes marrëveshjeve ligjore?
- A ka njohuri të mjaftueshme personeli për marrëveshjet ligjore që kanë ndikim në punën e tyre dhe të siguruesit?
- A ofron ndonjë ekspert ligjor këshilla të pavarura për menaxhmentin mbi përshtatshmërinë e secilës marrëveshje ligjore para se siguruesi të zotohet për secilën marrëveshje?

2) Rreziku qeverisës

Rreziku qeverisës përfaqësohet përmes dështimit të bordit për të menaxhuar dhe qeverisur biznesin. Nga bordi kërkohet që të balancoj interesat e policëmbajtësve dhe aksionarëve.

Përveç përmbledhjes të rrezikut kryesor në paragrafin e mësipërm, aspektet tjera të rrezikut qeverisës përfshijnë rrezikun që rezulton nga kualiteti i menaxhimit të siguruesit, gjendja e qeverisjes korporative dhe kultura e përgjithshme e përmbushjes.

Ekzaminerët duhet të vlerësojnë rolin e Bordit duke i dhënë prioritet përmes krijimit dhe promovimit të kulturës së rrezikut të siguruesit dhe një ambienti etik dhe të qëndrueshëm.

Ekzamineret duhet gjithashtu të konfirmojnë se sistemi i qeverisjes së siguruesit është subjekt i rishikimit të brendshëm në baza të rregullta nga Bordi i Drejtorëve, me politika qeverisëse të rishikuara në baza vjetore. Ekzamineret duhet të vlerësojnë përditësimin e politikave si dhe rezultatet e rishikimit të qeverisjes të vet siguruesit.

Aspektet për t'u konsideruar përfshijnë: integritetin dhe përvojën e menaxhmentit dhe përshtatshmërinë e tyre me biznesin, operationet e ekipit ekzekutiv të udhëheqjes, bordin e drejtorëve dhe drejtorët jo-ekzekutiv, si dhe komitetet e bordit.

Aktivitetet e ekzaminimit

Gjatë kryerjes së ekzaminimit të rrezikut qeverisës duhet të ndërmerren aktivitetet vijuese:

- Memo përmbledhëse e ciklit të qeverisjes korporative;

- Rekomandimet e ekzaminimit paraprak;
- Përshkrimi (narrativi) i menaxhmentit dhe qeverisjes së siguruesit;
- Struktura organizative e kompanisë;
- Kopja e statutit të siguruesit;
- Kopjet e rregulloreve dhe procedurave të brendshme të siguruesit;
- Lista e drejtorëve dhe nëpunësve të siguruesit;
- Konfirmimi i aprovimit nga BQK të pozitave kyçe të siguruesit;
- Shqyrtimi i pagave të drejtorëve dhe nëpunësve të siguruesit;
- Shqyrtimi i konfliktit të interesit;
- Kopjet e procesverbalit të takimeve të Bordit të Drejtorëve;
- Shqyrtimi i procesverbalit të takimeve të Bordit të Drejtorëve;
- Kopjet e procesverbalit të takimeve të komisioneve të Bordit të Drejtorëve;
- Shqyrtimi i procesverbalit të takimeve të komisioneve të Bordit të Drejtorëve;
- Programi i auditimit të brendshëm;
- Raportet e auditimit të brendshëm;
- Analizë mbi auditimin e brendshëm të siguruesit;
- Shqyrtimi i dokumenteve punuese të auditorit të jashtëm;
- Rekomandimet e ekzaminimit të tanishëm.

Aspektet tjera për t'u konsideruar

- Rishikimi i strategjisë së menaxhimit të rrezikut, kornizës, politikave dhe proceseve;
- Rishikimi aprovimeve të Bordit të Drejtorëve dhe komiteteve të Bordit, si dhe rishikimi i politikave lidhur me menaxhimin e rrezikut, kontrollet e brendshme, auditimin e brendshëm, pajtueshmërisë dhe aty ku është relevante delegimin e funksioneve;
- Mbledhja, kopjimi dhe shqyrtimi i CV-ve të menaxhmentit të lartë dhe personelit të pajtueshmërisë, auditimit të brendshëm dhe menaxhimit të rrezikut;
- Shqyrtimi i matrices së aftësive dhe shkathtësive të Bordit, në rast se është përgatitur;
- Shqyrtimi i dokumenteve të bordit dhe takimeve të komiteteve për raportimin dhe menaxhimin e rrezikut;
- Intervistimi i anëtarëve të bordit, menaxhmentit të lartë, menaxherit të rrezikut dhe auditorit të brendshëm për çështjet që kanë të bëjnë me menaxhimin e

rrezikut, si dhe me kryesuesit e funksioneve të deleguara për të përcaktuar rolin e tyre dhe përgjegjësitë e deleguara lidhur me rreziqet dhe në përgjithësi;

- Kontrollimi në rast se siguruesi dokumenton dizajnin dhe detajet operationale të modelit të brendshëm qeverisës;
- Mbledhja, kopjimi dhe shqyrtimi i raporteve të auditorit të brendshëm;
- Mbledhja dhe kopjimi i skemës organizative; dhe
- Mbledhja dhe kopjimi i regjistrit të ankesave.
- Mbledhja dhe rishikimi i aprovimit (licencës) për funksionin aktuarial;
- Intervistimi i personelit kyç të siguruesit;
- Përshtatshmëria e politikave dhe proceseve të menaxhimit të rrezikut;
- Pavarësia e funksionit të menaxhimit të rrezikut;
- Rreziku që rezulton nga raportimi dhe struktura e personelit në mes të menaxhmentit të lartë dhe Bordit të Drejtorëve;
- Roli i Bordit në krijimin dhe monitorimin e kornizës së menaxhimit të rrezikut;
- Fushëveprimi i kornizës së menaxhimit të rrezikut dhe adekuatesia e saj për siguruesin;
- Rastet nëse siguruesit bënë stres-teste;
- Ndarja e duhur e detyrave në mes të funksioneve që kanë natyrë të marrjes së rrezikut dhe menaxhimit të rrezikut;
- Natyra e rreziqeve që dalin nga funksioni i pajtueshmerisë (këto do të përfshijnë mandatin, strukturën, metodologjinë e punësimit, linjat raportuese dhe efektshmëria).

Ekzaminuesit e BQK-së duhet të vënë theks të shtuar në atë se cilat janë kontrollet e vendosura për pajtueshmeri, menaxhim të rrezikut për funksionet specifike të cilat mund të kontraktohen jashtë dhe gjithashtu si menaxhohet konflikti i interesit të siguruesi.

Aspektet tjera që duhet përfshirë janë:

Struktura qeverisëse

Ofrohet një përmbledhje përshkruese e strukturës organizative dhe aktiviteteve qeverisëse, që përfshijnë:

- Një përshkrim të adekuatshmërisë së sistemit qeverisës për profilin e rrezikut të siguruesit ose grupit, përfshirë një deklaratë të adekuatshmërisë së këtij sistemi;
- Çfarëdo ndryshimi material në strukturën qeverisëse që janë bërë gjatë vitit dhe konfirmimi që siguruesi ka bërë një rishikim të brendshëm të aktiviteteve qeverisëse brenda 12 muajve të fundit;

- Konfirmimi përmes rishikimit të dokumenteve të Bordit, procesverbaleve të takimeve, intervistimit me anëtarët e Bordit, dhe ndonjë shpalosje relevante publike, që Bordi i drejtoresve implementon dhe bënë një vlerësim vjetor të funksionimit dhe efektivitetit të vet, duke siguruar të vlerësuesi rezultatet e dokumentuara të procesit të vlerësimit. Ky vlerësim duhet të përfshijë performancën e Bordit, strukturën dhe qeverisjen e Bordit, përbërjen e Bordit, zbrazëtitrat në shkathtësitë dhe programet e trajnimeve të Bordit;
- Struktura e organit administrativ, menaxherial apo mbikëqyrës, përfshinë një përshkrim të roleve dhe përgjegjësi kryesore si dhe një përshkrim të shkurtër të përgjegjësi të tyre aty ku komitetet relevante ekzistojnë, si dhe ndarjen e përgjegjësi, duke detajuar komitetet specifike dhe personelin si dhe rolet dhe përgjegjësitë kryesore të tyre; dhe
- Nëse siguruesi është pjesë e një grupi ose një konglomerati financiar, një përshkrim i nivelit të lartë në lidhje me strukturën korporative të atij grupi.

Qeverisja e rreziqeve kryesore

Përshkruaj qasjen dhe procesin të cilin e ka vendosur siguruesi për secilën kategori të qeverisjes së rreziqeve kryesore, kjo do të duhej të përfshinte komente mbi:

- Si definohet secila kategori e rreziqeve materiale;
- Si definohet secili nivel i tolerancës së rrezikut;
- Procesin e delegimit të tolerancës së rrezikut të menaxhmenti;
- Përshkruani procesin e monitorimit të rrezikut aktual të marrë kundrejt tolerancës së përcaktuar të rrezikut;
- Përshkruani procesin e aprovimit të ndonjë ndryshimi të ndodhur; dhe
- Detajet e ndryshimeve materiale të politikave dhe/ose proceseve të qeverisjes ose menaxhimit të rrezikut gjatë periudhës raportuese.

I përshtatshëm dhe i duhur (fit and proper)

Bëni përshkrim përmbledhës të:

- Procesit për vlerësimin e “i përshtatshëm dhe i duhur” të personave që në mënyrë efektive menaxhojnë siguruesin dhe personave përgjegjës për funksionet tjera kyçe;
- Politikën e siguruesit mbi emërimet dhe politikën aktuale për vlerësimin e “i përshtatshëm dhe i duhur” të anëtareve të rinj të Bordit, dhe
- Një përshkrim të kërkesave specifike minimale të BQK-së për aftësitë, njohuritë dhe ekspertizën që është e aplikueshme për personat që në mënyrë efektive e menaxhojnë siguruesin, si dhe një përmbledhje për atë se si stafi i funksioneve kyçe i përmbush këto kërkesa.

Strategjia dhe politikat e rrezikut

- Bëni një përshkrim përmbledhës për strategjinë dhe politikat e rrezikut që i ka siguruesi për t'u siguruar se është në përputhje me apetitin e vet për rrezik;
- Përshkruani se si sistemi i menaxhimit të rrezikut i përbërë nga strategjitë, proceset dhe procedurat e raportimit është në gjendje të identifikoj, matë, monitoroj, menaxhoj dhe raportoj, mbi baza të vazhdueshme;
- Shqyrtimi dhe regjistrimi se rreziqet vlerësohen në nivel individual dhe të përgjithshëm, ndaj të cilëve siguruesi mund ose është i ekspozuar, dhe çfarëdo dëshmie e ndër-lidhshmërisë së rreziqeve;
- Një përshkrim se si janë të integruara proceset e rreziqeve në procesin e menaxhmentit dhe kornizën e vendimmarrjes së siguruesit përfshirë përgjegjësitë e përcaktuara të funksionit të menaxhimit të rrezikut;
- Një përshkrim se si proceset e rreziqeve evidentohen dhe dokumentohen brenda siguruesit dhe si shqyrtohen ato në mënyrë të pavarur.

Sistemi i kontrollit të brendshëm

Përshkruani (duke përdorur një format përmbledhës) se si funksionon sistemi i brendshëm i kontrolleve të siguruesit dhe përshkruani pse ky sistem është i përshtatshëm për natyrën, shkallën dhe kompleksitetin e biznesit, përfshi këtu:

- Përshkrimin e procedurave administrative dhe kontabël të cilat janë në zbatim;
- Detajet e kornizës së kontrolleve të brendshme që përcakton politikat, proceset dhe procedurat (përfshirë raportimin e brendshëm) të nevojshëm për të siguruar një observim të duhur si dhe implementimin e strategjive dhe politikave të Bordit;
- Detajoni se si sistemi i brendshëm i kontrolleve merret me kërkesat mbi delegimin e qartë të përgjegjësiave, linjave raportuese dhe ndarjen e detyrave;
- Detajoni se si funksionon puna e funksionit të pajtueshmërisë.

Auditimi i brendshëm

Përshkruani (duke përdorur një format përmbledhës) se si operon funksioni i auditimit të brendshëm përfshirë këtu, se si ofron siguri për mjaftueshmërinë dhe efektivitetin e kontrolleve të brendshme brenda siguruesit ose grupit.

- Përshkruani në hollësi se si funksioni i auditimit të brendshëm mban pavarësinë dhe objektivitetin e vet nga aktivitetet që i shqyrton dhe si ky funksion sigurohet me të drejta të plota dhe të pa kufizuara për të marr informata;
- Shqyrtimi dhe përshkrimi se si e ekzaminon auditimi i brendshëm përmbushjen e aktiviteteve të siguruesit;
- Përmbledhje e auditimeve të kryera gjatë periudhës dhe plani i siguruesit për auditimet e ardhshme;

- Ofro një përmbledhje të gjetjeve të raportuara te bordi dhe shfrytëzimi i tyre i auditimit të brendshëm dhe raporteve të auditimit të brendshëm të bazuar në rrezik, informatat mbi përcjelljen nga Bordi lidhur me implementimin e rekomandimeve të adresuara nga raporti paraprak; dhe
- Shqyrtimi dhe detajimi i çfarëdo veprimi të ndërmarrë për përmirësimin e kornizës kontrolluese dhe zbutja e rrezikut të identifikuar përmes punës së auditimit të brendshëm që nga data e fundit e raportimit.

Funksioni aktuarial

Përshkruani (duke përdorur një format përmbledhës) se si implementohet funksioni aktuarial, duke përmbledhur fushat kryesore të përgjegjësisë dhe duke përshkruar se si sigurohet që funksioni aktuarial është objektiv dhe i lirë nga ndikimi i funksioneve tjera ose organeve administrative, menaxheriale apo mbikëqyrëse.

Konfirmoni që funksioni i aktuaristikes përbehet nga anëtarët me kualifikim adekuat. Detajo aktivitetet e raportuara te aktuarit te Bordi dhe Menaxhmenti.

Detajet e aktiviteteve të funksionit aktuarial te siguruesi duhet të shqyrtohen dhe përshkruhen secila nga fushat vijuese:

- Si bëhet kalkulimi i provizioneve teknike;
- Përshtatshmëria e metodologjisë dhe modelet që përdoren si dhe vlerësimet që bëhen në kalkulimin e provizioneve teknike;
- Vlerësimi i mjaftueshmërisë dhe kualitetit të të dhënave të përdorura në kalkulimin e provizioneve teknike;
- Shqyrtimi i përfshirjes aktuariale në zhvillimin dhe shqyrtimin e politikave të marrjes në sigurim të siguruesit;
- Shqyrtimi i përfshirjes aktuariale në zhvillimin dhe shqyrtimin e marrëveshjeve të risigurimit; dhe
- Shqyrtimi i përfshirjes aktuariale në zhvillimin dhe shqyrtimin e implementimit të efektshëm të sistemit të menaxhimit të rrezikut, në veçanti në lidhje me modelin e rrezikut që përdoret në kalkulimin e kërkesave për kapital.

Konsiderimet tjera qeverisëse

Konsiderimet tjera qeverisëse përfshijnë:

- A ka bordi njohuri të plotë, aftësi dhe përvojë adekuate për të mbikëqyruar siguruesin në mënyrë të efektshme?
- A siguron struktura organizative e siguruesit një delegim të qartë dhe të qëndrueshëm të përgjegjësisë, autoritetit dhe burimeve? A janë të mbuluara detyrat e rëndësishme dhe a janë shmangur parregullsitë me një bashkëpunim efektiv me personelin?

- A siguron Bordi që ka qasje të përmirësuar informata relevante kohore dhe mund të qas personat relevant brenda institucionit?
- A janë drejtorët e pavarur jo-ekzekutiv të bordit të përgatitur dhe kompetent, si dhe a i përmbushin kriteret e pavarësisë të përcaktuara me Rregulloren për Qeverisje Korporative të siguruesve?
- Siguruesi a ka përgatitur politikën e emërimeve (aprovimeve) për anëtarët e Bordit e cila është formale dhe transparente, e cila specifikon përgjegjësitë për anëtarët e Bordit?
- A e rishikon Bordi performancën e Bordit dhe komiteteve të Bordit së paku në baza vjetore?
- A ka instaluar bordi sistem adekuat dhe të efektshëm të kontrolleve të brendshme i cili përfshin monitorimin e çfarëdo funksioni të kontraktuar nga jashtë?
- A ka dokumentuar menaxhmenti rreziqet biznesore dhe kontrollet e dizajnuara për të zbutur rreziqet e tilla (p.sh. përdorimi i matricës të kontrollit të rrezikut)?
- A ka qasje bordi i drejtorëve në informatat për siguruesin, si dhe a kërkon dhe pranon informata shtesë dhe i analizon ato.
- A është duke operuar në mënyrë të pavarur funksioni i auditimit të brendshëm dhe a ka qasje të drejtpërdrejt të bordi?
- A ka caktuar menaxhmenti, zyrtar të pajtueshmërisë për monitorimin e pajtueshmërisë me rregulloret e BQK-së dhe aktet e brendshme nën-ligjore?
- A i raporton zyrtari i pajtueshmërisë bordit të drejtorëve dhe menaxhmenti të lartë, si dhe dhe a i njofton ata për çfarëdo dobësie të rëndësishme?
- A raporton kryesuesi i Funkcionit për Pajtueshmëri të anëtarët e menaxhmentit të lartë dhe a dorëzon raporte të rregullta të Komiteti i Auditimit (ose të ndonjë komitet tjetër i Bordit që mbikëqyr adekatesinë e sistemit të kontrollit të brendshëm në emër të Bordit)?
- Sa efektshëm monitoron dhe raporton zyrtari i pajtueshmërisë të bordi i drejtorëve?
- A ka dokumentuar dhe aprovuar bordi kontrollet për t'u siguruar se ka procedura të mjaftueshme për të luftuar aktivitetet e shpëlarjes së parave dhe financimin e terrorizmit?
- Sa efektshëm monitoron bordi nivelet e kapitalit dhe shqyrton nevojat e ardhshme për kapital gjatë aprovimit të planit të biznesit?
- A i cakton bordi politikat që adresojnë konfliktin e interesave, trajtimin korrekt të policëmbajtësve dhe ndarja e informatave me palët e treta dhe a i shqyrtojnë në mënyrë të rregullt këto politika?
- A janë të përshtatshme strategjia, politikat dhe proceset menaxheriale me madhësinë dhe natyrën e biznesit të siguruesit?

- Sa janë në dijeni anëtarët e bordit dhe personeli i lartë për përgjegjësitë e tyre në menaxhimin e rrezikut dhe a janë plotësisht të familjarizuar me proceset që nevojiten për të menaxhuar rrezikun?
- A është kujdesur sa duhet menaxhmenti që të mos tejkaloj kufijtë e ekspozimit mbi një rrezik të vetëm siç është definuar me kërkesat e BQK-së?

3) Rreziku strategjik

Ky rrezik përfshinë modelet e biznesit dhe strategjinë për siguruesin, këto rreziqe mund të zërthehen tutje në faktorë të rrezikut siç janë lloji i klientit, produktet dhe tregjet e synuara nga ana e siguruesit.

Kualiteti i strategjisë biznesore dhe plani i saj mund të shtojë rrezikun për siguruesin në veçanti në drejtim të plotësisht të strategjisë. Po ashtu, mund ta implikoj atë në rreziqe strategjike varësisht nga përvoja e siguruesit në implementimin e planeve të kaluara strategjike.

Komponentët tjerë të rëndësishëm të rrezikut strategjik që duhet marrë parasysh përfshijnë lokacionin e klientëve, rrezikun e ndërlidhur me burimet aktuale të biznesit dhe mekanizmat e distribuimit të përdorur nga siguruesi.

Aktivitetet e ekzaminimit

Gjatë kryerjes së ekzaminimit për rrezik strategjik duhet të ndërmerren aktivitetet si në vijim:

- Shqyrtimi i planit strategjik dhe biznes planeve të siguruesit;
- Rishikimi i procesverbalit të mbledhjes së Bordit për të shqyrtuar rolin e luajtur nga Bordi në diskutimin, miratimin dhe mbikëqyrjen e zbatimit të planit strategjik;
- Shqyrtimi i dokumentacionit dhe proceseve që janë të ndërlidhura me produktet e siguruesit;
- Shqyrtimi i bazës së të dhënave të policëmbajtësve për të kuptuar përhapjen e biznesit dhe çdo rrezik koncentrimi;
- Shqyrtimi i raporteve të projekteve të ndërlidhura me implementimin e veprimeve strategjike gjatë vitit të kaluar; dhe
- Intervistimi i menaxhmentit të lartë dhe bordit të drejtorëve.

Aspektet tjera për t'u konsideruar

- Shqyrtimi dhe vlerësimi i strategjive për të siguruar se siguruesi ka për qëllim të respektoj ligjet, rregulloret dhe aktet tjera nënligjore në fuqi.
- Se a janë qëllimet e siguruesit në pajtim me strategjinë e propozuar. Kjo do të duhej të përfshinte qëllimet financiare dhe jo-financiare. A mund të përcaktohen dhe detajohen nga këto objektiva, zhvillimet e mundshme të ardhshme për shqyrtime të ardhshme nga stafi i BQK-së?
- Roli i Bordit në diskutimin dhe miratimin e strategjisë. Përveç strategjisë a ka ndonjë plan mbështetës të vazhdimësisë së biznesit? Sa praktik është ky plan? A

janë marrë parasysh rreziqet që renditën në planin strategjik, ambientin në të cilin është duke operuar siguruesi?

- Sa detaje mund të nxirren për biznesin dhe detyrimet e marrjes në sigurim të siguruesit. Çfarë analiza mund të bëhen në linjat e biznesit të siguruesit për të përcaktuar trendët në linjat kryesore të biznesit?
- Nëse siguruesi ka një proces për vendosjen dhe monitorimin e standardeve të performancës për menaxhmentin e lartë dhe nëse ky proces siguron konsistencë me objektivat afatgjata, strategjinë dhe qëndrueshmërinë financiare?
- Një përshkrim i detajuar për secilin aktivitet biznesor dhe burimet e fitimit ose humbjes brenda siguruesit.
- Shqyrtimi dhe vlerësimi i bazës së policëmbajtësve të siguruesit. Identifikimi i rreziqeve potenciale brenda bazës së të dhënave dhe identifikimi se si çfarëdo ndryshimi në bazën e policëmbajtësve mund të ndikoj në biznesin e siguruesit.
- Intervistimi i rregulltë i personelit të lartë dhe drejtorëve të caktuar mbi progresin e biznesit në krahasim me planet dhe sigurimi i këndvështrimeve të tyre mbi ambientin e sigurimeve në Kosovë.
- Intervistat me bordin e drejtorëve dhe menaxhmentin e lartë, si dhe rishikimin e proceverbaleve të mbledhjeve të Bordit, për të vlerësuar nivelin e sfidimit nga Bordi të menaxhmentit dhe për të konfirmuar që Bordi kolektivisht kupton dhe ekzekuton rolet e tij të caktuara dhe është aktiv në menaxhim.
- Si i kryen menaxhmenti analizat për të kuptuar të hyrat e biznesit, klientët dhe produktet që janë duke u shitur? A mjafton kjo analizë?
- Sa proaktiv është siguruesi në menaxhimin e bazës së të dhënave për klientët? A është e azhurnuar dhe a reflekton drejtimin strategjik të siguruesit?
- A zhvillohen të gjitha produktet e reja në pajtim me politikat dhe proceset e siguruesit, a janë të përshtatshme për nivelet e rrezikut të tij?

4) Rreziku operacional

Rreziku operacional del nga problemet në performancë të funksioneve dhe proceseve të biznesit. Ekspozimi ndaj këtij rreziku mund të rezultojë nga mungesat apo dobësitë në kontrollet ose proceset e brendshme, dështimeve teknologjike, gabimeve njerëzore apo mos-ndershmërisë dhe katastrofave natyrore. Aspektet kryesore të këtij rreziku janë ekspozimi i siguruesit ndaj marrjes në sigurim dhe natyrës së marrëveshjeve kontraktuale të tij në lidhje me marrjen në sigurim.

Ekzaminimi në vend gjatë vlerësimit të rrezikut të operacional, merr parasysh dhe bazohet në informatat dhe vlerësimin përfundimtar për rrezikun e teknologjisë informative, që vjen nga procesi i Mbikëqyrjes së Sistemeve të TI-së nga BQK-ja.

Aktivitetet e ekzaminimit

Gjatë kryerjes së ekzaminimit të rrezikut operacional duhet të ndërmerren aktivitetet vijuese:

- Shqyrtimi i politikave të burimeve njerëzore, regjistrat e trajnimeve, dosjet e pagave dhe kodi i mirësjelles së personelit;
- Shqyrtimi i dokumentacionit dhe proceseve të ndërlidhura me planin e vazhdimësisë së biznesit të siguruesit;
- Shqyrtimi i të gjitha marrëveshjeve dhe rregullimeve të kontraktimit të jashtëm;
- Shqyrtimi i strategjisë të TI-së, planet biznesore të TI-së dhe zhvillimi i TI-së i implementuar dhe propozuar për vitin e ardhshëm;
- Shqyrtimi i rrjedhës së informatave nga personeli te menaxhmenti i lartë dhe nga menaxhmenti i lartë te bordi i drejtorëve; dhe
- Intervistimi i menaxhmentit të lartë, specialistët teknik të kontraktuar nga jashtë siç janë menaxherët e TI-së.

Aspektet tjera për t'u konsideruar

- Marrëveshjet për vazhdimësi të biznesit;
- Mbështetja dhe kontrolli i çfarëdo pale të tretë që kontraktohet për të kryer çfarëdo shërbimi të kontraktuar për siguruesin;
- Punëtorët në relacion me procesin e rekrutimit, trajnimit, kërkesave për certifikim, kompensimit dhe proceset disiplinuese;
- Saktësia, fajllimi dhe adekuatshmëria e informatave për menaxhmentin;
- Mbrojtja e konfidencialitetit dhe shënimeve personale të klientëve;
- Integriteti i sistemeve të TI-së; dhe
- Integriteti dhe procesi i menaxhimit të dëmeve.

Sistemet e TI-së

- Përshkrimi i infrastrukturës së TI-së dhe sigurisë së sistemeve të TI-së.
- Detajimi i planifikimit emergjent dhe planeve të rimëkëmbjes për sistemin e TI-së të siguruesit.
- A është sistemi i TI-së dhe baza e të dhënave e siguruesit e përshtatshme për madhësinë dhe natyrën e biznesit të tij? A përkrah sistemi rrjedhë të rregullt dhe konsistente të informatave për: drejtorët, menaxhmentin e lartë, BQK-në dhe personelin e siguruesit?
- A e marrin parasysh kontraktorët e jashtëm planin e vazhdimësisë së biznesit që e ka siguruesi?
- Detajet e ofruesit të shërbimeve për cilindo shërbim të kontraktuar nga jashtë dhe si e siguron vetën siguruesi që ofruesi i shërbimeve është kompetent për t'ia ofruar shërbimin e kontraktuar.
- A merr përgjegjësi për të gjitha çështjet e ndërlidhura me TI ndonjë menaxher i TI-së me përvojë?

- A janë dokumentuar të gjithë sistemet e TI-së si dhe ndërlidhja (interface) mes tyre?
- A ruhen (back-up) sistemet e TI-së në baza ditore?
- A është krijuar një plan i rimëkëmbjes nga katastrofa dhe vazhdimësisë së biznesit dhe a testohet në mënyrë periodike?

Politikat e burimeve njerëzore

Gjatë kryerjes së ekzaminimit të politikës dhe funksionimit të departamentit/njesisë së burimeve njerëzore duhet të shqyrtohen:

- Sa efektshëm transmetohen politikat e burimeve njerëzore te personeli, a është në dijeni personeli për të drejtat dhe detyrimet e tyre, a krijojnë ndonjë rrezik politikat e burimeve njerëzore për siguruesin, si dhe a janë të përditësuara në pajtim me kornizën ligjore në fuqi?
- Si menaxhohet procesi i përpilimit të listës së pagave, dhe a bëhet autorizimi nga Shefi i Financave para ekzekutimit të tyre.
- A është siguruesi në rrezik në fushat specifike teknike duke pasur parasysh nivelin aktual të ekspertizës në rolet specifike teknike dhe realizimin e detyrave sipas përshkrimit të vendeve të punës?
- A është përcaktuar me politikë apo procedurë, mënyra e kompensimit për drejtorët dhe menaxhmentin e lartë dhe stafin në tërësi, vlerësimi i performances dhe procesi i avancimit të tyre.
- Të gjitha kërkesat e reja për punë përfshijnë përshkrimin e dokumentuar të vendit të punës së bashku me aftësitë e nevojshme.
- Kompensimi dhe pagesa e bonuseve për personelin reflekton performancën dhe përgjegjësitë e tyre.

Operacionet

Gjatë kryerjes së ekzaminimit të fushës së operacioneve duhet të shqyrtohen:

- Sa efektive janë vizitat periodike të menaxhmentit nëpër filiala dhe a janë adekuate raportet mbi mjaftueshmërinë e sistemeve dhe kontrolleve efektive?
- A janë duke marrë informata me kohë menaxhmenti i lartë dhe bordi i drejtorëve që do t'i lejonte ata të marrin vendime efektive?
- A ekzistojnë manuale për procedurën e dëmeve dhe a ka kontroll të azhurnuar e të autorizuar mbi pagesën e dëmeve?
- Si e aplikon menaxhmenti një qasje të kujdesshme?
- A është kalkulimi i rezervave të "dëmeve të njohura por të pa paguara" në pajtim me kërkesat e BQK-së?

- A i ka dokumentuar menaxhmenti kontrollet e tyre për të parandaluar dëmet mashtruese?
- A kryen menaxhmenti analiza për të kuptuar nivelin e dëmeve, pagesat e dëmeve, frekuencën e dëmeve, koston mesatare të dëmeve, kostoja e rregullimit të jashtëm të dëmeve?
- Si i shqyrton menaxhmenti rikthimet nga subrogimet dhe si e konsideron nevojën për çfarëdo provizioni kundrejt rikthimeve.

5) Rreziku sigurues

Ky rrezik referohet edhe si rrezik i marrjes në sigurim. Bëhet evident kur dëmet e pagueshme janë më të mëdha se primet që janë mbledhur.

Kjo merr parasysh rreziqet që dalin nga lloji dhe natyra e rrezikut të marrjes në sigurim nga siguruesi. Këto mund të përfshijnë apetitin e rrezikut të siguruesit, natyrën e ekspozimit të marrjes në sigurim të përfshirë në produktet dhe shërbimet e ofruara si dhe shtrirjen e mbulesës risiguruese.

Aktivitetet e ekzaminimit

Gjatë kryerjes së ekzaminimit për rrezikun sigurues duhet të ndërmerren aktivitetet vijuese:

- Shqyrtimi i dokumentacionit dhe proceseve që kanë të bëjnë me marrjen në sigurim të siguruesit.
- Shqyrtimi i procedurave dhe dokumentacionit të risigurimit
- Shqyrtimi i të gjitha marrëveshjeve dhe rregullimeve për risigurim.
- Shqyrtimi i aspekteve financiare të regreseve.
- Intervistimi i menaxhmentit të lartë, menaxherin e marrjes në sigurim dhe menaxherin përgjegjës për risigurim.
- Vërtetimi i pavarur i informatave me risiguruesit.

Aspektet tjera për t'u konsideruar

Përshkruani performancën e marrjes në sigurim të siguruesit ose grupit gjatë vitit dhe përfshini, së paku:

- Informatat mbi performancën e marrjes në sigurim të siguruesit ose grupit sipas linjave të biznesit dhe zonës gjeografike;
- Informatat mbi shpenzimet e marrjes në sigurim sipas linjave të biznesit dhe zonës gjeografike gjatë vitit, krahasuar me vitin paraprak; dhe
- Për siguruesit që i takojnë ndonjë grupi, informatat mbi operacionet dhe transaksionet ndërgrupore relevante brenda grupit.
- Detajet e performancës së marrjes në sigurim të siguruesit sipas linjave të biznesit në raport me planin dhe faktorët e rëndësishëm që ndikojnë në devijimin nga plani (p.sh. dëme të mëdha, të papritura, vëllimi i primeve);

- Detajet mbi shpenzimet e marrjes në sigurim gjatë vitit krahasuar me të kaluarën dhe pritjet për vitet e ardhshme përfshirë këtu vlerësimin për rrjedhën e dëmeve dhe mashtrimet e policëmbajtësve;
- A janë dokumentuar dhe aprovuar udhëzuesit për marrje në sigurim
- Projeksionet e performancës të marrjes në sigurim të siguresit gjatë periudhës së planifikimit biznesor me detajet mbi faktorët e konsiderueshëm që mund të ndikojnë në performancën e marrjes në sigurim siç janë pagesat materiale të ditura ose të pritura për dëmet;
- Një analizë për performancën e përgjithshme të marrjes në sigurim të siguresit.

Programet e risigurimit:

Gjatë kryerjes së ekzaminimit të programit të risigurimit duhet të ndërmrren aktivitetet vijuese:

- A ka menaxhmenti ndonjë proces për të konsideruar adekuatshmërinë e programit të vet risigures ?
- Si e ka dokumentuar menaxhmenti programin e vet të risigurimit?
- Cilët janë proceset për regjistrimin dhe identifikimin e rikthimeve të risigurimit për marrëveshjet proporcionale dhe jo-proportionale për dëmet e paguara, dëmet e papaguara dhe IBNR? Si regjistrohen marrëveshjet e risigurimit ku asetet e risigurimit zbulohen ndaras?
- Sa efektiv është menaxhmenti në monitorimin e nivelit të përgjithshëm të provizioneve teknike?
- A ekziston një metodë për agregimin dhe shqyrtimin e provizioneve teknike (rezerva e primit të pafituruar UPR dhe IBNR) së paku një herë në tre muaj?

6) Rreziku i likuiditetit

Aspekti kryesor i këtij rreziku është aftësia e siguresit për të menaxhuar paratë e gatshme në aktivitetet e përditshme të tij. Rreziku i likuiditetit nënkupton mundësinë e ndodhjes së humbjes financiare për shkak të mungesës së likuiditetit.

Në esencë rreziku i likuiditetit del nga lloji dhe natyra e likuiditetit të siguresit apo përzierjes së aseteve dhe detyrimeve. Këtu përfshihet korniza e menaxhimit të likuiditetit dhe përbërja e likuiditetit për të mundësuar përmbushjen e të gjitha obligimeve operacionale dhe financiare të biznesit edhe nga perspektiva e përditshme edhe në situata të krizës.

Aktivitetet e ekzaminimit

Gjatë kryerjes së ekzaminimit të rrezikut të likuiditetit duhet të ndërmerren aktivitetet vijuese:

- Rishikimi i strategjisë dhe politikave për menaxhimin e rrezikut të likuiditetit;
- Rishikimi i strukturës organizative të menaxhimit të rrezikut të likuiditetit;
- Rishikimi i procedurave të brendshme dhe manualeve për likuiditetin e siguresve;
- Rishikimi i politikave dhe planeve të investimeve;
- Verifikimi i transaksioneve me para në dorë dhe regjistrimi i tyre në pasqyrat financiare;
- Verifikimi i sistemit të kontrollit të brendshëm, si pjesë përbërëse e sistemit të menaxhimit të rrezikut të likuiditetit;
- Rishikimi i marrëveshjeve të investimit: duke përfshirë, llojin, kushtet, normat e interesit dhe të dhëna të tjera relevante;
- Rishikimi i planifikimit të rrjedhës së parasë, dhe monitorimi i hyrjeve dhe daljeve të fondeve;
- Të analizojë raportet mbi ekspozimin ndaj likuiditetit të siguresit dhe të monitorojë menaxhimin e këtij rreziku;
- Rishikimi i treguesve të brendshëm të likuiditetit dhe kufijve të ekspozimit ndaj rrezikut të likuiditetit;
- Analizimi dhe rishikimi i procedurave dhe metodave të kryerjes së stres-testimit;
- Monitorimi i pajtueshmërisë së raportit të likuiditetit të kërkuar në kornizën ligjore të BQK-së;
- Rishikimi i metodës së llogaritjes së raportit të likuiditetit;
- Analiza e kthimeve nga portofoli i likuiditetit dhe përzierja e aktiveve me detyrimet dhe ndikimi i tyre në rrezikun e siguresit;
- Rishikimi i planit dhe procedurave për parandalimin dhe eliminimin e shkaqeve që mund të shfaqen në rastet e rrezikut të mungesës së likuiditetit.

Aspektet tjera për t'u konsideruar

Aspektet për t'u konsideruar gjatë marrjes së informatave që nevojiten për të krijuar dhe zhvilluar bazën e të dhënave dhe për t'u përdorur si informatë për matricën e vlerësimit të rrezikut dhe/ose krijimin e raporteve të ekzaminimit për secilën sigures:

- Një përshkrim se si e menaxhon siguresi rrezikun e vet të likuiditetit (përfshirë analizat e maturitetit, stres testet dhe ndikimet në rast të ndryshimit të normave të interesit).
- Nëse bordi dhe menaxhmenti sigurojnë që siguresi të ketë praktika të shëndosha të menaxhimit të likuiditetit, të cilat mbulojnë kërkesat afatshkurtra dhe afatgjata dhe përfshijnë një proces të stres testeve dhe analiza të skenarëve?

- Qeverisja e procesit të stres testeve dhe përfshirja dhe përgjegjësitë e të gjithë akterëve relevantë duke përfshirë menaxhimin e rrezikut, menaxhmentin e lartë, auditimin e brendshëm, komitetin e rrezikut të bordit dhe bordin drejtues;
- Arsyeshmëria, konsistenca dhe rëndësia e përgjithshme e skenarëve dhe supozimeve të përdorura;
- Një shqyrtim të kthimeve dhe rreziku relativ i investimeve që përbëjnë portfolion e likuiditetit.
- Detajet e investimeve të bëra për qëllime të likuiditetit me analiza të kompletuara për trendet tremujore për të përcaktuar se sa të përshtatshme janë për menaxhimin e rrezikut të likuiditetit të siguruesit.
- A është politika e likuiditetit e përshtatshme për madhësinë dhe rrezikun e siguruesit?
- A janë të gjitha fondet e investuara për qëllime të likuiditetit të investuara në mënyrën e duhur dhe në pajtim me politikat?
- A mund të verifikohen dhe balancohen të gjitha investimet në asete likuide?
- A ka menaxhmenti proces adekuat për të siguruar se të gjitha investimet janë të autorizuar nga komiteti investimeve dhe bordi drejtues i siguruesit?

7) Rreziku kreditor

Rreziku kreditor identifikohet si rrezik që ka të bëjë me palët kontraktuese të lidhura me aktivitetin e siguruesit; për shembull zgjidhjen e pretendimeve nga e risiguruesit dhe pagesa e primeve nga policëmbajtësit.

Aktivitetet e ekzaminimit

Gjatë kryerjes së ekzaminimit për rrezikun kreditor duhet të ndërmerren aktivitetet vijuese:

- Shqyrtimi i politikës kreditore të siguruesit me palët dhe organizatat tjera të rëndësishme me të cilat bënë biznes.
- Shqyrtimi i rregullimeve për risigurim në relacion me rrezikun kreditor, në veçanti vlerësimet e kreditit të të gjithë risiguruesve të përdorur.
- Analizimi i librit të debitorëve dhe kompletimi i analizave mbi debitorët të cilët duket se kanë natyrë të rrezikut të lartë.
- Shqyrtimi i procesit kreditor të siguruesit dhe intervistimi i personelit që është përgjegjës për fushën kreditore.

Aspektet tjera për t'u konsideruar

- Shqyrtimi dhe analizimi i orarit/planit të debitorëve dhe detajimi i trendëve dhe çfarëdo ndryshimi ndikues.
- Krahasimi i listës së debitorëve me atë të siguruesve tjerë, a ka emra të përbashkët që shfaqen në orarin/planin e debitorëve të siguruesve tjerë?
- Sa efektive dhe efikase janë pagesat nga risiguruesit?

- Sa efektshëm implementohet dhe menaxhohet politika kreditore e siguruesit?
- A është e përshtatshme politika kreditore e siguruesit për madhësinë dhe rrezikun e tij?
- A mblidhen të gjitha fondet nga palët brenda një kohe të pranueshme?
- A punon efektshëm personeli që është përgjegjës për menaxhimin e politikës kreditore dhe a i ofrojnë raportim të saktë menaxhmentit?

8) Rreziku investues (ose i tregut)

Rreziku bëhet evident kur siguruesi ka humbje të vlerës në asetet e veta financiare, se si i investon siguruesi asetet e fondit të jetës apo fondeve që i përkasin siguruesit në formën e rezervave apo kapitalit mund të ketë ndikim të madh në profilin e rrezikut të tij.

Aktivitetet e ekzaminimit

Gjatë kryerjes së ekzaminimit për rrezikun investues (ose të tregut) duhet të ndërmerren aktivitetet vijuese:

- Shqyrtimi i politikës investuese të siguruesit.
- Shqyrtimi i portfolios së investimeve dhe krahasimi i saj me politikat investuese.
- Analizimi i rëndësisë të politikës krahasuar me madhësinë dhe rrezikun e siguruesit.
- Shqyrtimi i procesit të investimeve të siguruesit dhe intervistimi i personelit përgjegjës për fushën e funksionit të investimeve.
- Sigurimi i verifikimit të pavarur për asetet e investuara.
- Analizimi i kthimeve nga investimet.

Aspektet tjera për t'u konsideruar

- Përshkruani performancën e siguruesit ose të grupit në investime gjatë vitit, dhe përfshini së paku:
 - a) Informata mbi fitimin ose humbjen nga investimet;
 - b) Informata që tregojnë fitimin ose humbjen e njohur drejtpërdrejtë në ekuitet;
 - c) Informata për transaksionet me aksionarët dhe anëtarët e organeve administrative, menaxheriale apo mbikëqyrëse, transaksionet ndër-grupore, shpërndarja për aksionarët dhe ndarja e fitimit me policëmbajtësit;
 - d) Ndikimi i amortizimit dhe humbjes së vlerës në asetet e paprekshme/të prekshme dhe instrumentet financiare mbi performancën e investimeve; dhe
 - e) Informatat mbi shpenzimet për investime të ndodhura gjatë vitit, krahasuar me vitin paraprak dhe arsyet e lëvizjeve;
 - f) Një vlerësim se si siguruesi i ka investuar asetet e veta në pajtim me principin e maturisë.

- g) Një vlerësim se si menaxhmenti i lartë merr vendim për investime si dhe vlerësimet kryesore të bëra në lidhje me normat e interesit, kurset e këmbimit valutor dhe indekset e tregjeve.
- h) A mbahen me rregull takimet e komitetit të investimeve si dhe a i shqyrton transaksionet e investimeve? A përgatitet ndonjë material para se të mbahen takimet e komitetit të investimeve dhe a mbahet procesverbali dhe a përmbushen në mënyrë efektive të gjitha përgjegjësitë e tij, ashtu siç përcaktohet në termat e referencës së siguruesit për komitetin?
- i) A është e politika e investimeve të siguruesit e përshtatshme për madhësinë dhe rrezikun e tij? A i raporton komiteti bordit për zhvillimin e punëve të tyre dhe a i jep rekomandime bordit për çështjet që i janë deleguar për shqyrtim dhe rishqyrtim?
- j) A mund të verifikohet se investimet janë autorizuar nga personat përgjegjës për aprovimin paraprak të tyre?
- k) A mundet menaxhmenti të përdorë proceset e veta për të siguruar se të gjitha investimet janë të barazuara me konfirmimet nga palët e treta së paku një herë në muaj?

9) Rreziku i sjelljes në treg

BQK-ja kërkon që siguruesit dhe ndërmjetësuesit në sigurime, që gjatë zhvillimit të biznesit të tyre të sigurimeve, t'i trajtojnë klientët në mënyrë të drejtë, si para lidhjes së kontratës, ashtu edhe pas lidhjes së kontratës, deri në pikën në të cilën janë përmbushur të gjitha detyrimet sipas kontratës.

Ekzaminimi në vend gjatë vlerësimit të rrezikut të përgjithshëm të siguruesve, merr parasysh informacionin mbi rrezikun e sjelljes në treg dhe vlerëson efektin e mundshëm në profilin e përgjithshëm të rrezikut. Informimi, vlerësimi përfundimtar për rrezikun e sjelljes në treg, vjen nga procesi i Mbikëqyrjes së Praktikave të Tregut nga Departamenti përkatës brenda BQK-së, megjithatë për qëllim të këtij manuali ekzaminimi kërkon të ndërmeren aktivitetet e mëposhtme.

Aktivitetet e ekzaminimit

Gjatë kryerjes së ekzaminimit të rrezikut të sjelljes së tregut, duhet të ndërmerren aktivitetet e mëposhtme:

- Rishikohet nëse siguruesi ka zhvilluar politika ose procedura të brendshme për marketingun dhe procesin e shitjes së produkteve në një mënyrë që i kushton vëmendje interesave dhe nevojave të klientëve;
- Rishikohet nëse siguruesi ka politika ose procedura që adresojnë parandalimin e konfliktit të interesit;
- Kontrolloni nëse produktet janë në përputhje me kërkesat e poseduesve të policës;
- Rishikoni nëse siguruesi synon një linjë specifike klientësh me produktet e ofruara;

- Analizoni nëse siguruesi ofron informacionin e duhur para, gjatë dhe pas shitjes së produktit;
- Kontrolloni nëse siguruesi ka procedura ose dokumente të tjera të brendshme ose procese për të minimizuar rrezikun e shitjeve që nuk janë të përshtatshme për interesat dhe nevojat e klientëve;
- Kontrolloni nëse siguruesi ka kontrole të brendshme për të parandaluar shitjen e produkteve që mund të jenë të sakta, jo të qarta dhe të keqshitura për klientët;
- Rishikoni nëse siguruesi merr parasysh përvojën e mirë të klientit;
- Rishikoni nëse siguruesi siguron dhe ofron këshilla të përshtatshme për klientët;
- Kontrolloni politikën ose procedurën e siguruesit për procesin e trajtimit të ankesave dhe analizoni nëse është në përputhje me kornizën ligjore të BQK-së;
- Shqyrtoni procesin e trajtimit të pretendimeve, ankesave dhe mosmarrëveshjeve të klientëve në mënyrë të drejtë dhe në kohë;

Aspekte të tjera për t'u marrë parasysh

- Përshkruani nëse procesi i nënshkrimit të siguruesit është i dokumentuar mirë;
- Të sigurojë mbrojtjen dhe privatësinë e informacionit të marrë nga klientët;
- Rishikoni numrin dhe natyrën e ankesave të adresuara në BQK nga mbajtësit e policave dhe kontrolloni nëse siguruesi ka marrë masa në këtë drejtim;

10) Rreziku i shpërlarjes së parave dhe financimi i terrorizmit (Shp/FT)

Vlerësimi i rrezikut të shpërlarjes së parave (PP) dhe financimit të terrorizmit (TF) është proces i vlerësimit të rrezikut të siguruesit që vjen nga ekspozimi i mundshëm në shpërlarjen e parave (procesi i përdorur për të fshehur burimin e parave ose pasurive që rrjedhin nga veprimtaria kriminale dhe përgjithësisht përfshinë shndërrimin e të ardhurave të krimit në një formë "të ligjshme") dhe financimin e terrorizmit (sigurimi i fondeve për të mbështetur veprimtari terroriste).

Ekzaminimi në vend gjatë vlerësimit të rrezikut të përgjithshëm të siguruesve, merr parasysh informacionin mbi rreziqet e shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit (Shp/FT) dhe vlerëson efektin e mundshëm në profilin e përgjithshëm të rrezikut. Informacioni/ vlerësimi i mundshëm për rrezikun e shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit (Shp/FT) merret nga Divizioni Kundër Shpërlarjes së Parave në BQK, përderisa Njësia e Inteligjencës Financiare është e mandatuar për mikëqyrur, vlerësuar dhe parandaluar shpërndarjen e parave dhe financimin e terrorizmit në Kosovë në pajtim të kërkesat që rrjedhin nga Ligji Nr. 03/L-196 për Parandalimin e Shpërlarjes së Parave dhe Financimit të Terrorizmit.

Vlerësimi i profilit të rrezikut të siguruesit duke ndjekur qasjen e përshkruar në hapat më lartë paraqitet në mënyrë të përmbledhur në matricën e rrezikut sikurse në Shtojcën 1 më poshtë.

Vlerësimi i rreziqeve do të bëhet bazuar edhe në Udhëzuesit mbi vlerësimin e rreziqeve, dokumente të brendshme të Departmentit të Mbikëqyrjes së Sigurimeve.

Tabela 3. Shembull i matricës së rrezikut

Emri i siguruesit: _____

Vlerësimi i rrezikut me dd/mm/yyyy

Aktivitete të rëndësishme / (1)	Materialiteti	Rreziku i qenësishëm / (2)										Kualiteti i Menaxhimit të Rrezikut / (3)						Rreziku Neto	Drejtimi i Rrezikut / (4)
		Kreditor	Tregu	Likuiditeti	Operacional	Ligjor dhe rregullativ	Strategjik	Sigurues	Sjalljes në treg	Operacional	ShP&FT	Analizat financiare	Përbushja	Auditimi i brendshëm	Menaxhimi i rrezikut	Menaxhimi i lartë	Mbikëqyrja e bordit		
Marrja në sigurim																			
Dëmet																			
Investimet																			
Produktet e reja																			
Biznesi i ri																			
Nota e përgjithshme																			

(1) Përkrahimi i secilit aktivitet të rëndësishëm. Mund të ketë numër të ndryshëm të aktiviteteve të rëndësishme që vlerësohen;

(2) 1 - ulët (U), 2 - mesëm (M), 3 - mbi mesatare (MM) dhe 4 - i lartë (L); (3) 1 – i fortë (F), 2 – i pranueshëm (P), 3 – nevojë për përmirësim, dhe 4 – dobët;

(4) në rënie, stabil, në rritje.

4.5.1 Vlerësimi i Rrezikut të Përgjithshëm Neto dhe Rrezikut të Përbërë

Në arritjen deri te vlerësimi i përgjithshëm i rrezikut neto, të paraqitur në Shtojcën 1, merret parasysh rëndësia relative ose materialiteti për secilin aktivitet. Rreziku i përgjithshëm neto vlerësohet si i ultë (U), mesatar (M), mbi mesatar (MM) ose i lartë (L). Ky vlerësim siguron që një aktivitet me materialitet të ulët, por rrezik të lartë neto nuk do të deformojë vlerësimin e përbërë të rrezikut. Përpyekjet mbikëqyrëse do të fokusohen në rend të parë në aktivitetet e rëndësishme materiale me rrezik të lartë. Sidoqoftë, aktivitetet tjera gjithashtu do të shqyrtohen për shkak të ndikimit që mund të kenë ato mbi vlerësimin e përgjithshëm të rrezikut për siguruesin.

Rreziku i Përgjithshëm Neto përshtatet me drejtimin e përgjithshme, sic tregohet në tabelën e mëposhtme.

Tabela 4. Matrica e rrezikut të përgjithshëm neto bazuar në drejtimin e rrezikut

		Drejtimi i Rrezikut		
		Në rënie	Stabil	Në rritje
Rreziku i Përgjithshëm Neto	I Ulët	I Ulët	I Ulët	Mesatar
	Mesatar	I Ulët	Mesatar	Mbi Mesataren
	Mbi Mesataren	Mesatar	Mbi Mesataren	I Lartë
	I Lartë	Mbi Mesataren	I Lartë	I Lartë

Rreziku i Përgjithshëm Neto i Ulët (1) - Siguruesi ka sistem të menaxhimit të rrezikut që i zbut në masë të konsiderueshme rreziqet e qenësishme në aktivitetet e tij të rëndësishme të biznesit deri në nivele që çojnë në një probabilitet më të ulët se sa mesatarja, që ato të kenë një ndikim negativ të konsiderueshëm ndaj kapitalit dhe fitimeve në një të ardhme të pritshme. Në këta sigurues, aktivitetet e rëndësishme vlerësohen me rrezik të ulët neto.

Rreziku i Përgjithshëm Neto Mesatar (2) - Siguruesi ka sistem të menaxhimit të rrezikut që i zbut në mënyrë të mjaftueshme rreziqet e pranishme të aktiviteteteve të biznesit, deri në nivele që e çojnë në një probabilitet mesatar ndikimin negativ të konsiderueshëm ndaj kapitalit dhe fitimeve në një të ardhme të pritshme. Normalisht, institucionet e kësaj kategorie kanë një numër të konsiderueshëm të aktiviteteteve të tyre të vlerësuara si rrezik neto të moderuar, ose të ulët.

Rreziku i Përgjithshëm Neto Mbi Mesatarë (3) – Siguruesi ka dobësi, të cilat, edhe pse jo mjaft serioze për të përbërë një kërcënim të menjëhershëm për aftësinë paguese, sjellin rrezik të lartë neto në një sërë aktivitetesh të rëndësishme. Si rezultat, rreziqet neto në aktivitetet e saj të rëndësishme së bashku kanë një probabilitet mbi mesataren për të ulur në mënyrë të konsiderueshme kapitalin dhe fitimet e saj në një të ardhme të pritshme. Normalisht, siguruesit në këtë kategori pritet të kenë një numër të aktiviteteteve të tyre të rëndësishme të vlerësuara me rrezik neto të lartë, ndërsa të tjerat të vlerësuara kryesisht me rrezik neto mesatar. Kombinime të tjera mund të jenë të mundshme në varësi të rrethanave të siguruesit.

Rreziku i Përgjithshëm Neto i Lartë (4) – Siguruesi ka dobësi në menaxhimin e rrezikut që mund të përbëjnë një kërcënim serioz për qëndrueshmërinë e tij financiare ose aftësinë paguese dhe mund të shkaktojnë rrezik të lartë neto në një sërë aktivitetesh të rëndësishme. Si rezultat, rreziqet neto në aktivitetet e saj të rëndësishme bashkërisht kanë një probabilitet të lartë për një ndikim negativ material në kapitalin dhe fitimet e saj në një ardhme të pritshme. Normalisht, siguruesit në këtë kategori mund të kenë një pjesë të aktiviteteve të tyre të rëndësishme të vlerësuara si rrezik të lartë neto. Dobësitë në menaxhimin e rrezikut çojnë në dyshime të konsiderueshme mbi aftësinë apo vullnetin e siguruesit për të marrë masa korrigjuese të shpejta dhe efektive për uljen e rreziqeve të larta neto në aktivitetet e tij të rëndësishme.

4.5.2 Vlerësimi i gjendjes dhe performancës financiare

Pas vlerësimit të rrezikut neto të siguruesit, duhet të vlerësohen edhe burimet financiare, përkatësisht gjendja financiare dhe performanca e siguruesit. Gjendja financiare do të vlerësohet duke rishikuar menaxhimin e mjaftueshmërisë së kapitalit, ndërsa performanca financiare do të vlerësohet duke rishikuar fitimet e siguruesit.

Vlerësimi i rrezikut neto çon natyrshëm në pyetjen nëse burimet financiare të siguruesit janë të mjaftueshme për të mbështetur nivelin e rrezikut neto që bartë siguruesi:

a) Elementi i parë i do të jetë vlerësimi i nivelit aktual dhe i ardhshëm i të fitimeve të siguruesit. Mbikëqyrësit duhet të vlerësojnë burimet, stabilitetin dhe besueshmërinë e rrjedhave të ardhshme të fitimeve. Ky është një tregues i përfitimit dhe shëndetit financiar të siguruesit dhe fitimet e pashpërndara janë një burim i rëndësishëm potencial i kapitalit;

b) Apekti fundamental i fuqisë financiare të një siguruesi, megjithatë është mjaftueshmëria e kapitalit të tij. Sa më i lartë të jetë niveli i rrezikut neto që bart siguruesi, aq më shumë kapital/aftësi paguese do të kërkohet për të zbutur këtë. Duhet mbajtur gjithmonë parasysh se zgjidhja për një nivel të papranueshëm të lartë të rrezikut neto është reduktimi i tij. Kapitali ofron një mbrojtje dhe paraqitet si faktor i rëndësishëm në zbutjen e rrezikut, por nuk mund të sigurojë një kompensim afatgjatë ndaj rrezikut të tepërt neto. Gjatë vlerësimit të kapitalit/aftësisë paguese, duhet të kihen parasysh pikat e mëposhtme:

- Në përputhje me natyrën largpamëse mbikëqyrëse të qasjes së bazuar në rrezik, është e nevojshme të merret në konsideratë jo vetëm pozicioni i kapitalit të siguruesit sot, por edhe mënyrën se si ka gjasa të ndryshojë dhe përshtatshmërinë e planifikimit të kapitalit për të adresuar zhvillimet e pritura;
- Përveç kapitalit, element tjetër shtesë dhe përforcues rregullator do të merret edhe shkalla e mbulimit të provizioneve teknike me asete të lejueshme; dhe
- Vlerësimi i përbërë i rrezikut të siguruesit do të vlerësohet bazuar në kategoritë e përbëra të vlerësimit të rrezikut të përshkruara në këtë manual.

Kapitali vlerësohet si i fortë, i pranueshëm (mesatar) dhe i dobët, përderisa gjendja vlerësohet si në përmirësim, e qëndrueshme ose duke u përkeqësuar.

Kapital i fortë - Niveli i kapitalit i kalon nevojat aktuale dhe është shumë më lart se kërkesat aktuale të rregullatorit, i përcjellë me cilësi të kënaqshme dhe i mfafueshëm në raport me profilin e rreziku. Prirja për mjaftueshmërinë e kapitalit gjatë 12 muajve të ardhshëm pritet të mbetet pozitive dhe siguruesi ka politika dhe praktika efektive të menaxhimit të kapitalit dhe sigurimit të qëndrueshmërisë afatgjate të siguruesit.

Kapital mesatar (ose i pranueshëm) - Niveli i kapitalit i kalon nevojat aktuale, por jo aq shumë mbi kërkesat rregullatore. Prirja në mjaftueshmërinë e kapitalit gjatë 12 muajve të ardhshëm pritet të mbetet pozitive megjithëse ka pasur disa luhajtje të fitimeve. Vlerësimi tregon një nevojë për përmirësim dhe sigurimit dhe dëshmimit të menaxhimit efektiv të kapitalit në funksion të qëndrueshmërisë afatgjate të siguruesit.

Kapital i dobët - Niveli i kapitalit nuk plotëson, kërkesat minimale të rregullatorit të përcaktuara me kornizën ligjore dhe rregullative mbikëqyrëse. Klasifikimi tregon se kapitali i siguruesit është i pamjaftueshëm për rreziqet që ka marrë përsipër. Prirja në mjaftueshmërinë e kapitalit gjatë 12 muajve të ardhshëm pritet që të jetë negative meqenëse veprimtaria ka gjeneruar humbje të konsiderueshme.

Sikurse kapitali, të ardhurat (fitimet) vlerësohen të forta, mesatare dhe të dobta dhe më tej drejtimi vlerësohet si në rritje (përmirësim), të qëndrueshme ose në rënie (duke u përkeqësuar).

Fitimet të forta - Fitimet janë të larta, të qëndrueshme dhe më se të mjaftueshme për të mbështetur operacionet dhe ruajtjen e kapitalit adekuat dhe nivelet e kompensimit/lejueshmërisë pasi që të jetë marrë parasysh rreziqet, rritja dhe faktorë të tjerë që ndikojnë në cilësinë, sasinë dhe trendin e fitimeve ose thënë edhe ndryshe siguruesi ka performancë të kënaqshme dhe të vazhdueshme të të ardhurave, duke pasur kthime që kontribuojnë në mënyrë të konsiderueshme në suksesin e tij afatgjatë, dhe nuk ka ndonjë mbështetje të panevojshme tek burimet e të ardhurave të pa përsëritshme (eng. Non-recurring) për të rritur fitimet. Parashikimi i të ardhurave për 12 muajt e ardhshëm është pozitiv.

Fitime mesatare (të pranueshme) - Fitimet janë të mjaftueshme për të mbështetur operacionet, si dhe ruajtjen e niveleve adekuate të kapitalit dhe kompensimit/lejueshmërisë kur merren parasysh rreziqet, rritja dhe faktorë të tjerë që ndikojnë në cilësinë, sasinë dhe trendin e fitimeve. Në këtë kategori, fitimet mund të tregojnë disa paqëndrueshmëri, mirëpo në tërësi kanë pasur kthimet e nevojshme për të siguruar suksesin afatgjatë të siguruesit. Nuk ka ndonjë mbështetje të panevojshme tek burimet e të ardhurave të pa përsëritshme (eng. non-recurring) për të rritur fitimet dhe megjithëse ka një farë ekspozimi ndaj paqëndrueshmërisë së fitimeve, parashikimi për 12 muajt e ardhshëm është pozitiv.

Fitime të dobëta - Siguruesi ka performancë të paqëndrueshme të të ardhurave, ku kthimet ndonjëherë nuk janë të mjaftueshme për të siguruar suksesin e tij afatgjatë. Siguruesi shpesh ka regjistruar shpesh humbje operationale dhe për të patur një fitim është mbështetur tek burimet e pa përsëritshme (eng. non-recurring) të të ardhurave. Parashikimi për fitimet për 12 muajt e ardhshëm është i pasigurt dhe ka mundësi të jetë negativ.

4.5.3 Rreziku i përbërë

Rreziku i përbërë është vlerësim i profilit të përgjithshëm të rrezikut të siguruesit pas marrjes në konsideratë ndikimin e kapitalit, shkallës së mbulimit të provizioneve teknike dhe fitimeve mbi rrezikun e përgjithshëm neto.

Rreziku i përbërë pasqyron vlerësimin e rregullatorit për sigurinë dhe qëndrueshmërinë e siguruesit dhe mund të vlerësohet, si: i Ulët, Mesatar, Mbi Mesatare dhe i Lartë.

Mbikëqyrësi duhet të shpjegojë se si Rreziku i Përgjithshëm Neto ndikohet më tej nga kapitali, shkalla e mbulimit të provizioneve dhe fitimet për të arritur në klasifikimin e Rrezikut të Përbërë të siguruesit. Niveli i informatave të dhëna duhet të lejojë kuptimin e arsyeve për klasifikimit të Rrezikut të Përbërë të siguruesit në përputhje me përkufizimet e vlerësimit të përcaktuara në seksionin 3.4. Kategoritë e vlerësimit të rrezikut të përbërë, si dhe paraqitjet më poshtë.

Matrica e vlerësimit të rrezikut të përbërë më poshtë sugjeron vlerësimet që mund të priten, duke patur parasysh një kombinim të veçantë të vlerësimeve të përbërësve, por, nuk duhet të përdoret si një përcaktues absolut i nivelit të rrezikut. Vlerësimi i rrezikut është një çështje e njohurive të thelluara dhe gjykimit profesional dhe në varësi të rrethanave të siguruesit, rreziku i përbërë mund të vlerësohet në nivele të ndryshme nga ato që sugjeron tabela.

Tabela 5. Matrica e Vlerësimit të Rrezikut të Përbërë

3. Rreziku i Përbërë		2. Kapitalim Mbulimi i Provizioneve dhe Fitimet		
		I Fortë	Mesatar	I Lartë
1. Rreziku i Përgjithshëm Neto (me Drejtimin)	I Ulët	I Ulët	Mesatar	Mbi Mesatar
	Mesatar	Mesatar	Mesatar	Mbi Mesatar
	Mbi Mesatar	Mesatar	Mbi Mesatar	I Lartë
	I Lartë	Mbi Mesatar	I Lartë	I Lartë

Vlerësimi i paraqitur më lartë është funksion i atyre që janë bërë për drejtimin e rrezikut të përgjithshëm neto, kapitalin dhe fitimet, sic tregohet në ilustrimin e tabelës së mëposhtme:

Tabela 6. Zbërthimi i elementeve të vlerësuara

Siguruesi "Ex" Sh.A. Rezultati i Përmbledhur		
Rreziku i Pergjithshem Neto	Mesatar	
Drejtimi i Rrezikut	Stabil	
1. Rreziku i Pergjithshem Neto me Drejtim	Mesatar	
Kapitali	I fortë	
Mbulimi i provizioneve	I fortë	
Fitimet	Mesatar	
2. Kapitali dhe Fitimet	I Fortë	
3. Rreziku i Përbërë	Mesatar	

Vlerësimi përfundimtar i bëhet rrezikut të përbërë mund të mbetet i vlefshëm për disa periudha financiare radhazi, megjithatë paqëndrueshmëria e siguruesit ose e tregut mund të kërkojnë që vlerësimi të rishikohet në një kohë shumë më të shkurtër.

5. Faza e katërt: Letrat e punës së ekzaminimit

Letrat e punës do të jenë një pjesë e rëndësishme e procesit të ekzaminimit në vend si dhe do të demonstrojnë profesionalizmin e DMS-së dhe qasjen e disiplinuar. Gjetjet e rëndësishme, analizat logjike, si dhe konstatimet përfundimtare mund të jenë të padobishme pa një dokumentacion të qartë. Letrat e punës do të jenë bazamenti i raportit të ekzaminimit në vend, prandaj, koha që kalohet në përgatitjen e dokumenteve të punës paraqet një investim të mirë në procesin e ekzaminimeve në vend.

DEFINICIONI I LETRAVE TË PUNËS

Një dokument i përgatitur ose i siguruar nga ekzaminuesit në vend dhe që ofron dëshmi relevante në përkrahje të një hapi të programit të ekzaminimit në vend. Përveç kësaj, dokumenti mund të shërbejë si bazë për përfundimet dhe rekomandimet që janë pjesë e raportit të ekzaminimit në vend. Secili dokument i punës është një pjesë e rëndësishme e grumbullit të dokumenteve të punës (administrative, fushat e ekzaminimit, përcjelljet, raporti) që përkrahin tërësinë e programit të ekzaminimit në vend.

Plotësimi dhe aranzhimi i dokumenteve duhet të bëhet sipas një metode logjike të punës, për të siguruar shfrytëzimin maksimal të materialit, në mënyrë që të lehtësohet kontrolli dhe shqyrtimi i dosjeve dhe përgatitja e raportit të ekzaminimit në vend. Konsistenca në përgatitjen dhe organizimin e letrave të punës të ekzaminimit është një pjesë e rëndësishme e një ekzaminimi në vend të kryer mirë. Sistemi i vendosjes së numrave për dokumentet e punës duhet të jetë mjaftë fleksibil për të plotësuar nevojat e shumicës së ekzaminimeve në vend si dhe të ofrojë uniformitet të kërkuar për qëllime të shqyrtimit dhe kontrollimit.

Letrat e punës duhet të jenë të qarta, koncize dhe të kuptueshme. Personeli i BQK-së duhet ta ketë parasysh se persona tjerë mund të ekzaminonjë ose t'i referohen dosjeve përfshirë këtu auditorët e brendshëm dhe të jashtëm.

Kushdo që shqyrton dokumentet e punës, pa iu referuar dokumenteve jashtë atyre të përfshira në dokumentet e punës dhe pa bërë pyetje, duhet të jetë në gjendje që të kuptojë se çfarë ka dashur të bëjë ekzamineri, çfarë ka bërë, çfarë kanë gjetur dhe në çfarë përfundimi kanë arritur.

1. Aspektet e rëndësishme

Aspektet e rëndësishme të dokumenteve të punës do të përfshijnë:

- Qëllimet, fushëveprimin dhe metodologjinë, përfshirë këtu çfarëdo kriteri të përzgjedhjes së mostrave;
- Dokumentacionin e punës së kryer në mbështetje të përfundimeve dhe gjykimeve të rëndësishme, përfshirë këtu përshkrimin e transaksioneve dhe shënimeve të ekzaminuara që do të mundësonin të kuptuarit e tyre.

- Dëshmi mbi shqyrtimet e punës së kryer.

2. Udhëzimet e përgjithshme

Udhëzimet e përgjithshme për atë se çfarë do të duhej të përmbanin dokumentet punës janë si në vijim:

- Dokumentimi i informatave të marra për fushën që është duke u shqyrtuar;
- Dokumentacion mbështetës për gjetjet dhe rekomandimet që janë pjesë e raportit të ekzaminimit në vend;
- Uniformiteti i procesit të ekzaminimit në vend;
- Udhëzues i ekzaminimeve të ardhshme në vend;
- Dokumentet e punës duhet të jenë të plota, të sakta dhe të mbështesin observimet, testimet, përfundimet dhe rekomandimet. Ato gjithashtu duhet të tregojnë natyrën dhe fushëveprimin e punës së kryer.
- Dokumentet e punës duhet të jenë të qarta dhe të kuptueshme pa pasur nevojë për shpjegim shtesë verbal.
- Informatat që gjenden në dokumentet e punës duhet të jenë të kufizuara në çështjet që janë të rëndësishme dhe të nevojshme për të mbështetur qëllimet dhe fushëveprimin e përcaktuar për atë detyrë; dhe
- Dokumentet e punës duhet të jenë të lexueshme sa më mirë.

Dokumentet e punës duhet të organizohen në një mënyrë logjike dhe uniforme. Sistemi i indeksimit duhet të jetë i dizajnuar në mënyrë që të përcjell një sekuencë kronologjike të ekzaminimit.

3. Shqyrtimi i dokumenteve të punës

Të gjitha dokumentet e punës duhet të shqyrtohen nga udhëheqësi i ekipit të ekzaminimit apo dikush tjetër i rekomanduar nga udhëheqësi i ekipit.

Dokumentet e punës shqyrtohen për një numër të arsyeve përfshirë këtu: sigurimi se ekzaminimi është kryer në pajtim me standardet dhe proceset e caktuara për përgatitjen e dokumenteve të punës për të siguruar se:

- Ka pasur konsistencë të standardeve të pritura;
- Ka pasur kujdes të duhur dhe gjykim profesional;
- Konfirmim se puna e menduar për ekzaminim është kompletuar;
- Konfirmim se dëshmitë e mbledhura dhe analizuar kanë dhënë mbështetje për përfundimet e arritura; dhe
- Sigurimi se të gjitha rreziqet e rëndësishme, çështjet, observimet dhe brengat e ngritura (përfshi këtu parregullsitë e mundshme) gjatë ekzaminimit në vend janë trajtuar në mënyrën e duhur.

Një rezultat shumë i rëndësishëm dytësor i shqyrtimit të dokumenteve të punës të përgatitura është mundësia që ato ofrojnë udhëzimin e ekzaminerëve të rinjë në vendin e punës.

Dokumentet e punës duhet të shqyrtohen nga udhëheqësi i ekipit pasi të kompletohen nga ekzamineret dhe sidomos pasi që puna në terren e ekzaminimit të jetë kompletuar.

Forma dhe përmbajtja e detajuar e letrave të punës është e përcaktuar si pjesë integrale e dokumenteve të brendshme të ekzaminimit. Në shtojcën numër 3 është paraqitur formati modeli.

6. Faza e gjashtë – Raporti i Ekzaminimit dhe Letra e Menaxhmentit

6.1 Raporti i ekzaminimit

Hapi final është komunikimi i gjetjeve dhe rekomandimeve për siguruesin e ekzaminuar dhe ndërmarrja e hapave vijuese për çfarëdo veprimi mbikëqyrës apo plani të veprimit për të cilin është marrë vendimi. Raporti i ekzaminimit duhet t'ia komunikoj në mënyrë të qartë dhe koncize bordit të drejtorëve dhe menaxhmentit të siguruesit çfarëdo çështje mbikëqyrëse, mos-përbushje të ligjeve dhe rregulloreve, probleme apo parregullësi të identifikuara që kanë të bëjnë me siguruesin dhe duhet ta shpalojë vlerësimin e përgjithshëm të rrezikut të siguruesit.

Procesi i hartimit të draft raportit, dorëzimit dhe finalizimit të raportit të hartuar nga DMS-ja do bëhet në pajtim me nenin 89, Raporti i ekzaminimit të Ligjit Nr. 05/L -045 për Sigurime si dhe aktet tjera përkatëse.

Një model i raportit të ekzaminimit që shpalojë me siguruesin është përfshirë tek Shtojca numër 4. Përmbajtja e raportit të ekzaminimit nga ana e tij duhet të mbështetet plotësisht dhe të përforcohet me dokumentet e punës dhe shënimet e ekzaminimit, përfshirë përgatitjen e raportit të ekzaminimit të zgjeruar për qëllime të brendshme mbikëqyrëse të BQK-së.

6.2 Letra e menaxhmentit

Letra e menaxhmentit ose letra përcjellëse e ekzaminimit përdoret për t'i paraqitur menaxhmentit të siguruesit të gjeturat dhe rekomandimet e ekzaminimit, përkatësisht raportin përfundimtar të ekzaminimit të BQK-së. Ajo duhet të jetë e çartë, të trajtojë vetëm ato çështje që kërkojnë veprime korigjuese nga ana e organeve drejtuese të siguruesit. Letrat e menaxhimit nuk duhet të jenë me dy kuptime apo të paqarta, por duhet të jenë të thjeshta për t'u lexuar dhe kuptuar.

7. Faza e shtatë – Profili Përmbledhës i Rrezikut, Përcaktimi i Përparësive dhe Plani Mbikëqyrës

Gjetjet përkatëse dhe të rëndësishme që dalin gjatë vlerësimit të rrezikut dhe çdo aktiviteti tjetër të ekzaminimit, duhet të përdoren dhe të përfshihen në përcaktimet e prioritetit të siguruesit në procese mbikëqyrëse. Rezultatet e ekzaminimit dhe/ose gjetjet janë elemente kyç që duhet të konsiderohen kur përditësohen prioritetet dhe Profili Përmbledhës i Siguruesit, pasi aftësia paguese ose kushtete menaxhimit të zbardhura në këto raporte dhe brenda letrave të punës së analizës financiare duhet të përcaktojnë aktivitetet e ardhshme monitoruese.

7.1 Vendosja e përparësive

Vendosja e përparësive për siguruesit në planet mbikëqyrëse është një proces cilësor dhe sasior dhe mund të kryhet nëpërmjet përdorimit të aplikimeve të ndryshme, duke përfshirë Testet e Paralajmërimit të Hershëm (eng. Early Warning Test), ku një shembull të tyre e gjeni në Shtojcën numër 6, rezultatet e ekzaminimit, monitorimin dhe analizat Off-site, si dhe mjetet e tjera financiare në dispozicion. Është e rëndësishme që vendosja e përparësive të mos jetë një ushtrim thjesht mekanik. Në mbikëqyrjen e bazuar në rrezik, gjykimi i mirë, i informuar, ose profesional, është thelbësor. Mbikëqyrësit duhet të përdorin njohuritë e tyre të thelluara për siguruesin, për të përcaktuar nëse niveli i përparësisë së treguar nga numrat është i drejtë apo jo për atë sigurues.

7.2. Profili Përmbledhës i Siguruesit

Të paktën një herë në vit përgatitet, respektivisht përditësohet profili përmbledhës i siguruesit, një model i së cilit përfshihet tek Shtojca numër 5, duke përdorur rezultatet e ekzaminimeve të fundit dhe procesin e analizës vjetore dhe tre mujore nga monitorimi nga jashtë, Off-Site. Përmbledhja duhet të jetë e çartë dhe të pasqyrojë çdo shqetësim në vazhdim, mbledhje apo aktivitete të tjera të planifikuara, pikat e forta dhe të dobëta të siguruesit dhe çdo informacion tjetër të rëndësishëm. Profili përmbledhës i rrezikut do të shërbejë si një ndër burimet kryesore hartimin e planit mbikëqyrës vjetor të ekzaminimeve dhe përcaktimin e shpeshtësisë së ekzaminimeve, duke marrë parasysh shkallët e ndërhyrjes.

7.3 Shkalla e Ndërhyrjes

Pasi të jetë caktuar vlerësimi i rrezikut të përbërë të një siguruesi, BQK do të shqyrtojë mundësi të ndryshme të strategjive mbikëqyrëse në raport me profilin e rrezikut të siguruesit të ekzaminuar. Tabela më poshtë tregon veprimet që mund të përfaqësonin strategjitë mbikëqyrëse në nivele të ndryshme të rrezikut të përbërë. Këto janë vetëm për qëllime ilustrimi dhe drejtimi në parim, megjithatë BQK në pajtim me Ligjin për BQK dhe Ligjin për Sigurimet, mund të trajtojë rastet e veçanta dhe të veprojë në pajtim me rrethanat faktike në funksion të ruajtjes së stabilitetit financiar, respektivisht mbrojtjes së interesave të policëmbajtëseve.

Tabela 7. Shkallët e Ndërhrjes

Vlerësimi i Rrezikut të Përbërë	Përshkrimi	Veprimi mbikëqyrës ¹	Veprimet e mundshme të rimëkëmbjes ²	Përgatitja për veprimet e përmbylljes
I ultë deri mesatar (<i>stabil me trendë rënës</i>)	<p>Performanca e siguruesit është vlerësuar e kënaqshme.</p> <p>Siguruesi mund të ketë qasje në kapital shtesë dhe është në gjendje të adresojë shqetësimet e mundshme të mbikëqyrësit, BQK-së.</p>	<p>Vlerësimi normal i gjendjes financiare dhe performancës operacionale të siguruesit.</p> <p>Analizat Off-Site nga raportet tremujore dhe vjetore.</p> <p>Angazhimet normale (takimet) me siguruesin.</p> <p>Inspektimet On-Site sipas ciklit standard të bazuar në rrezik.</p>	Nuk është e aplikueshme	Nuk është e aplikueshme
Mesatar (<i>trend rritës</i>) deri mbi mesatar (<i>stabil ose trend rënës</i>)	<p>Janë identifikuar mangësi ose shqetësime për:</p> <p>(i) pozitën financiare të siguruesit ose dobësi të vogla në qeverisje, të cilat nëse nuk adresohen, mund të çojnë në shqetësime të mëtejshme për qëndrueshmërinë financiare.</p>	<p>Rritet shpeshtësia e vlerësimit të gjendjes financiare dhe performancës operacionale të siguruesit (vlerësim mbi mesataren)</p> <p>Rritet shpeshtësia e raportimit dhe thellësia e analizimit. Kjo mund të kërkojë kërkesa shtesë të raportimit duke përfshirë projkesionet dhe stres testet.</p>	<p>Njoftim zyrtar për menaxhmentin, bordin e drejtorëve dhe ose sipas vlerësimit edhe aktuarin e siguruesit përmes letrës së menaxhmentit (letrës përcjllëse) që kërkon masa për të zbutur ose përmirësuar mangësitë e identifikuar. Sipas vlerësimit mund të njoftohet edhe auditori i jashtëm i siguruesit.</p> <p>Mund të kërkohej që siguruesi të rrisë kapitalin, nëse parashikimet tregojnë se siguruesi do të jetë financiarisht i paqëndrueshëm.</p>	Nuk është e aplikueshme

¹ Lista e veprimeve mbikëqyrëse është orientuese. Veprimi i duhur mbikëqyrës duhet të zgjidhet në përputhje me profilin e siguruesit.

² Kjo është një listë e veprimeve të rimëkëmbjes që duhet të konsiderohen. Veprimet e duhura të rimëkëmbjes do të varen nga rastet përkatëse.

Vlerësimi i Rrezikut të Përbërë	Përshkrimi	Veprimi mbikëqyrës ¹	Veprimet e mundshme të rimëkëmbjes ²	Përgatitja për veprimet e përmbylljes
		<p>Shtohen takimet me siguruesin duke përfshirë menaxhmentin, bordin e drejtorëve, aktuarin dhe auditorët e jashtëm.</p> <p>Inspektime në vend sipas rrethanave. Kjo mund të përfshijë:</p> <p>(i) ekzaminimet e plota ose</p> <p>(ii) në rastin e një vlerësimi mbi mesatar, mund të realizohen ekzaminime të fokusuara në vend për fushat e shqetësimit mbikëqyrës.</p>	<p>Mund të vendosen kufizime për siguruesin në rrethana të caktuara. Kjo mund të përfshijë kufizimin e sasisë së policave të reja që një sigurues mund të lëshoj (për shembull, një kufi në rritjen e primeve), ose edhe mund të kërkoen marrëveshje shtesë të risigurimit për të zbutur rrezikun e sigurimit.</p> <p>Emërimi i një subjekti profesional të pavarur për të bërë një rishikim të pavarur mbi fushat e shqetësimit (për shembull, vlerësimi i aseteve ose detyrimeve).</p> <p>Lëshimi i urdhrave për përmbushjen rekomandimeve të caktuara.</p>	
Mbi mesatar (<i>trend rritës</i>) deri i lartë (<i>stabil ose trend rënës</i>)	<p>Shqetësime serioze për sigurinë dhe shëndetin e ardhshme të siguruesit. Kjo mund të jetë si rezultat i performancës jo të mirë (të pafavorshme) të biznesit dhe/ose kushteve ekonomike.</p> <p>Shqetësimet dhe gjetjet duhet të adresohen në periudhë afatshkurtër deri në afatmesme.³</p>	<p>Rritja e shpeshtësisë së vlerësimit të gjendjes financiare dhe performancës operacionale të siguruesit.</p> <p>Rritet shpeshtësia e raportimit dhe thellësia e analizimit. Kjo mund të kërkojë kërkesa shtesë të raportimit duke përfshirë projkesionet dhe stres testet.</p>	<p>Kërkoet ndërmarrja e veprimeve korrigjuese për dobësitë e identifikuar në strukturat qeverisëse, përfshirë kontrollet e brendshme ose sistemin e menaxhimit të rrezikut. Mund të kërkoet largimi i personave kyç⁴ nëse provohet se ata nuk janë më të përshtatshëm dhe të duhur për të qenë në atë rol.</p>	Nuk është e aplikueshme

³ Periudhë afatshkurtër (3-6 muaj) dhe periudhë afatmesme (6 muaj deri 1 vit).

⁴ Anëtarët e Bordit të Drejtorëve, Menaxherët e lartë ose Udhëheqësit e funksionit të kontrollit.

Vlerësimi i Rrezikut të Përbërë	Përshkrimi	Veprimi mbikëqyrës ¹	Veprimet e mundshme të rimëkëmbjes ²	Përgatitja për veprimet e përmbylljes
	<p>Përndryshe, shqetësime të rëndësishme të qeverisjes, por jo aq serioze sa të kërcënojnë qëndrueshmërinë financiare dhe solvencën e ardhshme të siguruesit, por që mund të bëhen probleme serioze nëse nuk adresohen në afat të shkurtër.</p>	<p>Kërkohet që siguruesi të paraqesë një plan biznesi që përfshinë masa të përshtatshme korrigjuese të synuara për të rregulluar problemet brenda një periudhe të caktuar kohore.</p> <p>Mund të kërkohet që auditori i jashtëm i siguruesit të zgjerojë fushën e rishikimit të pasqyrave financiare dhe/ose të kryejë procedura të tjera dhe të përgatisë një raport mbi to.</p> <p>Mund të kërkohet që siguruesi të kryejë një auditim të veçantë që të kryhet nga një auditor tjetër nga auditori i jashtëm i kompanisë.</p> <p>Kërkohet që aktuarët të ofrojnë metodologji të tjera të përlogaritjes së detyrimeve duke përdorur supozime ose metoda alternative.</p>	<p>Ndryshime të drejtpërdrejta në modelin e biznesit për të ulur rrezikun e biznesit (përfshirë kufizimin e rritjes, shumën e siguruar, llojet e biznesit dhe/ose hyrjen në marrëveshje të risigurimit).</p> <p>Kërkohet ulja e shpenzimeve duke ndaluar/pezulluar dividendët, shpërblimet variable dhe/ose shtyrjen e projekteve dhe shpenzimeve të mëdha.</p> <p>Kërkohet injektimi i kapitalit shtesë.</p> <p>Kërkohet ristrukturimi i portofolit të asetëve (për shembull, kufizimi i ekspozimeve, përmes vendosjes së limiteve të forta ose të buta, ndaj palëve të treta individuale, sektorëve, ose klasave të asetëve).</p> <p>Kufizoni shitjen e asetëve ose transferimin e biznesit.</p> <p>Kërkoni nga siguruesi të ndryshojë praktikat e shitjes ose praktikat e tjera të biznesit (p.sh. outsourcing).</p> <p>Refuzohet miratimi i aktiviteteve të reja biznesit ose blerja/përvetësimet.</p> <p>Kërkohet nga siguruesi të sigurojë qasje në fonde shtesë për nevojat e ardhshme të likuiditetit.</p>	

Vlerësimi i Rrezikut të Përbërë	Përshkrimi	Veprimi mbikëqyrës ¹	Veprimet e mundshme të rimëkëmbjes ²	Përgatitja për veprimet e përmbylljes
		<p>Kërkohej nga aktuarë të jashtëm të kryejnë rishikim të veçantë të rezervave aktuariale të siguresit. Shtimi i takimeve me siguresin, duke përfshirë menaxhmentin, bordin e drejtorëve aktuarin, dhe auditorët e jashtëm (nëse vlerësohet).</p> <p>Ekzaminime të fokusuar në vend, duke u përqendruar në pjesët e shqetësimit mbikëqyrës.</p>	<p>Ndalesat e siguresit në: -lëshimin e policave ose produkteve të reja; -vazhdimin e marrëdhënieve biznesore me një ndërmjetësues ose me ndonjë ofruer shërbimesh / outsourced ose kërkimi i ndryshimit të këtyre kushteve kontraktuale; -pagesën e dividendës; - ristrukturimin e kapitalit (përfshirë lëshimin e borxhit ose blerjen e aksioneve); dhe - hyrja në ndonjë marrëveshje/transaksion brenda grupit</p> <p>Lehtësoni transferimin e detyrimeve të sigurimit nga një sigures që po dështon te një sigures tjetër që pranon këtë transferim.</p> <p>Pezullohet licenca e siguresit.</p> <p>Shtyrje ose pezullim i përkohshëm, tërësisht ose pjesërisht, i pagesave të vlerave të shlyerjes për detyrimet e sigurimit ose pagesave të ananaseve në kontrata.</p> <p>Ulni normën maksimale të garancive për biznesin e ri ose vendosni kërkesa shtesë për rezerva.</p>	
I lartë (trend rritës)	Siguresi nuk ka arritur të zgjidhë problemet e identifikuar dhe situata është në përkeqësim.		Njëjtë sikurse te rasti i vlerësimit të rrezikut mbi mesatar deri te i larti, por vetëm nëse veprimet do të ndryshojnë vlerësimin e rrezikut të siguresit në të lartë të qëndrueshëm ose të lartë në ulje.	Aplikohet masa e administrimit të përkohshëm të siguresit.

Vlerësimi i Rrezikut të Përbërë	Përshkrimi	Veprimi mbikëqyrës ¹	Veprimet e mundshme të rimëkëmbjes ²	Përgatitja për veprimet e përmbylljes
	<p>Siguruesi ka shqetësime të rënda në qëndrueshmërinë dhe shëndetin financiar dhe është ballafaquar me probleme që paraqesin një kërcënim material për qëndrueshmërinë e ardhshme financiare ose për solvencën, përveç nëse merren masa korigjuese efektive të menjëhershme.</p> <p>Përndryshe, siguruesi ka probleme serioze në strukturat e tij të qeverisjes (përfshirë menaxhimin e rrezikut ose mangësitë në kontrollin e brendshëm). Këto probleme paraqesin një kërcënim serioz për qëndrueshmërinë financiare ose shëndetin e siguruesit nëse nuk merren masa korigjuese efektive të menjëhershme.</p>	<p>Paaftësia e siguruesit për të vazhduar operacionet e tij financiare ose për të përmbushur detyrimet e financiare është e dukshme. Intervenimi mbikëqyrës është i pashmangshëm. Njëjtte sikurse te rasti i vlerësimit të rrezikut mbi mesatar me drejtim nga i larti.</p>		<p>Nëse është arritur moment i paaftësisë së siguruesit për të operuar, aplikohet masa e likuidimit;</p> <p>Kur është e aplikueshme, vendosni siguruesin në regjimin e veçantë të përmbylljes.</p>

8. Faza e tetë – Përcjellja dhe mbikëqyrja nga jashtë (off-site)

Analizat nga jashtë (off-site) janë të varura nga marrja e informacionit të besueshëm prej burimeve të ndryshme që mund të përdoren në analizimin e rreziqeve aktuale dhe potenciale në një sigures. Ka shumë burime informacioni që mund të përdoren në kryerjen e analizave nga jashtë (off-site) dhe të gjitha mund të jenë të dobishme për analistin nga jashtë vendit (off-site) në kryerjen e detyrave të tij/saj.

Mbikëqyrja nga jashtë ka një numër objektivash të cilat mund të përmbledhen si në vijim:

- Të identifikojë siguresit që edhe pse aktualisht janë të shëndetshëm mund të përballen me vështirësi në periudhën afatshkurtër dhe afatmesme;
- Të monitorojë nga afër siguresit e identifikuar që kanë probleme apo vështirësi të rëndësishme;
- Të vlerësojë zhvillimet dhe trendet në tregun e sigurimeve ose në përgjithësi në ekonomi e që mund të kenë ndikim në një sigures të caktuar ose në tregun e sigurimeve në tërësi;
- Të kryejë analizën e vazhdueshme të raporteve financiare periodike të siguresve dhe të dhënave të tjera të marra në baza të rregullta në BQK;
- Të adresojë veprimet korrigjuese dhe të sigurohet se ato janë ndërmarrë në kohën e duhur dhe se veprime të tilla po arrijnë rezultatet e dëshiruara.

Divizioni i mbikëqyrjes nga jashtë vlerëson raportet financiare dhe të dhënat e tjera të siguresve në mënyrë të vazhdueshme nëpërmjet raporteve mujore, tremujore dhe vjetore të paraqitura nga secili sigures. Duke marrë informacionin financiar, Departamenti i Mbikëqyrjes së Sigurimeve ka mundësinë të monitorojë dhe vlerësojë pozicionin aktual të një siguresi individual dhe të industrisë dhe të ndjekë performancën e tyre në periudha të ndryshme kohore.

Përmes raporteve financiare dhe të dhënave tjera mbikëqyrësit nga jashtë vendi (off-site) mund të jenë në gjendje që të monitorojnë gjendjen financiare të siguresit në mënyrë të vazhdueshme. Meqenëse nuk është e mundur që të jesh gjatë gjithë kohës në terren (në vend), një sistem i mbikëqyrjes nga jashtë, shpesh herë i quajtur monitorim është bërë një metodë e pranuar gjerësisht brenda mbikëqyrjes së sigurimit.

Të gjitha informatat e pranuar në Departamentin e Mbikëqyrjes së Sigurimeve për qëllime të analizave do të merren nga divizioni i mbikëqyrjes nga jashtë (off-site) dhe saktësia e informacionit do të verifikohet në masën më të mirë të mundshme përpara se t'i jepet stafit tjetër për analizë.

Kjo nuk do të thotë se informacioni "i pastër" do të jetë 100% i saktë ose se analistët (ekzaminerët) në terren nuk do të duhet të kontaktojnë siguresit për sqarimin e informacionit ose për të marrë përgjigje për pyetjet ose shqetësimet e tyre. Kështu, analistët (ekzaminerët) nga jashtë (off-site) do të kërkojnë variancat e mëdha nga një periudhë kohore në tjetrën, dhe

gjithashtu duhet t'i kushtojnë vëmendje ku ka linja të caktuara me numra ku më parë nuk kishte asnjë, dhe anasjelltas, ku aktualisht nuk ka linja të caktuara aty ku ka pasur më parë.

8.1 Burimet e informacionit për analistët (ekzaminerët) nga jashtë

Raporti i Ekzaminimit në Vend është burimi më i mirë i informacionit për analiza nga jashtë (off-site), pasi ai është bërë duke kryer një ekzaminim në vend, duke verifikuar raportet e dorëzuara në BQK, duke rishikuar politikat dhe procedurat dhe, në përfundim, ai ofron një vlerësim të përbërë të profilit të rrezikut të siguresit dhe një listë të mangësive që janë shqetësuese dhe që duhen korrigjuar. Shkurtime, ekzaminimi në vend (terren) ofron bazën më të mirë për analistët (ekzaminerët) nga jashtë (off-site) për t'u përdorur për qëllime krahasuese deri në ekzaminimin e radhës në vend.

Raporte të tjera hyrëse janë:

- Raportet e rregullta financiare të dorëzuara nga siguresi të cilat përfshijnë pasqyrat financiare dhe raporte të tjera plotësuese siç kërkohen nga rregulloret;
- Raporti mujor statistikor, i cili kryesisht ofron informacion statistikor mbi primet e shkruara bruto dhe dëmet bruto të paguara për çdo klasë biznesi;
- Raportet mujore dhe tremujore, të cilat ofrojnë informacion mbi respektimin e kërkesave të pajtueshmërisë, kërkesat e kujdesit dhe informacione të tjera gjithashtu sikurse informacionet financiare të siguresit;
- Pasqyrat vjetore financiare;
- Raporti Vjetor i Auditimit Financiar;
- Raporti Vjetor i Planit të Biznesit;

Nga këto raporte, gjenerohen raporte nga DMS përmes sistemeve të raportimit të cilat përdoren brenda për analiza dhe për raportim tek menaxhmenti i BQK-së, duke përfshirë:

- Raporti i Performancës së siguresit
- Analiza e planit të biznesit të siguresit.
- Analiza e raporteve financiare (Raporti i Auditorit të Jashtëm) dhe e Raportit Vjetor të dorëzuar nga siguresi.
- Analiza e raporteve tjera plotësuese të siguresve;
- Raportet tremujore të cilat përmbajnë të dhëna për adekuatshmerinë e kapitalit, margjinën e aftësisë paguese (solvencës) dhe asetet që mbulojnë provizionet teknike, që duhet t'i ofrohen pastaj menaxhmentit të lartë të BQK-së për të gjithë tregun e sigurimeve dhe për gjendjen financiare të secilit sigures;
- Raporti mujor statistikor, që dorëzohet tek Bordi i BQK-së;
- Raportet e rregullta financiare që dorëzohen tek Komiteti i Makroprudencës brenda BQK-së;
- Raportet e rregullta kuartale që dorëzohen tek Departamenti i Menaxhimit të Rrezikut;

- Raportet e rregullta që përgatiten dhe raportohen në kuadër të kërkesave të MSA-së;
- Të dhënat e sigurimeve që raportohen tek organizatat tjera në kuadër të marrëveshjeve të mirëkuptimit (MOU) me BQK-në;
- Raportet tjera dhe analizat e kërkuara nga menaxhmenti i BQK-së dhe Bordi i BQK-së poashtu.

Raportet e publikuara mund të përdoren si burim informacioni dhe duhet të krahasohen me raportet e tjera për të siguruar konsistencën e të dhënave dhe që asnjë problem të mos jetë shmangur (në raportet e tjera) ose të mos jenë shpalosur (në raportin e publikuar).

Shpalosja e informacioneve në faqen e internetit (website) mund të përdoret për të vlerësuar aspekte të tjera të performancës financiare dhe operacionale të siguresit, si dhe nëse institucioni është në përputhje me shpalosjen e kërkesave të përcaktuara të qeverisjes, të përcaktuara në Rregulloren për Qeverisjen e Korporatave të Siguruesve (2022) dhe në Rregulloren për publikimin e informacionit.

Gazetat lokale dhe publikime të tjera të ngjashme mund të përdoren për të mësuar më shumë rreth një siguresi dhe rrezikut të tij, veçanërisht rrezikut reputacional. Intervistat me menaxhmentin mund të paralajmërojnë analistin (ekzaminerin) për planet dhe operacionet aktuale të siguresit.

Reklamat në gazetata lokale ose në tabelat e siguresit ose vende të tjera gjithashtu mund të paralajmërojnë një analist (ekzaminer) për një produkt ose shërbim të ri që mund të shkaktojë rrezik potencial për një sigures.

Burime të tjera informacioni. Shërbimet e vlerësimit (Fitch, Standard and Poor's, Moody's) dhe burime të tjera të tilla të cilat ofrojnë informacion për çdo sigures ose grup të veçantë ose sistemin në tërësi duhet të rishikohen dhe informacioni i tyre të përdoret në analiza dhe raporte nëse është relevant dhe domethënës. Një informacion i tillë duhet të investigohet dhe vlerësohet për sa i përket korrektësisë dhe efektit të tij. Analisti (ekzaminerin) nuk duhet të injorojë një informacion të tillë të publikuar, pasi të paktën mund të ndikojë në besimin e publikut tek siguresi ose sistemit të sigurimeve dhe zakonisht i njëjti rishikohet edhe nga huadhënësit dhe investitorët në kompani të sigurimeve.

8.2 Procesi i mbikëqyrjes nga jashtë

Monitorimi nga jashtë (off-site) është një proces i vazhdueshëm dhe i pa ndalshëm, pasi problemet mund të ndodhin ose të zbulohen në çdo kohë. Është më mirë nëse një person është përgjithësisht përgjegjës për analizën nga jashtë (off-site) të një siguresi, për të siguruar vazhdimësinë e informacionit dhe standardizimin e vlerësimeve të rrezikut të tij. Një parim i rëndësishëm i mbikëqyrjes së sigurimeve është që problemet të zbulohen, raportohen, adresohen dhe korrigjohen në mënyrë të shpejtë dhe në kohë. Aktivitetet nga jashtë (off-site) për të arritur këto qëllime përfshijnë:

- analiza të rregullta dhe specifike nga jashtë (off-site);
- analiza e kërkesave nga siguresit që janë subjekt i miratimit/mosmiratimit të tyre;
- rishikimi dhe vlerësimi i raporteve të auditimit të jashtëm;

- ndjekja e treguesve apo indikatorëve kryesorë financiarë të siguruesve;
- rishikimi i zbatimit të vendimeve të BQK-së të dorëzuara te siguruesit;

Mbikëqyrja nga jashtë (off-site) përfshin analizën e ngjarjeve specifike gjatë të cilave analistët (ekzaminerët) kryejnë analiza për një sigurues specifik dhe lëshojnë një raport zyrtar për të. Ato janë të kufizuara në atë që mbikëqyrësit nuk shkojnë në terren tek siguruesi për këtë lloj analize dhe nuk shqyrtojnë ose shfletojnë dosjet dhe dokumentet e brendshme të siguruesit. Megjithatë, nuk është e pazakontë që analistët nga jashtë (off-site) të marrin pjesë në ekzaminimin në vend të siguruesve për të cilët ata janë kryesisht përgjegjës. Në fakt, kjo mund të ndihmojë analistin (ekzaminerin) në atë që ata mund t'u bëjnë pyetje drejtpërdrejt siguruesve derisa janë në ekzaminim në vend. Do të ishte gjithashtu një aktivitet normal për një analist nga jashtë (off-site) të verifikojë raportimin e bërë në BQK dhe në disa raste, analisti (ekzamineri) mund të jetë personi më i përshtatshëm për të udhëhequr një ekzaminim në vend. Në përgjithësi, procesi i monitorimit nga jashtë (off-site) përdor raporte të rregullta financiare ose të dhëna tjera financiare të kërkuara në veçanti. Ato mund të jenë të dy llojeve kryesore:

Analizat e rregullta nga jashtë (off-site) janë një rishikim dhe analizë gjysmë-vjetore⁵ e raporteve të kujdesit dhe raporteve të performancës së siguruesit dhe informacioneve të tjera në dispozicion.

Ky vlerësim është i ndarë nga vlerësimi i siguruesit që jepet zakonisht vetëm gjatë ekzaminimit në vend dhe diskutohet më gjerësisht në seksionin vijues. Raporti përmban gjithashtu diskutimet narrative të problemeve ose kushteve të rëndësishme. Ky lloj raporti nuk synon të jetë një prezantim i detajuar i të gjitha aspekteve të operacioneve të siguruesit, siç gjenden në raportin e plotë të ekzaminimit në vend.

Ngjashëm me mbikëqyrjen në vend, analizat e rregullta nga jashtë (off-site) mund të konsiderohet se fokusohen në analizën bazë, dhe analizat speciale nga jashtë (off-site) për t'u fokusuar në analizën e zgjeruar dhe impakt analizën.

Mbikëqyrja e veçantë nga jashtë (off-site) mund të ndodhë në çdo kohë dhe të përfshijë analiza dhe verifikime të kryera në përgjigje të informacionit të pafavorshëm që është i rëndësishëm për një sigurues. Një analizë e tillë ad hoc mund të ketë çdardo shtrirje, por do të fokusohet në shpalosjen e problemeve specifike, megjithëse fushëveprimi mund të zgjerohet në varësi të seriozitetit të mangësive dhe kahjes së orientimit që analiza ndjek në investigim. Këto analiza nga jashtë (off-site) mund të kërkohen nga menaxhmenti i BQK-së.

Planifikimi dhe caktimi specifik i stafit do të bëhet nga udhëheqësi i divizionit përgjegjës për siguruesin që do të ekzaminohet. Të dhënat e përdorura në analizë zakonisht do të përfshijnë, përveç raporteve të rregullta të parashtruara, informacionin e kërkuar posaçërisht nga siguruesi i cili është i rëndësishëm për problemin ose subjektin që po ekzaminohet.

Formati i raportit mund të marrë çdo formë të përshtatshme, siç udhëzohet nga menaxheri që miraton analizën, por duhet të jetë i përmbledhur dhe i saktë, me informacion adekuat të dokumentuar në sistem ose në dokumentet e punës të dorëzuara nga siguruesit. Një format i

⁵ Në varësi të rrethanave, analizat e rregullta nga jashtë (off-site) mund të kryhen edhe më shpesh.

rekomanduar i raportit është përdorimi i pjesës së zbatueshme të raporteve gjysmë-vjetore të analizave nga jashtë (off-site), për treguesit e rrezikut dhe komentet përshkruese, duke përfshirë veprimet korrigjuese të kërkuara. Është e rëndësishme që raporti i analizës së veçantë dhe dokumentacioni të qëndrojnë të fokusuar në problemin që po ekzaminohet dhe të mos përmbajnë në masë të madhe informacion sipërfaqësor ose të parëndësishëm. Në përfundimin e tij, raporti duhet të zgjidhë arsyet e analizës së veçantë duke kërkuar veprime korrigjuese, duke deklaruar se nuk ekziston ndonjë problem domethënës, ose duke rekomanduar ekzaminim të mëtejshëm, si p.sh. me ekzaminim të posaçëm në vend, me ose pa praninë e analistit (ekzaminerit) nga jashtë (off-site) për këtë çështje.

8.2.1 Asistenca për ekzaminimet në vend

Para dhe gjatë ekzaminimit në vend, analisti (ekzaminer) nga jashtë (off-site) duhet të ndihmojë me të dhënat financiare për ekzaminimin, bazuar në analizat nga jashtë, dhe duhet të komunikojë me ekipin në vend sipas nevojës gjatë ekzaminimit, nëse nuk është tashmë i pranishëm në ekzaminim. Çdo raport i kujdesshëm i marrë nga analizat nga jashtë (off-site) ose raporteve të gjeneruara të performancës së siguruesit ose çdo raport tjetër i tillë i marrë ose zhvilluar gjatë ekzaminimit në vend duhet t'i përcillet sa më shpejt të jetë e mundur ekzaminuesit përgjegjës. I gjithë aktiviteti normal dhe i rregullt prej analizave nga jashtë (off-site) duhet të vazhdojë gjatë ekzaminimit në vend, por mbikëqyrësit kanë avantazhin e shtuar që çdo verifikim dhe përcjellje e nevojshme mund të kryhet nga ekzaminerët në vend. Është jashtëzakonisht e rëndësishme që ekzaminimi në vend të përfshijë një verifikim të të gjitha raporteve të dorëzuara në DMS, duke përdorur të dhënat më të fundit të periudhës së raportuar. Nëse disponohet, analisti (ekzaminer) nga jashtë (off-site) duhet ta kryejë këtë verifikim gjatë ekzaminimit në vend.

8.2.2 Përcjellja pas ekzaminimit në vend

Qëllimi i përcjelljes është që të sigurojë që siguruesi t'i përgjigjet çështjeve të adresuara në kohë dhe të përmbush çdo masë të ndërmarrë. Nëse siguruesi nuk korrigjon mangësitë, atëherë do të ndërmerren veprime të mëtejshme dhe më të rrepta mbikëqyrëse. Në përgjithësi, procedurat për një përcjellje (follow-up) të tillë do të jenë:

Vendosja e dosjeve pas ekzaminimit

- Shënoni dhe përmbliidhni gjetjet e ekzaminimit
- Shënoni veprimet korrigjuese të kërkuara dhe datat e përfundimit, nëse ka
- Regjistroni në log kur dokumentacioni për korrigjim vjen ose nëse ka kaluar afati
- Nëse afati ka kaluar, kontaktoni menaxhmentin e siguruesit me telefon dhe përcjellni me letër (shkresë)
- Nëse dokumentacioni është marrë, rishikoni për të kontrolluar përmbushjen
- Nëse një ose më shumë çështje nuk janë adekuate, kthehuni tek menaxhmenti i siguruesit për arsyetimin dhe afatin e fundit për përgjigje; vazhdoni derisa mangësitë të zgjidhen.

- Për mungesë të vazhdueshme korigjimi ose për mosreagim për çështjet kryesore, t'i propozoni menaxhmentit mbikëqyrës veprime më rigoroze, duke përfshirë një ekzaminim të posaçëm në vend, gjoha, urdhra që kufizojnë aktivitetin dhe veprime të tjera detyruese të BQK-së të cilat do të ishin të zbatueshme për llojin dhe seriozitetin e rastit.
- Veprime të tilla duhet të dokumentohen dhe të mbahen në dosjen e pas ekzaminimit me veprime të vazhdueshme deri në zgjidhjen e tyre.

8.3 Rrjedha e punës ndërmjet mbikëqyrjes në vend dhe mbikëqyrjes nga jashtë (off-site)

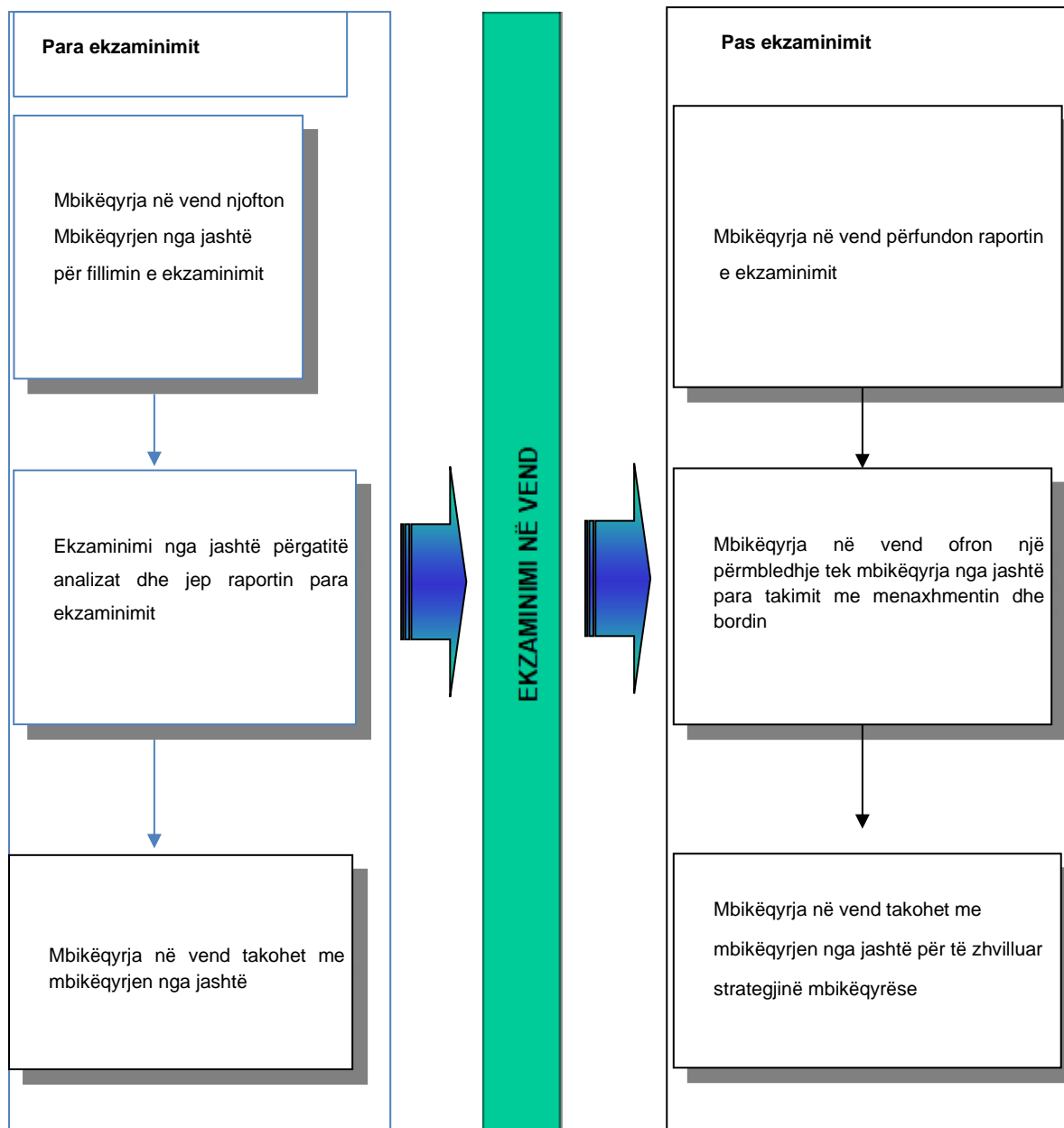
Përveç analizave financiare periodike, analistët nga jashtë (off-site) duhet të japin kontribut të rëndësishëm në fazat e planifikimit për ekzaminimet në vend dhe madje mund të marrin pjesë në ekzaminimet në vend. Informacioni i kërkuar për analizën e planifikimit të ekzaminimit në vend duhet të jetë i ngjashëm me atë që përmbahet në raportin e fundit gjashtëmujor. Megjithatë, ai duhet gjithashtu të përditësohet për të përfshirë çdo informacion shtesë të marrë nga/të njohur për siguresin që do të ishte i dobishëm për ekzaminimin. Analiza e planifikimit të ekzaminimit në vend mund të përfshijë gjithashtu tabela plotësuese që përmbledhin raportet përkatëse të informacioneve gjatë dymbëdhjetë muajve të fundit.

Të gjitha raportet duhet t'u jepen personave që do të marrin pjesë në ekzaminimin në vend të paktën një javë përpara datës së planifikuar të fillimit të ekzaminimit në vend dhe duhet të pasohen me një takim të kryesuar nga një udhëheqës i DMS-së për të diskutuar informacionin dhe për të bërë ndryshimet e nevojshme në fushëveprimin e ekzaminimit. Ky afat kohor do t'u japë ekzaminerëve në vend kohë të mjaftueshme për të shqyrtuar analizën dhe për të qenë të përgatitur për ta diskutuar atë me personelin e analizave nga jashtë (off-site).

Ndërveprimi ndërmjet dy divizioneve nuk duhet të ndalet pas fazës së planifikimit të ekzaminimit në vend. Është e rëndësishme që ekipi në terren të komunikojë gjetjet e tyre të përgjithshme tek analisti (ekzamineri) nga jashtë (off-site) në mënyrë të vazhdueshme. Informacioni i marrë gjatë ekzaminimit në vend do të verifikojë saktësinë e informacionit të raportuar dhe personeli i analizave nga jashtë (off-site) duhet të jetë i vetëdijshëm për vlefshmërinë e të dhënave dhe për çdo ridorëzim të kërkuar të raporteve.

Ndërveprimi i stafit të analizave nga jashtë (off-site) dhe atij të mbikëqyrjes në vend është i përmbledhur si në grafën e mëposhtëm:

Grafiku 2. Ndërveprimet në cilkin mbikëqyrës

9. Shtojcat e Manualit

Shtojca I: BQK Sigurmet – Tabelat Mbikëqyrëse

Shtojca II: Shembull mbi njohuritë/informacionet bazë të siguruesit

Shtojca III: Formulari mbi tabelen e përmbajtjes dhe indeksimi i letrave të punës

Shtojca IV. Modeli i raportit të ekzaminimit të bazuar në rrezik për siguruesin

Shtojca V. Shembull i profilit përmbledhës të siguruesi

Shtojca VI. Treguesit e paralajmërimit të hershëm

10. Hyrja në fuqi

Ky manual do të jetë efektiv nga data 1 janar 2025 dhe me hyrjen e tij në fuqi do të shfuqizohet Manual i Mbikëqyrjes së Bazuar në Rrezik për Siguruesit, i miratuar më 31 korrik 2019.

Ahmet Ismaili

Kryesues i Bordit Ekzekutiv

Shtojca I: BQK Sigurmet – Tabelat Mbikëqyrëse

PYETJET PËR VLERËSIMIN MBIKËQYRËS

A. QEVERISJA E BRENDSHME

Objektivat e vlerësimit mbikëqyrës	Praktikat më të mira për pikat e vlerësimit mbikëqyrës	Udhëzuesit e vlerësimit
A1. Korniza Organizative, struktura dhe dizajni		
<ul style="list-style-type: none"> Sigurimi se institucioni ka krijuar një strukturë korporative të përshtatshme dhe transparente. 	<ul style="list-style-type: none"> A është struktura korporative dhe organizative e siguruesit e qartë, transparente dhe e përshtatshme? A e kupton bordi plotësisht atë? A siguron struktura organizative e siguruesit shpërndarje të qartë dhe koherente të përgjegjësive, autoritetit dhe burimeve? A mbulohen të gjitha detyrat e rëndësishme dhe a shmangen mbivendosjet e panevojshme, me bashkëpunim efektiv ndërmjet personelit kyç? A e rishikon bordi sistemin e qeverisjes në baza të rregullta për të siguruar efektivitetin e tij? 	<ul style="list-style-type: none"> Duhet të merret struktura organizative dhe kontrollohet nëse është e përshtatshme për veprimtarinë e institucionit, me linjat e duhura të raportimit dhe ndarjen e nevojshme të detyrave; Kontrolloni nëse udhëheqja e siguruesit ofron një arsyetim të qartë për strukturën e përgjithshme operacionale të zgjedhur nga siguruesi, nëse ka probleme të mundshme që dalin nga struktura e përmendur dhe nëse Bordi është në dijeni për problemet të tilla dhe nëse siguruesi mund të adresojë ndonjë shqetësim që mund të keni në lidhje me linjat e raportimit ose ndarjen e detyrave; Rishikoni ndarjen e detyrave, përgjegjësive dhe burimeve; Vlerësoni nëse ka ndarje adekuate të detyrave brenda institucionit dhe nëse kjo ndarje funksionon.

<ul style="list-style-type: none"> Të sigurohet se institucioni ka një kuadër të fortë dhe gjithëpërfshirës të kontrollit të brendshëm, duke përfshirë funksione specifike të pavarura të kontrollit; 	<ul style="list-style-type: none"> A ka ndërmarrë siguruesi politika të shkruara në lidhje, të paktën, me menaxhimin e rrezikut, kontrollin e brendshëm, auditimin e brendshëm, pajtueshmërinë dhe, sipas rastit, kontraktimin? A rishikohen këto politika të shkruara të paktën çdo vit? A i nënshtrohen miratimit paraprak nga bordi dhe menaxhmenti? 	<ul style="list-style-type: none"> Merrni dokumente thelbësore për funksionet përkatëse dhe vlerësoni nëse ato janë të shëndosha dhe të përshtatshme për institucionin; Pyetni anëtarët e Bordit në intervista nëse ata i rishikojnë rregullisht këto politika dhe japin miratimin e tyre paraprak.
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri që siguruesi dokumenton modelin e saj të brendshëm; 	<ul style="list-style-type: none"> A i dokumenton siguruesi dizajnin dhe detajet operacionale të modelit të tyre të brendshëm? 	<ul style="list-style-type: none"> Kontrollo dokumentacionin

A2. Përgjegjësitë kryesore të bordit dhe mbikëqyrja e menaxhmentit		
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se bordi miraton dhe mbikëqyr zbatimin e strategjisë së institucionit. 	<ul style="list-style-type: none"> A zhvillon dhe vendos bordi strategjinë e përgjithshme, objektivat e biznesit dhe planet kryesore të veprimit dhe a monitoron performancën? 	<ul style="list-style-type: none"> Intervistat me menaxhmentin e lartë dhe anëtarët e bordit; Rishikimi i procesverbaleve të bordit dhe komisioneve përkatëse për të verifikuar nëse bordi ka miratuar strategjinë ekzistuese dhe kornizën qeverisëse;
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se bordi ushtron mbikëqyrje efektive mbi menaxhmentin e lartë 	<ul style="list-style-type: none"> A ka siguruesi një proces për vendosjen dhe monitorimin e standardeve të performancës për menaxhmentin e lartë? A vlerëson nëse ky proces siguron konsistencë me objektivat afatgjata, strategjinë dhe qëndrueshmërinë financiare? Cila është marrëdhënia e bordit me drejtuesit kryesorë dhe menaxhmentin? A ndërveprojnë në mënyrë efektive menaxhmenti dhe bordi? 	<ul style="list-style-type: none"> Rishikimi i procesit të përcaktimit dhe monitorimit të standardeve të performancës për menaxhmentin e lartë duke marrë dokumentacionin e procesit dhe duke kryer intervista me anëtarët e bordit dhe menaxhmentin e lartë; Merrni procesverbale nga takimet ndërmjet menaxhmentit të lartë dhe bordit;
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se Bordi luan rolin e tij të nevojshëm në krijimin e kulturës organizative 	<ul style="list-style-type: none"> A vendosin anëtarët e bordit "tonin në krye" duke krijuar dhe promovuar një kulturë të duhur rreziku dhe një mjedis kontrolli etik dhe të shëndoshë? 	<ul style="list-style-type: none"> Rishikimi i procesverbaleve të Bordit dhe intervistave me anëtarët e Bordit. Rishikimi i termave të referencës së Bordit; Pyetni nëse bordi ka kërkuar ndonjëherë një rishikim të kulturës organizative;
<ul style="list-style-type: none"> Sigurohuni nëse Bordi ka marrë informacionin e nevojshëm 	<ul style="list-style-type: none"> A siguron bordi që ka qasje në informacione të sakta, relevante dhe në kohë dhe a mund të ketë qasje te personat përkatës brenda organizatës? 	<ul style="list-style-type: none"> Rishikoni procesin e vendimmarrjes dhe monitorimit të standardeve të performancës për menaxhmentin e lartë duke marrë dokumentacionin e procesit dhe duke kryer intervista me anëtarët e bordit dhe menaxhmentin e lartë Merrni informacionet e fundit të Bordit, si dhe procesverbalet nga takimet ndërmjet menaxhmentit të lartë dhe bordit nëse kërkohet.

A3. Funksionimi i Bordit dhe Proceset		
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se të gjithë anëtarët e bordit caktojnë kohë të mjaftueshme për të kryer funksionet e tyre. 	<ul style="list-style-type: none"> A mban siguruesi një regjistër të aktiviteteve profesionale dytësore të anëtarëve të bordit nga këndvështrimi i angazhimit kohor ndaj aktiviteteve të bordit dhe pavarësisë së tyre? A i kushtojnë anëtarët e bordit kohë dhe energji të mjaftueshme për të përmbushur përgjegjësitë e tyre? A kërkon bordi në mënyrë proaktive informacione përkatëse nga komitetet/menaxhmenti i lartë dhe a e sfidon atë informacion sipas nevojës? 	<ul style="list-style-type: none"> Merrni procesverbalet e mbledhjeve të bordit për të kontrolluar pjesëmarrjen dhe listën e aktiviteteve profesionale dytësore të anëtarëve të organit drejtues; Kontrolloni nëse ka sfidë të mjaftueshme gjatë diskutimeve të Bordit përmes procesverbalit të Bordit Kontrolloni nëse statuti i bordit ose dokumenti tjetër vendos kufizime dhe nëse ka një proces që anëtarët e bordit të raportojnë aktivitetet e tyre të jashtme.
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se bordi kryen një vlerësim. 	<ul style="list-style-type: none"> A zbaton Siguruesi një vetëvlerësim të bordit? 	<ul style="list-style-type: none"> Shqyrtimi i dokumenteve dhe procesverbaleve të Bordit dhe , shpalosjet publike në lidhje me vlerësimet e bordit. Intervistat me anëtarët e Bordit
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se të gjitha vendimet janë të dokumentuara në mënyrë adekuate. 	<ul style="list-style-type: none"> A i dokumenton ndërmarrja siç duhet vendimet e marra nga bordi? A merr dhe dokumenton ndërmarrja procesverbalet e mbledhjeve të bordit dhe komitetit? A janë këto procesverbale përgjithësisht të sakta dhe në mënyrë të arsyeshme shteruese, duke ofruar dëshmi të diskutimit dhe debatit kuptimplotë? 	<ul style="list-style-type: none"> Rishikimi i procesverbaleve të Bordit.

A4. Përshtatshmëria, përbërja e Bordit dhe profili		
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se ekziston një bord me aftësi të përshtatshme 	<ul style="list-style-type: none"> A miraton siguruesi një politikë efektive për të siguruar përshtatshmërinë e anëtarëve të bordit, dhe se ajo përfshin standardet, kërkesat dhe kushtet minimale që duhet të plotësohen nga anëtarët e emëruar të bordit dhe që kjo politikë të rishikohet sipas nevojës? A përdoret një matricë e aftësive të bordit për të kapur këtë informacion? 	<ul style="list-style-type: none"> Intervistat me kryetarin e komitetit të emërimit (nëse është në vend) Shqyrtimi i procesverbalit të komisionit për nominim Rishikimi i statuteve të Bordit/Komitetit për të kontrolluar kërkesat e anëtarëve Rishikoni matricën e aftësive, nëse është e disponueshme.
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se ekziston një politikë për vlerësimin e përshtatshmërisë dhe përshtatshmërisë së anëtarëve të rinj të bordit 	<ul style="list-style-type: none"> A siguron ndërmarrja që personat që drejtojnë kompaninë e sigurimit të jenë "të aftë dhe të duhur" për të kryer detyrat e tyre? 	<ul style="list-style-type: none"> Intervistat me kryetarin e komitetit të emërimit (nëse vendoset) Shqyrtimi i procesverbalit të komisionit për nominim Rishikoni statutet e bordit dhe komitetit për të kontrolluar kërkesat e anëtarëve
<ul style="list-style-type: none"> Merrni sigurinë se ekziston një plan emërimi 	<ul style="list-style-type: none"> A zbaton ndërmarrja një politikë emërimi e cila siguron që anëtarët e bordit të emërohen për një periudhë të përshtatshme dhe parashikon rrezikun që shumë anëtarë mund të duhet të zëvendësohen njëkohësisht? 	<ul style="list-style-type: none"> Rishikimi i Komisionit të Emërimit (nëse është krijuar) dhe Procesverbaleve të Bordit. Intervistat me anëtarët e Bordit.
<ul style="list-style-type: none"> Verifikoni që një përqindje e mjaftueshme e Bordit janë NED 	<ul style="list-style-type: none"> A ka një numër të mjaftueshëm anëtarësh joekzekutivë të bordit (të paktën një shumicë) për të ofruar bazën për vendimmarrje të pavarur? 	<ul style="list-style-type: none"> Rishikoni statutin e bordit dhe kërkesat e përbërjes. Ekzaminoni rolet dhe sfondin e drejtorit.

<ul style="list-style-type: none">• Sigurohuni që anëtarët e bordit të veprojnë me pavarësi	<ul style="list-style-type: none">• A ka siguruesi një kërkesë për pavarësi? A veprojnë anëtarët e bordit të siguruesit me pavarësi mendore? A janë përmbushur standardet lokale për pavarësinë?• Në vlerësimin e pavarësisë së një anëtari, merren parasysh faktorët e mëposhtëm:<ul style="list-style-type: none">a) Pozicionet e mëparshme dhe të tashme të mbajtura në institucion ose firma të tjera;b) Marrëdhëniet personale, profesionale ose të tjera ekonomike me menaxhmentin, në të njëjtin institucion, në shoqërinë amë ose filialet e tij; dhec) Marrëdhënie personale, profesionale apo të tjera ekonomike me aksionerët kontrollues të të njëjtave institucione, me institucionin amë ose filialet e saj?	<ul style="list-style-type: none">• Rishikoni statutin e Bordit dhe rregulloret e qeverisjes korporative të kompanisë• Intervistat me anëtarët e Bordit dhe anëtarët e Komitetit të Emërimit, nëse krijohen.
---	---	---

A5. Komitetet e Bordit		
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se Bordi krijon komitete sipas nevojës, përcakton mandatin e tyre dhe se komisionet i nënshtrohen rishikimeve të shpeshta 	<ul style="list-style-type: none"> A krijon bordi komitete për të mbështetur bordin e plotë në kryerjen e funksioneve të tij, dhe aty ku është e përshtatshme, për të përmirësuar efektivitetin, efikasitetin, cilësinë dhe pavarësinë e vendimmarrjes së bordit dhe për të përmirësuar mbikëqyrjen dhe qeverisjen e siguresit në varësi të madhësisë së kompanisë dhe profilit e rrezikut? A e përcakton bordi qartë mandatin, autoritetin dhe përgjegjësitë e ndonjë komisioni të themeluar, si dhe përbërjen e tyre dhe procedurat e punës? A e rishikon bordi performancën e komiteve të tij të paktën çdo vit? 	<ul style="list-style-type: none"> Merrni kuadrin organizativ të institucionit Rishikimi i procesverbaleve të Bordit dhe intervistat me drejtorët dhe anëtarët e komisionit Rishikoni statutet e komisionit ose termat e referencës dhe procesverbalet e zgjedhura të komisionit.
<ul style="list-style-type: none"> Verifikoni që çdo komision ku ka një potencial për një konflikt interesi përbëhet nga shumica e anëtarëve joekzekutivë të bordit 	<ul style="list-style-type: none"> A përbëhet nga një shumicë e anëtarëve joekzekutivë të bordit, në mënyrë që të sigurohet pavarësia e vendimmarrjes, ndonjë komitet bordi që trajton çështjet ku ka një potencial për një konflikt interesi? Komitetet e bordit që trajtojnë çështje të tilla duhet, ku është e mundur, të përbëhen plotësisht nga anëtarë të bordit jo-ekzekutiv 	<ul style="list-style-type: none"> Merrni përbërjen e komitetit dhe konfirmoni statusin e tyre NED. Intervistat me drejtorët, anëtarët e komisionit dhe drejtuesit
<ul style="list-style-type: none"> Kontrolloni që komisionet t'i raportojnë Bordit shpesh 	<ul style="list-style-type: none"> A raportojnë komisionet ose kryetarët e komisioneve rregullisht te bordi për zhvillimin e punëve të tyre dhe a i japin rekomandime bordit për çështjet që u janë deleguar për shqyrtim dhe shqyrtim? 	<ul style="list-style-type: none"> Kartat/kushtet e referencës së Komisionit të Rishikimit. Intervistat me drejtorët, anëtarët e komisionit dhe drejtuesit Rishikoni procesverbalet e bordit

<p>Merrni siguri se institucioni ka krijuar një komitet auditimi me rolet dhe përgjegjësitë e duhura</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A është krijuar një komitet auditimi për të rishikuar raportimin financiar të propozuar dhe shpalosjet e lidhura me to dhe për të mbikëqyrur auditimin e brendshëm dhe të jashtëm? • A ofron komiteti i auditimit mbikëqyrje të pavarur të pasqyrave financiare të siguruesit dhe informacioneve shpjeguese të lidhura me to, si dhe të çështjeve të auditimit të brendshëm dhe të jashtëm? • A është komiteti i auditimit përgjegjës për: <ul style="list-style-type: none"> ○ Rishikimin e pasqyrave financiare të siguruesit dhe diskutimet dhe dhënien e informacioneve shpjeguese përkatëse përpara dorëzimit të tyre në bord, rishikimin dhe vlerësimin e politikave dhe praktikave kontabël të siguruesit, sigurimin e kontrolleve të brendshme të duhura mbi raportimin financiar dhe rishikimin e çdo kthimi apo raporti financiar ose aktuarial që i jepet mbikëqyrësit; ○ Rekomandimi i emërimit të auditorit të jashtëm, sigurimi i përshtatshmërisë, korrektësisë dhe pavarësisë së tij/saj, miratimi i planit të auditimit dhe tarifat e auditimit, rishikimi dhe miratimi i çdo shërbimi dhe tarife jo-audit, rishikimi i gjetjeve të auditimit dhe vlerësimi i implikimeve të tyre për raportimin financiar dhe kontrollet e brendshme dhe marrjen e veprimeve të nevojshme 	<ul style="list-style-type: none"> • Merrni kuadrin organizativ të institucionit ku përshkruhet funksioni i komitetit të auditimit dhe/ose termat e tij të referencës. • Shqyrtoni procesverbalet e mbledhjeve të komitetit të auditimit dhe raportet e bëra Bordit nga Kryesuesi i KA.
--	--	---

	<p>korrigjuese dhe rishikimin e performancës së auditorit të jashtëm;</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Rishikimi dhe diskutimi i planeve dhe raporteve të auditimit të brendshëm të përgatitur nga funksioni i auditimit të brendshëm dhe ndërmarrja e veprimeve të nevojshme korrigjuese? 	
<ul style="list-style-type: none"> • Merrni siguri se komiteti i auditimit mund të ketë akses në informacionin e kërkuar 	<ul style="list-style-type: none"> • A ka komiteti i auditimit akses të papenguar tek të gjithë drejtuesit kryesorë, drejtuesi i funksionit të auditimit të brendshëm, aktuari dhe personat e tjerë përkatës, si dhe te të gjitha të dhënat, raportet, dokumentet dhe informacionet përkatëse? 	<ul style="list-style-type: none"> • Rishikimi i statutit të komitetit të auditimit. • Intervistat me drejtorët/drejtorët/anëtarët e komisionit

B. QEVERISJA E RREZIKUT

B1. Korniza e Menaxhimit të Rrezikut dhe Përgjegjësitë e Bordit dhe Menaxhmentit në Qeverisjen e Rrezikut

<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se Bordi luan një rol të duhur në krijimin dhe monitorimin e një kuadri të menaxhimit të rrezikut. 	<ul style="list-style-type: none"> A është bordi përgjegjës përfundimisht për të siguruar efektivitetin e kuadrit të menaxhimit të rrezikut, përcaktimin e oreksit të rrezikut të ndërmarrjes dhe kufijtë e përgjithshëm të tolerancës ndaj rrezikut, si dhe për miratimin e strategjive dhe politikave kryesore të menaxhimit të rrezikut? 	<ul style="list-style-type: none"> Verifikoni që pikat e mëposhtme janë miratuar nga bordi: <ul style="list-style-type: none"> kornizën dhe politikat e menaxhimit të rrezikut; Kartat e Komitetit të Rrezikut të Bordit (dhe të gjitha komitetet e bordit).
--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • Merrni siguri se është krijuar një kornizë e menaxhimit të rrezikut 	<ul style="list-style-type: none"> • A kontrollon ekipi mbikëqyrës nëse siguruesi krijon, zbaton dhe mban një kuadër të përcaktuar qartë dhe të mirë-dokumentuar të menaxhimit të rrezikut që përfshin: <ol style="list-style-type: none"> a) Objektivat e menaxhimit të rrezikut, parimet kryesore të menaxhimit të rrezikut, oreksi i përgjithshëm i rrezikut dhe caktimi i përgjegjësive në të gjitha aktivitetet e siguruesit dhe është në përputhje me strategjinë e përgjithshme të biznesit të siguruesit; b) Politika adekuate të shkruara që mbulojnë përcaktimin dhe kategorizimin e rreziqeve materiale me të cilat përballet siguruesi; c) Proceset dhe procedurat e duhura që i mundësojnë siguruesit të identifikojë, vlerësojë, menaxhojë, monitorojë dhe raportojë rreziqet ndaj të cilave është ose mund të ekspozohet; d) Procedurat e duhura të raportimit dhe lidhjet kthyesë që sigurojnë që informacioni mbi kornizën e menaxhimit të rrezikut të monitorohet dhe menaxhohet në mënyrë aktive nga i gjithë stafi përkatës, bordi dhe menaxhmenti; dhe e) Raportet që i paraqiten bordit nga funksioni i menaxhimit të rrezikut mbi rreziqet materiale me të cilat përballet siguruesi dhe mbi efektivitetin e kuadrit të menaxhimit të rrezikut? 	<ul style="list-style-type: none"> • Merrni kornizën e menaxhimit të rrezikut dhe raportet periodike. • Intervistoni njerëzit kryesorë përgjegjës për funksionet dhe aktivitetet e ndryshme të menaxhimit të rrezikut.
---	---	--

<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se RMS ka një shtrirje të mjaftueshme 	<ul style="list-style-type: none"> A ka ndërmarrja në fjalë procese të cilat janë në përpjesëtim me natyrën, shkallën dhe kompleksitetin e rreziqeve të qenësishme në biznesin e saj dhe që i mundësojnë asaj të identifikojë dhe vlerësojë siç duhet rreziqet me të cilat përballet në afat të shkurtër dhe afatgjatë dhe ndaj të cilave është apo mund të ekspozohet? A mbulon sistemi i menaxhimit të rrezikut të paktën fushat e mëposhtme: <ol style="list-style-type: none"> nënshkrimi dhe rezervimi; menaxhimi i aktiveve dhe detyrimeve; investimet, në veçanti derivativët dhe angazhimet e ngjashme; menaxhimi i rrezikut të likuiditetit dhe përqendrimit; menaxhimi i rrezikut operacional; dhe risigurimi dhe teknika të tjera për zbutjen e rrezikut? A krijon ndërmarrja një politikë të menaxhimit të rrezikut e cila, të paktën: <ol style="list-style-type: none"> përcakton kategoritë e rrezikut dhe metodat për matjen e rreziqeve; përshkruan se si ndërmarrja menaxhon çdo kategori përkatëse, fushë të rreziqeve dhe çdo grumbullim të mundshëm të rreziqeve; përshkruan lidhjen me vlerësimin e përgjithshëm të nevojave të aftësisë pague, siç identifikohet në ORSA, 	<ul style="list-style-type: none"> Merrni kornizën e menaxhimit të rrezikut dhe gjykoni efikasitetin e tij. Intervistoni anëtarët e bordit dhe testoni njohjen e tyre me elementët e ndryshëm të sistemit dhe politikave të menaxhimit të rrezikut. A janë marrë apo i raportohen Bordit vendimet kryesore për mbrojtjen e risigurimit të jashtëm?
---	--	---

	<p>kërkesat e kapitalit rregullator dhe kufijtë e tolerancës së rrezikut të ndërmarrjes;</p> <p>d) specifikon kufijtë e tolerancës ndaj rrezikut brenda të gjitha kategorive përkatëse të rrezikut, në përputhje me oreksin ndaj rrezikut të ndërmarrjes; dhe</p> <p>e) përshkruan shpeshtësinë dhe përmbajtjen e testeve të rregullta të stresit dhe situatat që do të kërkonin teste stresi ad-hoc?</p>	
B2. Funkzioni i Menaxhimit të Rrezikut (RrMF)		
<ul style="list-style-type: none"> Roli dhe përgjegjësitë e RMF 	<ul style="list-style-type: none"> A krijon ndërmarrja një funksion efektiv të menaxhimit të rrezikut brenda strukturës së saj organizative? A është një funksion i tillë i pavarur? 	<ul style="list-style-type: none"> Kontrolloni politikat e shkruara. Intervistat me anëtarët e Bordit dhe anëtarët e menaxhmentit të lartë.
<ul style="list-style-type: none"> Verifikoni kërkesat e raportimit për RMF. 	<ul style="list-style-type: none"> A kërkon siguruesi që funksioni i menaxhimit të rrezikut t'i raportojë bordit / RMC për rreziqet që janë identifikuar si potencialisht materiale? A raporton funksioni i menaxhimit të rrezikut edhe për fusha të tjera specifike të rreziqeve, si me iniciativën e tij ashtu edhe në vijim të kërkesave nga bordi/RMC? 	<ul style="list-style-type: none"> Termet e referencës së Bordit të Rishikimit/RMC dhe intervistat me figurat përkatëse

B3. Aktuari		
<p>Merrni siguri për krijimin dhe rolin e funksionit aktuarial</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A ka siguruesi një funksion aktuarial, i cili kryen këto përgjegjësi: <ol style="list-style-type: none"> a) Koordinimi i llogaritjes së provigjoneve teknike; b) Sigurimi i përshtatshmërisë së metodologjive dhe modeleve bazë të përdorura, si dhe supozimeve të bëra në llogaritjen e provigjoneve teknike; c) Mbikëqyrja e llogaritjes së provigjoneve teknike dhe vlerësimi i mjaftueshmërisë dhe cilësisë së të dhënave të përdorura në llogaritjen e tyre; d) Krahasimi i vlerësimeve më të mira me përvojën; e) Informimi i bordit dhe menaxhmentit për besueshmërinë dhe përshtatshmërinë e llogaritjes së provigjoneve teknike; <p>A. Shprehja e një opinioni mbi politikën e përgjithshme të sigurimit; dhe) shprehja e një opinioni për përshtatshmërinë e marrëveshjeve të risigurimit.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Rishikoni kushtet e referencës për funksionin aktuarial. • Merrni parasysh përshtatshmërinë e burimeve aktuariale, qofshin ato të brendshme apo të jashtme? • Intervistat me drejtuesin e funksionit dhe Bordit Aktuarial • Rishikimi i raportit aktuarial
<ul style="list-style-type: none"> • Konfirmoni që funksioni aktuarial përbëhet nga anëtarë me kualifikimet e nevojshme. 	<ul style="list-style-type: none"> • A është funksioni aktuarial i kryer nga persona që kanë njohuri nga matematika aktuariale dhe financiare, në përpjesëtim me natyrën, shkallën dhe kompleksitetin e rreziqeve të qenësishme në biznesin e ndërmarrjes së (ri)sigurimit dhe që janë në gjendje të demonstrojnë përvojën e tyre përkatëse me standardet e aplikueshme profesionale dhe të tjera? 	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutoni me NomCo (ose organin përgjegjës) kërkesat e kualifikimit për aktuarët/ekzaminoni dokumentacionin përkatës. • Verifikoni përshtatshmërinë e akturit në përputhje me nenin 24 – Kërkesat për përshtatshmërinë dhe përshtatshmërinë në Ligjin për Sigurimet

<ul style="list-style-type: none"> • Verifikoni aktivitetet e raportimit të aktuarit 	<ul style="list-style-type: none"> • A siguron ndërmarrja që funksioni aktuarial t'i raportojë bordit dhe menaxhmentit ndonjë devijim material nga përvoja aktuale në vlerësimin më të mirë? 	<ul style="list-style-type: none"> • Intervistat me drejtuesin e funksionit dhe Bordit Aktuarial • Rishikimi i raportit aktuarial
<ul style="list-style-type: none"> • Merrni siguri se jo-jeta dhe jeta janë hartuar veçmas në llogari. 	<ul style="list-style-type: none"> • A janë llogaritë të hartuara në mënyrë që të tregojnë burimet e rezultateve për sigurimin e jetës dhe jo-jetës veçmas? 	<ul style="list-style-type: none"> • Verifikoni përmes ekzaminimit të llogarive.
B4. Stres Testet, menaxhimi i kapitalit dhe ORSA*		
<ul style="list-style-type: none"> • Verifikoni që organizata ndërmerr stres testet 	<ul style="list-style-type: none"> • A garanton bordi dhe drejtimi që ndërmarrja të ketë praktika të shëndosha të menaxhimit të likuiditetit, të cilat mbulojnë konsiderata afatshkurtra dhe afatgjata dhe përfshijnë një proces testimi të stresit dhe analiza të skenarëve? 	<ul style="list-style-type: none"> • Rishikoni çdo koment të ngritur nga Auditimi i Brendshëm gjatë rishikimit të stres testeve dhe ORSA. • Rishikoni qeverisjen e procesit të testimit të stresit dhe përfshirjen dhe përgjegjësitë e të gjitha palëve të interesuara, duke përfshirë menaxhimin e rrezikut, menaxhmentin e lartë, auditimin e brendshëm, komitetin e rrezikut të bordit dhe bordin e përgjithshëm. • Rishikoni arsyeshmërinë, qëndrueshmërinë dhe rëndësinë e përgjithshme të skenarëve dhe supozimeve të përdorura.
<ul style="list-style-type: none"> • Merrni siguri se firma kryen një ORSA dhe se ajo është e integruar në strategjinë e biznesit 	<ul style="list-style-type: none"> • A kontrollon ekipi mbikëqyrës nëse ORSA është pjesë integrale e strategjisë së biznesit dhe nëse merret parasysh në mënyrë të vazhdueshme në vendimet strategjike të bordit dhe menaxhimit të siguresit? 	<ul style="list-style-type: none"> • Shqyrtoni dokumentacionin ORSA të firmës

<ul style="list-style-type: none"> Vlerësoni se ORSA e firmës është e fushës së nevojshme dhe është në mënyrë të përshtatshme largpamëse 	<ul style="list-style-type: none"> A kontrollon ekipi mbikëqyrës nëse firma kryen një proces vlerësimi të rrezikut dhe aftësisë paguese (ORSA) që mbulon: <ul style="list-style-type: none"> nevojat e përgjithshme të aftësisë paguese, duke marrë parasysh profilin specifik të rrezikut, kufijtë e miratuar të tolerancës ndaj rrezikut, dhe strategjinë e biznesit dhe planifikimin largpamës të siguruesit; dhe pajtueshmërinë, në mënyrë të vazhdueshme, me kërkesat për kapital. 	<ul style="list-style-type: none"> Shqyrtoni dokumentacionin ORSA të firmës. Diskutoni integrimin e ORSA në vendimmarrjen e Bordit në intervista. Shqyrtoni procesverbalet e Bordit.
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri që firma përditëson ORSA-n sipas nevojës dhe njofton autoritetin përkatës. 	<ul style="list-style-type: none"> A siguron qeverisja e siguruesit performancën e ORSA rregullisht dhe pa asnjë vonesë pas ndonjë ndryshimi të rëndësishëm në profilin e tyre të rrezikut? 	<ul style="list-style-type: none"> Intervista me figurat përkatëse në krye të ORSA.
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se ORSA merr mbikëqyrje dhe rishikim të mjaftueshëm 	<ul style="list-style-type: none"> A është ORSA subjekt i rishikimit të brendshëm të rregullt? A siguron organi menaxhues që vlerësimi i rregullt i procesit ORSA të kryhet nga persona që nuk kanë qenë përgjegjës për pjesën e procesit ORSA që ata shqyrtojnë dhe që janë në këtë mënyrë të pavarur në vlerësimin e tyre? 	<ul style="list-style-type: none"> Shqyrtoni politikat e ORSA. Procesverbalet e Bordit Shqyrtues dhe të Komisionit/ Diskutoni se si menaxhohet ORSA me menaxhmentin e lartë

<ul style="list-style-type: none">Merrni konfirmimin që procesi ORSA është i dokumentuar në mënyrë adekuate	<ul style="list-style-type: none">A është procesi dhe rezultati ORSA i dokumentuar siç duhet, duke përfshirë:<ul style="list-style-type: none">a) Një përshkrim i zonave të përfshira në ORSA;b) Një përshkrim i procesit të kryerjes së ORSA dhe përgjegjësive të personelit kyç të përfshirë në proces;c) Testet e stresit të përdorura dhe rezultatet e tyre;d) Supozimet e përdorura në vlerësimin dhe grumbullimin e rreziqeve;e) Një përshkrim i burimeve të të dhënave;f) Kriteret dhe metodologjitë për të vlerësuar cilësinë e të dhënave të përdorura;g) Një përshkrim i vlerësimit të pavarur dhe rezultatet e vlerësimit të fundit; dheFrekuenca dhe përmbajtja e raportimit të brendshëm?	<ul style="list-style-type: none">Kërkoni të merrni dokumentacionin përkatës.Intervistat me anëtarët e Bordit/menaxhmentin e lartë
---	---	---

C. KONTROLLI I BRENDSHËM

C1. Sistemi i kontrollit të brendshëm

<ul style="list-style-type: none"> • Verifikoni rolin e Bordit në krijimin e një sistemi efektiv të kontrollit të brendshëm 	<ul style="list-style-type: none"> • A krijon bordi një kornizë kontrolli të brendshëm që përcakton politikat, proceset dhe procedurat (përfshirë raportimin e brendshëm) të nevojshëm për të siguruar respektimin dhe zbatimin e duhur të strategjive dhe politikave të bordit? • A i mbikëqyr bordi funksionet e kontrollit, duke përfshirë: mandatin e tyre, fushëveprimin e aktiviteteve, autoritetin, pavarësinë dhe burimet; strukturën e tyre organizative, linjat e raportimit dhe marrëdhëniet ndërmjet funksioneve të kontrollit; procesin e përzgjedhjes së personave përgjegjës ("drejtuesit") të funksioneve të kontrollit; cilësinë dhe efektivitetin e tyre? 	<ul style="list-style-type: none"> • Merrni dokumente thelbësore mbi kuadrin e kontrollit dhe Bordin për të vlerësuar rolin dhe ndërveprimin e Bordit me funksionet e kontrollit.
<ul style="list-style-type: none"> • Merrni siguri se stafi është i vetëdijshëm për rregullat dhe rolin e tyre në sistemin e kontrollit të brendshëm 	<ul style="list-style-type: none"> • A është sistemi i kontrollit të brendshëm të ndërmarrjes i ndërtuar mbi një kulturë të fortë kontrolli e cila thekson dhe tregon për të gjitha nivelet e personelit rëndësinë e kontrollit të brendshëm? • A është i gjithë personeli i vetëdijshëm për rolin e tyre në sistemin e kontrollit të brendshëm? • A merr ndërmarrja masat e duhura për të zbutur rrezikun e ndonjë konflikti interesi? • Çfarë humbesh, nëse ka, ka pësuar institucioni në tre vitet e fundit si rezultat i mashtrimit apo dështimeve të tjera të kontrollit të brendshëm. 	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutoni në intervista nëse figurat e larta janë të vetëdijshme për rolin e tyre në sistemin e KI dhe nëse është e qartë për ata brenda organizatës. • Rishikoni politikën dhe regjistrat e raportimit të humbjeve.

C2. Funkzioni i Pajtueshmërisë		
<ul style="list-style-type: none"> • Verifikoni rolin e funksionit të Pajtueshmërisë 	<ul style="list-style-type: none"> • A përfshijnë aktivitetet e funksionit të përputhshmërisë këshillimin e bordit dhe menaxhmentit për pajtueshmërinë me ligjet, rregulloret dhe dispozitat administrative përkatëse që zbatohen për ndërmarrjen? • A identifikon, vlerëson, monitoron dhe raporton funksioni i pajtueshmërisë ekspozimin ndaj rrezikut të pajtueshmërisë të ndërmarrjes? • A përfshihet funksioni i pajtueshmërisë në miratimin e ndonjë aktiviteti apo produkti të ri biznesi përpara fillimit të tyre? 	<ul style="list-style-type: none"> • Rishikoni statutin e pajtueshmërisë • Diskutoni me drejtuesin e pajtueshmërisë.
C3. Auditimi i brendshëm		
<ul style="list-style-type: none"> • Verifikoni rolin dhe aktivitetet e Auditimit të Brendshëm 	<ul style="list-style-type: none"> • A është funksioni i auditimit të brendshëm objektiv dhe i pavarur nga aktivitetet organizative të audituara dhe a i kryen detyrat e tij me paanshmëri? 	<ul style="list-style-type: none"> • Rishikoni grafikun organizativ, përshkrimin e punës së Krye Auditorit të Brendshëm (CIA) dhe Kartën e Auditimit të Brendshëm për të vlerësuar rolin, pavarësinë dhe autoritetin e dhënë Auditimit të Brendshëm. • Rishikoni CV-në e Shefit të AB-së dhe takoheni me të ose, sipas rastit, me ofruesin e shërbimit të jashtëm.

	<ul style="list-style-type: none"> • A i sigurohet funksionit të auditimit të brendshëm një e drejtë e plotë dhe e pakufizuar për të marrë informacion, e cila përfshin dhënien e menjëhershme të të gjithë informacionit të nevojshëm, disponueshmërinë e të gjithë dokumentacionit thelbësor dhe aftësinë për të parë të gjitha aktivitetet dhe proceset e ndërmarrjes, të rëndësishme për shkarkimin të përgjegjësive të saj? • A përfshin funksioni i auditimit të brendshëm në raportin e tij drejtuar bordit/komitetit të auditimit të bordit periudhën e parashikuar për të korrigjuar mangësitë dhe informacionin mbi zbatimin e rekomandimeve të mëparshme të auditimit? 	<ul style="list-style-type: none"> • Takohuni me menaxhmentin e lartë, duke përfshirë drejtuesit e biznesit, dhe vlerësoni se si ata e perceptojnë rolin dhe pozicionin e Auditimit të Brendshëm. • Rishikoni raportet e auditimit të brendshëm për të vlerësuar cilësinë e rishikimit/komenteve, cilësinë e përgjigjeve të të audituarit, përshtatshmërinë dhe shpejtësinë e veprimeve korrigjuese dhe shpeshtësinë dhe numrin e komenteve të përsëritura. • Përfundoni vlerësimin pasi të keni rishikuar të gjithë fushën e Auditimit të Brendshëm, bazuar në vëzhgimet e ndryshme të gjeneruara gjatë rishikimit. • Takohuni me AB dhe verifikoni që raportet e gjeneruara nga IA të shkojnë drejtpërdrejt në AC pa filtruar nga menaxhmenti. • Kërkoni procesverbalin mbështetës të KA dhe të Bordit që tregon se: (i) emërimi dhe shkarkimi i kreut të AB është bazuar në Rekomandimin e KA dhe (ii) vlerësimi i performancës së kreut të AB bëhet nga KA.
C4. Të dhënat		
<ul style="list-style-type: none"> • Merrni siguri se procedurat janë të vendosura për të monitoruar dhe kontrolluar cilësinë e të dhënave. 	<ul style="list-style-type: none"> • A ka ndërmarrja e (ri)sigurimit të vendosura procese dhe procedura të brendshme për të siguruar përshtatshmërinë, plotësinë dhe saktësinë e të dhënave të përdorura në llogaritjen e provizioneve të tyre teknike? • A zbaton ndërmarrja procedurat e kontrollit të cilësisë së të dhënave për të identifikuar mangësitë dhe për të matur, monitoruar, menaxhuar dhe dokumentuar cilësinë e të dhënave të tyre? 	<ul style="list-style-type: none"> • Rishikoni politikat e menaxhimit të të dhënave. • Diskutoni me drejtuesin e IT.

C5. Transferimi i jashtëm		
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se kontraktimi i funksioneve nuk komprometon sistemin IC. 	<ul style="list-style-type: none"> A ndërmerr ndërmarrja hapa për të siguruar që ajo të mos transferojë funksione ose aktivitete operacionale kritike ose të rëndësishme në mënyrë të tillë që të çojë në ndonjë nga sa vijon : <ul style="list-style-type: none"> a) Dëmtimi material i cilësisë së sistemit të qeverisjes së ndërmarrjes në fjalë; b) Rritja e padrejtë e rrezikut operacional; c) Dëmtimi i aftësisë së autoriteteve mbikëqyrëse për të monitoruar përmbushjen e detyrimeve të ndërmarrjes; dhe d) Duke minuar shërbimin e vazhdueshëm dhe të kënaqshëm për mbajtësit e policave? 	<ul style="list-style-type: none"> Rishikoni politikat dhe mbikëqyrjen e kontraktimit, duke intervistuar drejtuesit e funksioneve të kontraktuara.
<ul style="list-style-type: none"> Për të siguruar që firmat kosovare të sigurimeve po punojnë drejt zhvillimit të plotë dhe të vetë-mjaftueshëm 	<ul style="list-style-type: none"> Në grupet ku funksionet e rrezikut u jepen subjekteve të tjera të grupit, a ndërmerr siguresi ndonjë përpjekje për të lehtësuar transferimin e njohurive nga RMF-të e Grupit tek njësi lokale, me objektivin afatmesëm që RMF e njësisë lokale të bëhet më e vetë-mjaftueshme? 	<ul style="list-style-type: none"> Intervistat me anëtarët e RMC dhe CRO

D. ZBALIMI DHE TRANSPARENCA

D1. Transparenca e Brendshme

<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se firma ka krijuar flukse efektive të raportimit të brendshëm dhe komunikimit dhe zbulon se si menaxhon konfliktet e interesit 	<ul style="list-style-type: none"> A ka ndërmarrja pjesëmarrëse e sigurimeve/risigurimeve të vendosura linja raportimi brenda siguruesit dhe sisteme efektive për të siguruar flukset e informacionit nga poshtë-lart dhe nga lart-poshtë? A përshkruan ndërmarrja në politikën e saj të investimeve se si identifikon dhe menaxhon çdo konflikt interesi që lind? 	<ul style="list-style-type: none"> Rishikoni kërkesat e raportimit në termat e referencës së Komitetit/Bordit/Funksionit të Bordit. Intervistat me anëtarët/menaxhmentin e Bordit
---	--	---

D2. Zbulimi

<ul style="list-style-type: none"> Verifikoni që siguruesi të zbulojë informacionin e nevojshëm për publikun. 	<ul style="list-style-type: none"> A e zbulon siguruesi saktë dhe qartë informacionin përkatës në kohën e duhur, në mënyrë që t'u japë palëve të interesuara (veçanërisht aksionarët (ose anëtarët e politikave) dhe mbajtësit e policave) një pamje të duhur të strategjisë dhe objektivave të tyre, aktiviteteve të biznesit, qeverisjes, strukturës së pronësisë, kompensimit, performancën dhe pozicionin financiar dhe të lehtësojë të kuptuarit e rreziqeve ndaj të cilave ato janë të ekspozuara? A përputhen deklaratat e siguruesit me pritshmërinë e vendosur në Rregulloren e Qeverisjes së Korporatave të Siguruesve (2022) 	<ul style="list-style-type: none"> Rishikoni zbulimet e disponueshme publikisht në faqen e internetit të kompanisë
--	---	---

E. BNJ STRATEGJIK DHE SHPËRBLIMET

E1. Politika e shpërblimit

<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se politika e shpërblimit nuk inkurajon marrjen e tepruar të rrezikut 	<ul style="list-style-type: none"> A siguron politika e shpërblimit në ndërmarrje që: <ul style="list-style-type: none"> Çmimet e shpërblimit nuk kërcënojnë aftësinë e ndërmarrjes për të mbajtur një bazë të mjaftueshme kapitali; Marrëveshjet e shpërblimit me ofruesit e shërbimeve nuk inkurajojnë marrjen e rrezikut që është e tepruar në funksion të strategjisë së menaxhimit të rrezikut të ndërmarrjes? 	<ul style="list-style-type: none"> Verifikoni që politika e shpërblimit të miratohet dhe të rishikohet periodikisht nga bordi pas rekomandimit të Komitetit të Shpërblimeve të bordit. Verifikoni që komiteti i bordit miraton shpërblimin e CEO dhe menaxhmentit të lartë. Verifikoni që shpërblimi i anëtarëve joekzekutivë të bordit është fiks.
<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se politika e shpërblimit promovon interesat afatgjata të siguruesit 	<ul style="list-style-type: none"> A vendos bordi marrëveshje kompensimi për anëtarët e bordit, menaxhmentin dhe punonjësit që promovojnë sjellje të kujdesshme në përputhje me interesat afatgjata të siguruesit dhe sjelljen e drejtë ndaj konsumatorëve dhe mbajtësve të policave? 	<ul style="list-style-type: none"> Rishikoni politikën e shpërblimit, nëse vendoset.

E2. Strategjia e BNJ

<ul style="list-style-type: none"> Merrni siguri se firma monitoron dhe vlerëson performancën ekzekutive dhe zbaton një proces adekuat të planifikimit të trashëgimisë. 	<ul style="list-style-type: none"> A vendos bordi objektivat e performancës për drejtuesit kryesorë, a monitoron performancën e tyre dhe a zbaton planifikimin e tyre të vazhdimësisë kur është e nevojshme? 	<ul style="list-style-type: none"> Diskutime me RemCo dhe anëtarët e Bordit. Karta e bordit/ ToR . Shikoni nivelet e qarkullimit të stafit dhe kur është e mundur, krahasojeni me tregun më të gjerë. Nëse qarkullimi konsiderohet të jetë jashtëzakonisht i lartë, mund t'i bëhen pyetje siguruesit për çdo veprim të ndërmarrë ose që do të merret nga menaxhmenti si përgjigje. Rishikoni përqindjen e numrit të personelit që merr trajnime në një vit të caktuar dhe/ose shpenzimet e trajnimit si përqindje e kostos totale të listës së pagave, krahasuar me të tjerët në treg përsëri aty ku është e mundur.
--	---	--

* ORSA dhe elementet që nuk janë të kërkuara/ detyruese në bazë të kornizës aktuale dhe rregullative në fuqi, gjatë vlerësimit mbikëqyrës ose ekzaminimeve analizohen më tepër si praktika të mira referuese, përderisa nuk janë subjekt i vlerësimit mbikëqyrës rregullativ.

Shtojca II: Shembull mbi njohuritë/informacionet bazë të siguruesit

Data: ditë-muaj-vit

Emri i Siguruesit: xxxxxx

Adresa e siguruesit: xxx, nr.xx , Prishtinë , Kosovë

Data kur u zhvilluan njohuritë kryesore: ditë-muaj-vit

Përgatitur nga: xxxxx xxxxxx - ekzaminues përgjegjës për XXX

Përditësimi i fundit: ditë-muaj-vit

Profili i përgjithshëm, historia dhe qeverisja korporative e siguruesit - data e licencimit, data e fillimit, bashkimet ose blerjet, numri i degëve, emri dhe aktivitetet e biznesit ose llojet e filialeve, nëse filialet nuk janë në pronësi të plotë, duke përfshirë emrat dhe përqindjen e pronësia e pronarëve të tjerë. Përfshin vlerësimet e ekzaminimit që paraqesin formularin për aktivitetet e ardhshme të mbikëqyrjes. Disa nga këto vlerësime përfshihen në këtë profil të njohurive të përgjithshme. Pasi të përfundojë profili, të dhënat e pasqyruara përmbledhen këtu. Profili përditësohet, nëse është e nevojshme, ndërmjet ekzaminimit dhe çdo herë përpara fillimit të çdo ekzaminimi. Profili përfshin: pjesën e tregut, shpejtësinë e rritjes së siguruesit, fokusin kryesor të biznesit, çdo transaksion të fundit të korporatës, pronësinë e nivelit të lartë dhe çdo veprim rregullator të mëparshëm ose të vazhdueshëm. Gjithashtu përfshin nëse siguruesi ka një plan strategjik, i cili përcaktohet, përcaktohet dhe mbikëqyret nga Bordi i Drejtorëve, i cili gjithashtu luan rolin kryesor në drejtimin e procesit të strategjisë. Ai përfshin gjithashtu qëllimin apo vizionin e siguruesit? Si komunikohen politikat dhe si ndryshojnë politikat e punonjësve? Si shihet siguruesi nga konkurrentët - lider, novator, gjurmues, etj.

Vlerësimet e vazhdueshme të mbikëqyrjes (ekzaminimet) - përfshin renditjen e vlerësimeve të rrezikut, komponentët e vlerësimit (notat) për dy ekzaminimet e fundit dhe çdo çështje të rëndësishme që ka kërkuar vëmendjen e bordit ose menaxhmentit. Nëse është identifikuar ndonjë çështje e rëndësishme ose nëse siguruesi është nën ndonjë veprim mbikëqyrës të vazhdueshëm, veprime korrigjuese të ndërmarra për ndjekje nga mbikëqyrja. Nëse është në pronësi të huaj, kjo përfshin informacionin e marrë nga mbikëqyrësi i siguruesve mëmë.

Pronësia - përfshin listën e aksionarëve të rëndësishëm, përqindjen e tyre të pronësisë, interesat kryesore në bizneset e tyre dhe çdo pozicion të mbajtur nga siguruesi (drejtor ose pozicion tjetër drejtues). Nëse aksioneri është ndonjë sigurues ose ent tjetër shërbimi financiar, ai tregon nëse njësia ekonomike është në pronësi të huaj dhe nëse po, pasqyrohet vendi i origjinës së pronësisë, mbikëqyrësi i jashtëm dhe struktura e pronësisë, p.sh. aksionet e tij të tregtuara publikisht, çdo aksionar kryesor.

Bordi dhe struktura e bordit - përfshin përbërjen e bordit (p.sh. anëtarët ekzekutivë dhe joekzekutivë) dhe detajet e drejtorëve aktualë, profesionet e tyre dhe aktivitetet profesionale jashtë siguruesit, dhe funksionet e tyre duke përfshirë anëtarësimin e komiteteve të bordit si: komiteti i auditimit, komiteti i riskut, komiteti i investimeve etj.

Pozicionet kryesore drejtuese dhe struktura organizative - përfshin listën e 5-10 pozitave të menaxhmentit më të lartë duke identifikuar individualisht se çfarë përfshijnë këto pozicione, është paraqitur në detaje. Përshkruan strukturën organizative – të mbështetur nga një grafik organizativ aty ku është e mundur – dhe kulturën, kështu që vendimet merren në bazë të hierarkisë, komiteteve apo ndryshe? A janë komunikimet e hapura apo të kontrolluara, etj.

Shpërblimi i siguruesit – përfshin politikën e shpërblimit, kompensimin për kompensimin total për çdo pozicion kyç të dhënë më sipër dhe mënyrën se si përcaktohen bonuset, performancën, rritjen ose në bazë të moshës.

Sistemi i kontrollit të brendshëm - përfshin diskutime mbi programin ose funksionin e sistemit të kontrollit të brendshëm të siguruesit, funksionet e auditimit të brendshëm dhe të jashtëm dhe ndërlidhës të strukturës raportuese, si menaxhimi, bordi ose komitetet e tij, përshtatshmëria e auditimit, fushëveprimi, testimi, dhe kompanisë i është paraqitur auditimi i jashtëm i përfshirë. Vendndodhja e objekteve të mbështetjes së teknologjisë është paraqitur informacioni si dhe shërbimet e tij.

Toleranca ndaj rrezikut të siguruesit - përfshin verifikimin nëse siguruesi është tolerant ndaj rrezikut ose i kundërshtuar ndaj rrezikut, si dhe çdo dokument kyç që lidhet me kuadrin e menaxhimit të rrezikut të siguruesit .

Produktet, shërbimet dhe tregjet e siguruesit - përfshin përshkrimet e produkteve dhe shërbimet kryesore të siguruesit, duke dalluar produktet e reja të prezantuara që nga ekzaminimi i fundit. Ai mbulon nëse produktet dhe shërbimet e zhvilluara dhe krijuara drejtpërdrejt nga siguruesi ose nga ndonjë i huaj, paraqet funksionet ose shërbimet që mund të ketë deleguar siguruesi.

Shtojca III: Formulari mbi tabelen e përmbajtjes dhe indeksimi i letrave të punës

Tabela e përmbajtjes-Indeksi i letrave të punës

Tabela e përmbajtjes së letrave të punës për rrezikun qeverisës	RRQ
---	-----

Përgatitur nga: <i>(emri, mbiemri dhe nënshkrimi)</i>	Afrim Asllani A.A.	Datë:	dd/mm/v
Rishikuar nga: <i>(emri, mbiemri dhe nënshkrimi):</i>	Sokol Shasivari S.SH.	Datë:	dd/mm/v

Emri i Siguruesit:	Sigkos
Data ekzaminimit:	dd/mm/v

Rreziku qeverisës		RRQ
RRQ-1		
RRQ-2		
RRQ-3		
RRQ-4		
RRQ-5		

Shtojca IV. Modeli i raportit të ekzaminimit të bazuar në rrezik për siguruesin

Raport i ekzaminimit: Siguruesi "xE" Sh.A.

(draft për komente nga menaxhmenti, duhet të dorëzohen deri me dd/mm/vvvv)

Përmbledhje

[Përmbledhja synon të bëjë të qartë pikëpamjen e përgjithshme të mbikëqyrësit për siguruesin, veprimet me përparësi të lartë, shkallën e shkeljeve dhe ndikimet në proceset mbikëqyrëse në të ardhmen. Këtu shpaloset vlerësimi i rrezikut të përgjithshëm të përbërë të siguruesit.]

1. Veprimet e kërkuara me prioritet të lartë

Çështja (dhe referenca)	Veprimi	Përgjegjësia	Afati kohor

2. Hyrje

2.1. Background

[Përshkrim i përmbledhur lidhur me çështjet që do të mbulohen në raport.]

2.2. Objektivat e ekzaminimit

2.3. Procedurat e ekzaminimit

3. Gjetjet kryesore

3.1 Kapitali

Përshkrimi:

Vlerësimi (ang. Rating): *[Nëse dëshirohet të shpaloset]*

Veprimet: *[Më shumë hollësi siç përcaktohet në raportin e ekzaminimit të brendshëm në vend]*

Çështja	Veprimi	Përgjegjësia	Afatet kohore

--	--	--	--

3.2 Rreziku sigurues**Përshkrimi:****Vlerësimi** (/Notimi): *[Nëse dëshirohet të shpaloset]***Veprimet:** [Më shumë hollësi siç përcaktohet në raportin e ekzaminimit në vend të brendshëm në vend]

Çështja	Veprimi	Përgjegjësia	Afatet kohore

3.3 Menaxhimi i rrezikut**Përshkrimi:****Vlerësimi** (/Notimi): *[Nëse dëshirohet të shpaloset]***Veprimet:** [Më shumë hollësi siç përcaktohet në raportin e ekzaminimit në vend të brendshëm në vend]

Çështja	Veprimi	Përgjegjësia	Afatet kohore

3.4.

.....

4. Përfundimet

4.1 Pamje e përgjithshme e siguruesit që rezulton nga ekzaminimi

4.2 Implikimet për qasjen mbikëqyrëse/planin e mbikëqyrjes*[Veprimet mbikëqyrëse të paraqitura në kornizën e shkallës së ndërhyrjes mund të përdoren në këtë funksion, në pajtim me përcaktimet e kornizës rregullative dhe ligjore]*5. Shtojcat

Shtojca V. Shembull i profilit përmbledhës të siguruesit

Profili përmbledhës i siguruesit

Profili përmbledhës i siguruesit duhet të hartohet për çdo sigurues brenda vendit dhe të përditësohet, sipas nevojave, gjatë gjithë vitit. Profili përmbledhës i siguruesit duhet të jetë i shkurtër dhe duhet të përmbajë përfundimet e nxjerra nga cikli mbikëqyrje së bazuar në rrezik. Një format për profilin përmbledhës të siguruesit jepet më poshtë. Versioni i përditësuar i profilit duhet të jetë gjithmonë në dispozicion nga stafi mbikëqyrës së DMS-së.

Shembull:

Siguruesi ABC

<p>Siguruesi ABC</p> <p>Përmbledhje e biznesit (ABC)</p> <p>Rruga "X"</p> <p>Qyteti Y</p> <p>Kosovë</p> <p>Lloji i siguruesit: Jo-jetë</p>	<p>Përmbledhja e biznesit</p> <p>Siguruesi "ABC" ka një gamë të gjerë të produkteve të sigurimit dhe shërbimeve për bizneset shoqatat dhe individët. Siguruesi siguron/nuk siguron rreziqet jashtë Kosovës. Linja kryesore e biznesit është sigurimi i automjeteve që përben xx% te primeve te fituara. Komponentët kryesor të portfolios sigurorese janë MTPL me xx%, sigurimi i shëndetit me xx% dhe sigurimi i pronës me xx%.</p>
--	---

Përparësia e departamentit:

[#] Gjetjet rregullatore

<p>Në raportin e ekzaminimit të fundit, te siguruesit është konstatuar nënvlerësim i rezervave të dëmeve dhe mangësi të dokumentacionit që mbështet marrëveshjet me palët e lidhura. Nga ekzaminimit i fundit, janë venë në dukje dobësi në kontrollet e brendshme që lidhen me pagesat dhe regjistrimin e dëmeve. Siguruesi është zotuar që të forconte dhe të rriste kontrollet në departamentin e dëmeve.</p>	<p>Frekuenca e ekzaminimit – Ekzaminimi i fundit u krye në [datën] dhe ekzaminimi është planifikuar që të kryhet në [datën].</p> <p>Fushat që kanë shqetësime: Rezervat e dëmeve – Siguruesi duket se kryen vlerësimet e dëmeve në favorin e tij duke mos i rezervuar siç duhet dëmet e raportuara.</p> <p>Agjenda e mbledhjeve të planifikuara me siguruesin – Mbledhja me drejtuesit e siguruesit është planifikuar për 3 mujorin e katërt, pranë zyrave të BQK-së, në 15 dhjetor [viti].</p>
--	--

Informacion i jashtëm

- Opinioni i auditorit të jashtëm - Shiko raportin vjetor; [emri i auditorit të jashtëm]
- Raporti i aktuarit të pavarur; [emri i aktuarit]

Përmbledhja e vlerësimit të rrezikut të siguruesit “ABC”

Siguruesi ABC	
Rezultati i përmbledhur	Vlerësimi
Rreziku i përgjithshëm neto	I Moderuar
Drejtimi i rrezikut	Stabil
1. Rreziku i përgjithshëm Neto me Drejtim	I Moderuar
Kapitali	I Fortë
Rezervat teknike	I Fortë
Fitimet	Mesatar
2. Kapitali dhe Fitimet	I Fortë
3. Rreziku i përbërë	I Moderuar

Vlerësimi i grupit të sigurimit:

ABC zotërohet tërësisht nga mëma, grupi i sigurimit XYZ. Grupi i sigurimit ka lëshuar një garanci për të mbuluar detyrimet e ABC. Grupi i sigurimit është mirë i kapitalizuar dhe ka qenë shumë fitimprurës në 5 vitet e fundit.

Shoqëria e sigurimit ABC -Të dhëna financiare kyçe – Pikat e forta dhe Pikat e dobëta

Pikat e forta – Fluksi i parave pozitiv, kompania mëmë e fortë, me garanci nga mëma.

Pikat e dobëta - Kapital rregullator në rënie, likuiditet i ulët, fitimi i dobët në 3 vitet e fundit.

Përmbledhje për siguruesin ABC:

Kjo pjesë do të përmbajë komentet e bazuara në të gjithë informacionet e mësipërme. Komentet mund të trajtojnë një nga çështjet e mëposhtme: siguruesi ka humbur para; pamjaftueshmëria e rezervave të dëmeve; nëse risigurimi luan një rol të rëndësishëm; transaksione/aktive të rëndësishme midis kompanive brenda grupit. Me fjalë të tjera, përdoruesi i informacionit duhet të kuptojë gjendjen financiare dhe veprimtarinë e siguruesit.

Shtojca VI. Treguesit e paralajmërimit të hershëm

#	TREGUSIT	Përkufizimi
1	Pjesa e Tregut	Kumulativi i PBSH sipas sigurueseve respektive në fund të tremujorit në raport me kumulativin e PBSH të tregut për periudhën e njëjtë.
2	Rritja e PSHB	(Kumulativi i PBSH në fund të tremujorit / Kumulative i PBSH për të njëjtin tremujor të vitit të kaluar) -1
3	Rritja e PSHN	(Kumulativi i PNSH në fund të tremujorit / Kumulative i PNSH për të njëjtin tremujor të vitit të kaluar) -1
4	Leva bruto	PBSH I shkruar në katër tremujorët e fundit / Kapitali rregullator në fund të periudhës
5	Leva neto	PNSH I shkruar në katër tremujorët e fundit / Kapitali rregullator në fund të periudhës
6	Raporti i Aftësisë Paguese – Solvencës (RS)	Kapitali rregullator / Marzhi i kërkuar i Aftësisë Paguese – Solvencës (në fund të një tremujori)
7	Raporti KMK	Kapitali rregullator / Kapitali minimal i kërkuar
8	Raporti I humbjeve (Bruto)	Dëmet e ndodhura bruto nga sigurimi / Primet bruto të fituara
9	Raporti I humbjeve (Neto)	Dëmet e ndodhura neto nga sigurimi / Primet neto të fituara
10	Raporti I shpenzimeve	Shpenzimet (përveç dëmeve dhe kostove të ndara të dëmeve) / Premia neto e fituar
11	Raporti i të ardhurave të tjera teknike	Të ardhura të tjera teknike (përveç primeve) / Primet neto të fituara
12	Raporti I kombinuar	
13	Raporti i të hyrave nga investimet	Të hyrat neto nga investimet / primet neto të fituara
14	Raporti operativ	
15	Ndryshimi i Kapitalit Rregullator	Kapitali rregullator në fund të periudhës / Kapitali rregullator në fund të periudhës (viti i mëparshëm) -1
16	Totali i Detyrimeve ndaj Kapitalit Rregullator	Detyrimet ndaj kapitalit rregullator në fund të tremujorit përkatës
17	Detyrimet Netë nga RI / ndaj kapitalit rregullator	Detyrimet (duke përjashtuar pjesën e risigurimit) ndaj Kapitalit Rregullator në fund të tremujorit përkatës

18	Ndryshimi në rezervën e demeve (bruto)	Rezervat bruto të demeve në fund të tremujorit / Rezervat bruto në fund të tremujorit përkatës në vitin e paraprak minus 1
19	Ndryshimi në rezervën e demeve (Neto)	Rezerva neto e demeve në fund të tremujorit / Rezerva neto e demeve në fund të tremujorit përkatës në vitin e paraprak minus 1
20	Rezervat e demeve neto / ndaj kapitalit rregullator	Rezerva neto e demeve në fund të tremujorit / Kapitali rregullator në të njëjtën periudhë
21	Mbajtja neto	Primet neto të shkruar gjatë katër tremujorëve të fundit/Primi bruto i shkruar gjatë së njëjtës periudhë
22	Asetet e Risigurimit Neto-në totalin e aktiveve	Kërkesat e pagueshme nga risiguruesit dhe rezerva për dëmet e risigurimit / aktivet totale
23	Risigurimet e rikuperueshme - Rezervë për dëmet Bruto	Rezerva e demeve nga risigurimi / Rezerva për dëmet bruto
24	Aktivët e risigurimit me vlerësim të ulët ndaj aktiveve të risigurimit	Asetet e risigurimit që i përkasin risiguruesve me pikë të cilësisë > 3 / Kapitali rregullator
25	Aktivët likuide ndaj totalit të detyrimeve	Asetet likuide/Gjithsej detyrimet
26	Asetet likuide ndaj detyrimeve neto të RI	Asetet likuide/ (Gjithsej detyrimeve minus pjesën e risigurimit në detyrime)
27	Asetet likuide ndaj totalit të aktiveve	Asetet likuide/ (Gjithsej asetet)
28	Asetet likuide-në- Asetet neto të RI	Asetet likuide/ (Gjithsej Asetet)
29	Të arkëtueshmet ndaj kapitalit rregullator	Gjithsej të arkëtueshmet /Kapitali rregullator
30	Raporti I të arkëtueshmeve ndaj aseteve	Gjithsej të arkëtueshmet /Gjithsej Asetet
31	Të arkëtueshme ndaj PBSH	Të arkëtueshmet nga sigurimet / PBSH
32	Të arkëtueshmet e këqija / gjithsej të arkëtueshmet	Të arkëtueshmet e këqija / PBSH
33	Pasuritë të paluajtshme ndaj kapitalit rregullator	Pasuri të paluajtshme / Kapitali rregullator
34	Pasuri të paluajtshme në totalin e aseteve	Pasuri të paluajtshme / Gjithsej Asetet
35	Pasuri të paluajtshme në asetet Neto të RI	Pasuritë e paluajtshme / (Gjithsej Asetet minus asetet e RI)